

บทสรุปโครงการวิจัย การเงินอิสลาม

กับ การจับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย

บทสรุปโครงการวิจัย “การเงินอิสลามกับการจับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย”
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนชยา อรุณยศ

การเปรียบเทียบความมีประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมประกันภัย
ระหว่างประกันภัยทั่วไปกับตะกาฟูล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนชยา อรุณยศ

พฤติกรรมทางการเงินของมุสลิมไทย
อาจารย์ ดร.สุวรีย์ บุญยमानนท์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปภัศร ชัยวัฒน์

การเงินอิสลามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจของสามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย
อาจารย์ ดร.ศรินทร์ยา คานตาศาล์

การศึกษาความต้องการใช้บริการทางการเงิน
ตามหลักศาสนาอิสลามในประเทศไทย
ม.ล.พงศ์ระพีพร อากาทร และคณะ

โรฮันจา: ความเข้าใจและการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน
ธานินทร์ สาหลา

ระบบบูรณาการการเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ย้ายถิ่น
อันเนื่องมาจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
กรณีศึกษา จังหวัดสงขลา
ดร.ไกรยส ภัทราวาท

โดยการสนับสนุนจาก
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
โดยการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

บทสรุปโครงการวิจัย “การเงินอิสลามกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย”

เมษายน 2560

บทสรุปโครงการวิจัย

“การเงินอิสลามกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย”

ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
โดยการสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ISBN

978-616-407-161-2

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนชยา อูรุษศ
นางสาวลดารัตน์ วัฒนสาครศิริ

พิมพ์ครั้งที่ 1

เมษายน 2560

จำนวน

1,000 เล่ม

จัดพิมพ์เผยแพร่โดย

ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน
กรุงเทพมหานคร 10330
โทรศัพท์/โทรสาร 02-218 6229

สงวนลิขสิทธิ์

ห้ามลอกเลียนแบบไม่ว่าส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือ
นอกจากจะได้รับอนุญาต

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด มาร์ค เอ็ม พรินติ้ง

โทรศัพท์ 0-2540-7870-2 โทรสาร 0-2540-4837

คำนิยม

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดย ฝ่ายนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ (ฝ่าย 1) ได้ให้การสนับสนุน ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม ดำเนินการวิจัยมาตั้งแต่ ชุดโครงการวิจัยไทย-ตะวันออกกลาง ชุดโครงการวิจัยความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยกับโลกมุสลิม ชุดโครงการวิจัยไทย-โลกมุสลิม ชุดโครงการวิจัยไทย-โลกมุสลิม: ความสัมพันธ์และนัยต่อการพัฒนา มากระทั่งถึง ชุดโครงการวิจัยการเงินอิสลามกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย ซึ่งผลการวิจัยของทุกชุดโครงการฯ จะช่วยให้ผู้ที่ไม่เคยรู้จักโลกมุสลิม ได้มีความรู้ความเข้าใจในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับโลกมุสลิมในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะในมิติการเงินและการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ทั้งนี้ โลกมุสลิมถือเป็นต้นกำเนิดของวัฒนธรรมอิสลาม แหล่งพลังงานสำคัญของโลก ประกอบกับพื้นที่ของโลกมุสลิมมีอาณาบริเวณครอบคลุมถึงสามทวีป ซึ่งครอบคลุมเขตยุทธศาสตร์สำคัญทางเศรษฐกิจและการเมืองของโลก ดังนั้น การมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโลกมุสลิม จึงมีความจำเป็นอย่างมากในยุคปัจจุบัน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ขอขอบคุณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มนชยา อรุณยศ และคณะนักวิจัย เป็นอย่างยิ่ง
ที่ได้ทุ่มเทกำลังกายเพื่อให้การดำเนินการวิจัยสำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี
และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ได้จากชุดโครงการ
วิจัยนี้ จะเป็นประโยชน์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทาง
ในการวางนโยบายที่เหมาะสมในการพัฒนาความสัมพันธ์ ทั้งทางด้าน
เศรษฐกิจ และสังคมกับประชากรมุสลิมทั่วโลกต่อไป

ศาสตราจารย์ นายแพทย์สุทธิพันธ์ จิตพิมลมาศ

ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ส ก ว
T R F

คำนิยม

ชุดโครงการวิจัย “การเงินอิสลามกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย” เป็นชุดโครงการที่ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้มีส่วนช่วยในการสร้างความรู้ความเข้าใจในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยกับประเทศโลกมุสลิม อันเป็นต้นกำเนิดของวัฒนธรรมอิสลาม ซึ่งยังคงมีคำถามอีกจำนวนมากที่รอคำตอบที่ถี่ถ้วนและชัดเจน ชุดโครงการฯ นี้ได้รวบรวมและสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการเงินอิสลามโดยเฉพาะการประกันภัยอิสลามหรือตะกาฟูล ศึกษาลักษณะการจ่ายชะกาตของมุสลิมไทย ศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินการของธนาคารการเงินอิสลามกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในสามจังหวัดชายแดนใต้ สำรวจความต้องการบริการทางการเงินของกลุ่มคนต่าง ๆ ที่พำนักในประเทศไทย สร้างความเข้าใจและการเรียนรู้ระหว่างประชาชนกับกลุ่มชาติพันธุ์โรฮีนจาในสังคมไทย และศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบบูรณาการการเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ย้ายถิ่นอันเนื่องมาจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษา จังหวัดสงขลา

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอขอบคุณสำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนชยา อूरยศ
และคณะนักวิจัย เป็นอย่างยิ่ง ที่ทำให้เกิดชุดโครงการวิจัยนี้ และหวัง
เป็นอย่างยิ่งว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนจะนำ
ข้อเสนอแนะที่ได้จากชุดโครงการวิจัยนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

ศาสตราจารย์ ดร.วรเวศม์ สุวรรณระดา

คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำ

บทสรุปโครงการวิจัย “การเงินอิสลามกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย” เล่มนี้ ได้พัฒนาต่อยอดมาจากสื่ชุดโครงการวิจัยที่ดำเนินการโดยศูนย์นโยบายโลกมุสลิม ที่ทำให้ผู้ที่ไม่เคยทราบถึงโลกมุสลิมในแง่มุมต่าง ๆ ได้มีความรู้ความเข้าใจในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยกับประเทศโลกมุสลิม โครงการวิจัยชุดที่ 5 นี้ประกอบด้วย 6 โครงการวิจัย

- 1) การเปรียบเทียบความมีประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมประกันภัยระหว่างประกันภัยทั่วไปกับตะกาฟูล โดยใช้วิธีการทั้งทางคณิตศาสตร์และเศรษฐมิติมาวัดประสิทธิภาพด้านต้นทุนและกำไรของทั้งบริษัทใน 8 ประเทศ ที่ดำเนินการภายใต้รูปแบบตะกาฟูล และประกันภัยทั่วไปของกลุ่มบริษัทประกันชีวิต และประกันวินาศภัย
- 2) พฤติกรรมการจ่ายชะกาตของมุสลิมไทย ได้ทำการศึกษาลักษณะการจ่ายชะกาตของมุสลิมไทยว่ามีการจ่ายชะกาตอย่างไร จ่ายครบถ้วนตามมูลค่าที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติอิสลามหรือไม่
- 3) การเงินอิสลามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบธุรกรรมการเงินอิสลามต่าง ๆ ที่ใช้ในสถาบันทางการเงินอิสลาม ว่าจะส่งผลต่ออัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ ในมุมมองทางเศรษฐกิจมหภาค
- 4) การศึกษาความต้องการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามในประเทศไทย ได้ทำการสำรวจความต้องการบริการทางการเงินอิสลามในประเทศไทย เพื่อจะเป็นข้อมูลสะท้อนให้กับทั้งภาคเอกชน และภาครัฐบาลในการออกนโยบายเกี่ยวกับการเงินอิสลามที่ตรงกับความต้องการ

ของทั้งชาวมุสลิมและไม่ใช้ชาวมุสลิมอย่างแท้จริง 5) โรฮีนจา: ความเข้าใจและการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับบริบททางสังคมและความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์โรฮีนจาในประเทศไทย เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับบริบททางสังคมและความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์โรฮีนจาในประเทศไทยอย่างถี่ถ้วนชัดเจนยิ่งขึ้น และ 6) ระบบบูรณาการการเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ย้ายถิ่นอันเนื่องมาจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษา จังหวัดสงขลา โดยเน้นกระบวนการวิจัยเชิงพื้นที่แบบมีส่วนร่วม เพื่อสนับสนุนการวางแผนพัฒนาระบบสนับสนุนการบูรณาการกระบวนการเยียวยาแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถเพิ่มประสิทธิภาพและลดช่องว่างการเข้าถึงกระบวนการเยียวยาของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบทุกคน อันจะนำไปสู่กระบวนการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อย่างยั่งยืนในอนาคต

บทสรุปโครงการวิจัยนี้เสร็จสิ้นลงด้วยความช่วยเหลือของหลายฝ่าย ในนามศูนย์นโยบายโลกมุสลิม ใคร่ขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่เห็นความสำคัญของงานวิจัยต่าง ๆ ในชุดโครงการวิจัยนี้ และให้การสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ฯ อย่างต่อเนื่อง หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลงานที่คณะนักวิจัยได้ร่วมกันจัดทำนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน และเป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการที่มีคุณค่าต่อประเทศชาติต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนชยา อรุณศ

ผู้อำนวยการชุดโครงการวิจัย

ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

- 1 บทสรุปโครงการวิจัย
“การเงินอิสลามกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย”
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนชยา อรุณยศ
- 39 การเปรียบเทียบความมีประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมประกันภัย
ระหว่างประกันภัยทั่วไปกับตะกาฟุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนชยา อรุณยศ
- 71 พฤติกรรมการจ่ายชดเชยของมุสลิมไทย
อาจารย์ ดร.สวรัย บุญยमानนท์ และ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปภัศร ชัยวัฒน์
- 105 การเงินอิสลามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ
ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย
อาจารย์ ดร.ศรัณย์ ศานติศาสน์
- 117 การศึกษาความต้องการใช้บริการทางการเงิน
ตามหลักศาสนาอิสลามในประเทศไทย
ม.ล.พงศ์ระพีพร อาภากร และคณะ
- 143 โรฮ์นจา: ความเข้าใจและการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน
ธานีรินทร์ สาลาม
- 167 ระบบบูรณาการการเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ย้ายถิ่น
อันเนื่องมาจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
กรณีศึกษา จังหวัดสงขลา
ดร.ไกรยส ภัทราวาท

บทสรุปโครงการวิจัย “การเงินอิสลามกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย”

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนชยา อรุณศ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ตั้งแต่สิ้นสุดโครงการวิจัยที่ศูนย์นโยบายโลกมุสลิมได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ทำให้ผู้ที่ไม่เคยทราบถึงโลกมุสลิมในแง่มุมต่าง ๆ ได้มีความรู้ความเข้าใจในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับตะวันออกกลาง ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของวัฒนธรรมอิสลามและแหล่งพลังงานสำคัญของโลก (ในชุดโครงการที่ 1: ชุดโครงการวิจัยไทย-ตะวันออกกลาง) อย่างไรก็ตาม ในชุดโครงการแรกได้จำกัดการศึกษาไว้เฉพาะภูมิภาคตะวันออกกลาง ในเวลาต่อมาจึงได้ขยายขอบเขตครอบคลุมโลกมุสลิมที่กว้างขวางขึ้น (ในชุดโครงการที่ 2: ชุดโครงการวิจัยความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศไทยกับโลกมุสลิม)

ในระยะที่สาม (ชุดโครงการที่ 3: ชุดโครงการวิจัยไทย-โลกมุสลิม) ได้เน้นหลายโจทย์วิจัยเกี่ยวกับการเงินอิสลามในประเทศไทย ตั้งแต่การยกร่างกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจสถาบันการเงินอิสลาม ขึ้นใหม่ การศึกษาแนวทางการกำกับดูแลสถาบันการเงินที่ให้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม การศึกษาแนวทางการพัฒนาธุรกิจประกันภัยอิสลาม และการศึกษาแนวทางการพัฒนาการลงทุนในศุภก ซึ่งค่อนข้างครอบคลุมประเด็นสำคัญสำหรับการพัฒนาการเงินอิสลามในประเทศไทย

และล่าสุดชุดโครงการในระยะที่สี่ (ชุดโครงการที่ 4: ชุดโครงการวิจัยไทย-โลกมุสลิม: ความสัมพันธ์และนัยต่อการพัฒนา) ได้ต่อยอดการศึกษาวิจัยในสองประเด็นหลัก ส่วนแรกเกี่ยวข้องกับการเงินอิสลาม โดยได้มีการศึกษาเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับหลักการการเงินอิสลามเชิงลึก พัฒนาการและโอกาสของสหกรณ์อิสลาม อีกส่วนหนึ่งได้อธิบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและมาเลเซีย ในฐานะที่เป็นหุ้นส่วนและคู่แข่งทางเศรษฐกิจ การวิเคราะห์โอกาสในการแข่งขันของแรงงานไทยในตลาดอาเซียน โดยพิจารณาผลตอบแทนจากความสามารถทางภาษามลายู นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาถึงการย้ายถิ่นประชากรอันเนื่องมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม และปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

แม้ศูนย์นโยบายโลกมุสลิมจะได้ดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับไทย-โลกมุสลิมมาอย่างต่อเนื่องถึงสี่ชุดโครงการด้วยกัน อย่างไรก็ตาม ยังมีคำถามอีกจำนวนมากที่รอคำตอบที่ถี่ถ้วนและชัดเจน ในชุดโครงการที่ 3 ได้มีการศึกษารูปแบบธุรกรรมทางการเงินอิสลามที่สำคัญโดยละเอียด คือตราสารการเงินอิสลามหรือสุกุก (Sukuk) งานวิจัยแรกในชุดโครงการที่ 5 “ชุดโครงการวิจัยการเงินอิสลามกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทย” นี้ได้ทำการต่อยอดการศึกษารูปแบบธุรกรรมทางการเงินอิสลามที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งคือ ตลาดประกันภัยอิสลามหรือตะกาฟูล (Takaful) โดยทำการวิเคราะห์เฉพาะเจาะจงที่ประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมประกันภัยทั่วไปกับตะกาฟูล

คำถามที่นักลงทุนและผู้ประกอบการทั่วไปอาจจะมีคือ ตะกาฟูลกับการประกันภัยทั่วไปมีความแตกต่างกันหรือไม่ ในแง่ของผลตอบแทนจากการลงทุน นักลงทุนและผู้ประกอบการทั่วไปที่ไม่มีข้อจำกัดทางด้านการลงทุน ที่ต้องเลือกใช้เฉพาะเครื่องมือทางการเงินที่สอดคล้องตามหลักชะรีอะฮ์ จะคำนึงถึงเฉพาะผลตอบแทนจากการลงทุนเท่านั้น โดยไม่ให้ความสำคัญว่าจะเป็นการประกันภัยทั่วไปหรือตะกาฟูล เป็นที่น่าสังเกตว่าบริษัทประกันภัยรายใหญ่ ๆ ของประเทศยังไม่ได้ให้ความสำคัญในการออกตะกาฟูลมากนัก รวมถึงผู้วางนโยบายของไทยเอง ก็ยังไม่ได้คำนึงถึงอนาคตและความเป็นไปได้ในการเติบโตของตลาดตะกาฟูล เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย กล่าวคือผู้วางนโยบายทางด้านเศรษฐกิจของประเทศไทย ยังมิได้มีการศึกษาเชิงลึกทางด้านการเงินการประกันภัย และด้านเศรษฐศาสตร์ ที่มีความเชื่อมโยงโดยตรงกับตะกาฟูล การเข้าใจและทราบถึงความมีประสิทธิผลที่อาจมีความแตกต่างกัน ระหว่างตะกาฟูลและประกันภัยทั่วไป จะช่วยให้ทั้งบริษัทประกันภัย ผู้บริโภค และผู้วางนโยบายตระหนักถึงความแตกต่างที่สำคัญของประกันภัยทั้งสองรูปแบบ และมีความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการริเริ่มและสานต่อนโยบายเพื่อการพัฒนาตลาดประกันภัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของตลาดการเงินของประเทศ

ประเด็นที่สอง โครงการวิจัยได้ทำการต่อยอดการศึกษารูปแบบธุรกรรมทางการเงินอิสลามที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งคือ ซะกาต การจ่ายซะกาตนั้น เป็นหนึ่งในหลักศาสนาที่สำคัญที่ชาวมุสลิมต้องถือปฏิบัติโดยเคร่งครัด กล่าวคือ นอกจากการจ่ายซะกาตจะช่วยขัดเกลาลิขิตใจ

ของผู้จ่ายให้สะอาดบริสุทธิ์แล้ว ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายความมั่งคั่งในทรัพย์สินและรายได้ไปยังกลุ่มบุคคลที่ยากไร้ขัดสน ตลอดจนช่วยลดปัญหาความยากจน และส่งเสริมความเสมอภาพในสังคมมุสลิมได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ นักวิชาการศาสนาได้มีมติตรงกันว่า ผู้ปฏิเสธหรือละเลยที่จะจ่ายซะกาต หมายความว่า ผู้นั้นได้ปฏิเสธหน้าที่ความรับผิดชอบของตนที่ถูกกำหนดไว้ชัดเจนในบทบัญญัติอิสลาม จะถือว่าเป็นผู้สิ้นสภาพจากการเป็นมุสลิม หรือเป็นมูลเหตุที่ทำให้เขาต้องได้รับโทษจากอัลลอฮ์ (ช.บ.) แต่ในทางปฏิบัติ กลับพบว่า มีการหลีกเลี่ยงการจ่ายซะกาต หรือจ่ายไม่ครบถ้วน ในลักษณะเดียวกับการหลีกเลี่ยงการจ่ายภาษี

งานวิจัยที่สองของชุดโครงการที่ 5 จึงได้ทำการศึกษาลักษณะการจ่ายซะกาตของมุสลิมไทยว่ามีการจ่ายซะกาตอย่างไร จ่ายครบถ้วนตามมูลค่าที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติอิสลามหรือไม่ และปัจจัยใดที่ก่อให้เกิดการเลือกจ่าย/ไม่จ่ายซะกาตให้ครบถ้วน โดยได้ใช้การวิจัยเชิงเอกสาร การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างมุสลิมไทยในกรุงเทพมหานคร ภาคกลาง และภาคใต้ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญ/ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา วิธีการทางเศรษฐมิติ ผลการศึกษาจะทำให้เกิดความเข้าใจในลักษณะการจ่ายซะกาตของมุสลิมไทยมากยิ่งขึ้น

ประเด็นที่สาม ยังมีความเกี่ยวข้องกับการเงินอิสลามโดยตรงเช่นกัน จากงานวิจัยในชุดโครงการที่ 2 ได้สรุปว่า ในทางทฤษฎี ลักษณะและแนวคิดของการเงินอิสลาม มีความใกล้เคียงและสอดคล้องกับหลักการทางเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับการจัดสรรทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มากกว่าการเงินทั่วไป (Conventional Finance) เสียอีก กล่าวคือ

หลักชะรีอะฮ์ถูกยึดเป็นกรอบในการดำเนินธุรกรรมทางการเงินทุกลักษณะ อาทิ แนวคิดที่ว่ากำไรจะต้องเกิดขึ้นจากการค้าการลงทุนผ่านสินค้าจริง หรือบริการที่แท้จริงเท่านั้น จึงไม่ทำให้เกิดการปล่อยสินเชื่อแบบสุດโง่งดังเช่นที่เกิดปัญหา Subprime Crisis ในโลกการเงินทั่วไป หรือการห้ามการทำธุรกรรมทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย (Riba) ที่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า (ต่างจากการให้บริการทางการเงินทั่วไปที่กำหนดดอกเบี้ยให้รับรู้ล่วงหน้าเสมอ) โดยการเงินตามหลักศาสนาอิสลามนั้น จะใช้หลักการแบ่งปันผลกำไรขาดทุน (Profit and Loss Sharing) ระหว่างสถาบันการเงินและผู้ฝากเงิน โดยจะไม่มีภาระผลตอบแทนไว้ในสัญญาผลตอบแทนที่แท้จริง มาจากประสิทธิภาพในการลงทุนของแต่ละสถาบันการเงิน โดยตามหลักศาสนาอิสลามแล้ว เงินไม่ถือว่าเป็นสินค้า ดังนั้น ข้อบังคับดังกล่าวหมายถึง ข้อห้ามในการทำธุรกิจทางการเงินในระบบการเงินปกติ ซึ่งถือเป็นการสร้างเงินจากเงินผ่านการคิดกำไรในรูปแบบดอกเบี้ย ดังนั้น สถานะของผู้ให้บริการในหลักอิสลามจึงไม่ใช่ผู้ให้กู้ แต่สามารถเทียบเท่าได้กับเจ้าของกิจการ ผู้ร่วมกิจการ หรือผู้ให้บริการแก่ลูกค้า ซึ่งนำไปสู่การขยายตัวทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนกว่า อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ ยังไม่มีหลักฐานยืนยันอย่างชัดเจนว่า การเงินอิสลามช่วยส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจได้ หนึ่งในงานวิจัยของชุดโครงการที่ 5 จะตอบโจทย์นี้โดยทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบธุรกรรมการเงินอิสลามต่าง ๆ อาทิ มุคอรอบะฮ์ มุรอบอหะฮ์ อีญาเราะฮ์ที่ใช้ในสถาบันทางการเงินอิสลาม อาทิ ธนาคารอิสลาม สหกรณ์อิสลาม ว่าจะส่งผลต่ออัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ ในมุมมองทางเศรษฐกิจมหภาค

ลำดับถัดมา ได้มีการเปลี่ยนมุมมองมาทางด้านจุลภาค กล่าวคือ หากการเงินอิสลามเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถช่วยให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจโดยรวมได้ การพัฒนาทางการเงินอิสลามในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งเชิงลึกและกว้าง ก็ควรจะเป็นแนวนโยบายที่พึงประสงค์ของทั้งภาครัฐและเอกชน อย่างไรก็ตาม แม้จะมีนโยบายที่เป็นรูปธรรมในการผลักดันการเงินอิสลามออกมา แต่หากไม่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้หรืออุปสงค์ในตลาด ก็จะไม่ทำให้เกิดการพัฒนาของการเงินอิสลามดังที่คาดหวังไว้ เพื่อตอบโจทย์นี้ งานวิจัยชิ้นนี้ของชุดโครงการนี้ได้ทำการสำรวจความต้องการบริการทางการเงินอิสลามในประเทศไทย โดยลงสำรวจความต้องการธุรกรรมทางการเงินจากกลุ่มคนต่าง ๆ ที่พำนักในประเทศไทย โดยไม่ได้มุ่งหมายเฉพาะคนไทยมุสลิม แต่รวมถึงคนไทยพุทธหรือคนไทยศาสนาอื่นด้วย เพื่อที่จะสามารถตอบคำถามได้ว่าผลิตภัณฑ์ทางการเงินอิสลามประเภทใด จากแหล่งใดที่เป็นที่ต้องการของปัจเจกชนโดยทั่วไป เพื่อที่จะเป็นข้อมูลสะท้อนให้กับทั้งภาคเอกชนเอง และภาครัฐบาลในการออกนโยบายเกี่ยวกับการเงินอิสลาม ที่ตรงกับความต้องการของทั้งชาวมุสลิมและไม่ใช่มุสลิมอย่างแท้จริง

โดยทั่วไปแล้ว เมื่อเราพิจารณาความต้องการใช้บริการทางการเงินอิสลาม คนอีกกลุ่มหนึ่งที่เรอาจมองข้ามไป คือกลุ่มคนที่ไม่ได้มีสัญชาติไทย แต่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้บริการทางการเงินอิสลาม อาทิ ชาวโรฮีนจา ที่ออกไปทำงานนอกประเทศพม่า เมื่อมีความต้องการที่จะส่งเงินกลับมาให้กับครอบครัว ก็จำเป็นต้องใช้ช่องทางนอกระบบ จะเป็นไปได้หรือไม่ที่ชาวโรฮีนจาจะสามารถเข้าถึงบริการทางการเงินอิสลามที่มีอยู่ในประเทศไทย

ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมามีภาพของชาวโรฮีนจาในสายตาของคนไทยทั่วไปคือ คนพลัดถิ่นที่รัฐบาลพม่าไม่ได้ให้การรับรองว่าเป็นประชาชนของพม่า และต้องการจะอพยพไปประเทศมุสลิมอื่น โดยเฉพาะประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย และซาอุดีอาระเบีย ชาวโรฮีนจามักจะตกสำรวจอยู่เสมอ ทำให้ไม่สามารถทราบจำนวนชาวโรฮีนจาที่อยู่ในประเทศไทยได้แน่นอน เนื่องจากชาวโรฮีนจาไม่สามารถลงทะเบียนเป็นแรงงานต่างด้าวได้อย่างถูกกฎหมาย ส่งผลให้แรงงานชาวโรฮีนจาถูกกดขี่มากกว่าแรงงานพม่าเป็นพิเศษ หากมองในแง่เศรษฐศาสตร์แรงงานทางด้านผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน หลายฝ่ายกังวลว่าแรงงานไร้ฝีมือ โดยเฉพาะแรงงานในภาคการประมงที่ส่วนใหญ่เป็นชาวพม่า จะอพยพกลับไปประเทศพม่า หลังจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจของพม่าได้เริ่มต้นขึ้นจากการเริ่มเปิดประเทศอีกครั้งหนึ่งแน่นอนว่าการที่มีแรงงานอพยพชาวโรฮีนจาเข้ามาในประเทศไทยอาจจะช่วยบรรเทาปัญหาการขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมือได้ หากเราเปิดรับพวกเขามาทดแทนแรงงานพม่าที่คาดว่าจะน้อยลง อย่างไรก็ตามก็ตีจำเป็นที่จะต้องมีการประเมินถึงปัญหาอื่น ๆ ที่อาจจะตามมาจากการอนุญาตให้ชาวโรฮีนจาทำงานในประเทศไทยได้ อาทิ ปัญหาการควบคุมด้านสุขภาวะของชาวโรฮีนจา งานวิจัยชิ้นที่ห้าของชุดโครงการนี้ช่วยให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับบริบททางสังคมและความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์โรฮีนจาในประเทศไทยอย่างถี่ถ้วนชัดเจนยิ่งขึ้น

สุดท้าย ประเด็นที่ยังคงเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมมาอย่างต่อเนื่องคือ ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตลอดทศวรรษที่ผ่านมา ได้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบจำนวนทั้งสิ้น 15,077 ครั้ง ซึ่งก่อให้เกิดการเสียชีวิตของประชาชนจำนวน 5,630 คน และสร้างความเสียหายให้แก่ชีวิตและทรัพย์สินของครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบเป็นมูลค่าที่ไม่สามารถประเมินได้ แม้กฎหมายของประเทศหลายฉบับได้ประกันการเยียวยาประชาชนที่ได้รับผลกระทบเหล่านี้ด้วยสิทธิประโยชน์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และสุขภาพ แต่ในความเป็นจริงแล้ว กระบวนการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบเหล่านี้โดยเฉพาะผู้อพยพย้ายถิ่นออกจากพื้นที่ยังคงประสบกับอุปสรรคมากมายหลากหลายมิติ ซึ่งกระทบต่อระยะเวลาที่ใช้ดำเนินการและคุณภาพการเยียวยาประชาชนอย่างมาก อย่างไรก็ตามหากได้มีการบูรณาการด้านข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งเครือข่ายภาคประชาชนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะกระบวนการแลกเปลี่ยนและส่งต่อข้อมูลผู้ประสบเหตุที่ทันเวลาและมีคุณภาพ ผ่านระบบสารสนเทศที่ทุกหน่วยงานใช้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ก็จะย่นระยะเวลาที่ใช้ดำเนินการและในขณะเดียวกันคุณภาพของการเยียวยาประชาชนก็น่าจะเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

งานวิจัยสุดท้ายของชุดโครงการวิจัยที่ 5 มุ่งพัฒนาองค์ความรู้เชิงระบบ โดยใช้กระบวนการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพรวมทั้งกระบวนการวิจัยเชิงพื้นที่แบบมีส่วนร่วม เพื่อสนับสนุนการวางแผนพัฒนาระบบสนับสนุนการบูรณาการกระบวนการเยียวยาแบบมีส่วนร่วมซึ่งสามารถเพิ่มประสิทธิภาพและลดช่องว่างการเข้าถึงกระบวนการเยียวยาของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบทุกคน อันจะนำไปสู่กระบวนการสร้างสันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างยั่งยืนในอนาคต

ชุดโครงการวิจัย ประกอบด้วยโครงการย่อย 6 โครงการ ดังนี้

1. การเปรียบเทียบความมีประสิทธิภาพของอุตสาหกรรม
ประกันภัย ระหว่างประกันภัยทั่วไปกับตะกาฟูล
(ผศ.ดร.มนชยา อรุณศ)
2. พฤติกรรมการจ่ายชดเชยของมุสลิมไทย
(อาจารย์ ดร.สวรัย บุญยमानนท์ และ ผศ.ดร.ปัทมร ชัยวัฒน์)
3. การเงินอิสลามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจของสามจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย
(อาจารย์ ดร.ศรัณย์ ศานติศาสน์)
4. การศึกษาความต้องการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนา
อิสลามในประเทศไทย
(ม.ล.พงศ์ระพีพร อาภากร และคณะ)
5. โรฮีนจา: ความเข้าใจและการเรียนรู้สู่ประชาคมอาเซียน
(นายธานินทร์ สาলাম)
6. ระบบบูรณาการการเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ย้ายถิ่น
อันเนื่องมาจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดน
ภาคใต้ กรณีศึกษา จังหวัดสงขลา
(ดร.ไกรยส ภัทราวาท)

วัตถุประสงค์ของชุดโครงการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมและสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการเงินอิสลาม โดยเฉพาะตะกาฟูล ซึ่งจะเป็พื้นฐานสำคัญในการกำหนดนโยบายที่เหมาะสมในการพัฒนาระบบการเงินอิสลาม และการเงินของประเทศ
2. เพื่อศึกษาลักษณะการจ่ายชะกาตของมุสลิมไทยว่าครบถ้วนตามมูลค่าที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติอิสลามหรือไม่ และปัจจัยใดที่ก่อให้เกิดการเลือกจ่าย/ไม่จ่ายชะกาตให้ครบถ้วน
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินการของธนาคารการเงินอิสลามกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในสามจังหวัดชายแดนใต้ เพื่อเป็นแนวทางในการออกนโยบายของทั้งภาครัฐและเอกชน
4. เพื่อสำรวจความต้องการบริการทางการเงินของกลุ่มคนต่าง ๆ ที่พำนักในประเทศไทย โดยไม่ได้จำกัดเฉพาะคนไทยมุสลิมว่าผลิตภัณฑ์ทางการเงินอิสลามประเภทใด และจากแหล่งใดที่ชาวมุสลิมต้องการ
5. เพื่อสร้างความเข้าใจและการเรียนรู้ระหว่างประชาชนกับกลุ่มชาติพันธุ์โรฮีนจาในสังคมไทย และกับผู้ที่เกี่ยวข้อง กับประชาคมอาเซียนในระดับนโยบาย เพื่อสื่อสารกับสังคมให้ตระหนักและเข้าใจการอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรมที่เข้าใจ วัฒนธรรม และระบบคุณค่าของกลุ่มชาติพันธุ์ และนำมาซึ่งนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับกลุ่มชาติพันธุ์โรฮีนจา

6. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบบูรณาการการเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ย้ายถิ่นอันเนื่องมาจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดสงขลา และพัฒนาฐานข้อมูลสนับสนุนการเยียวยาแก่ผู้ย้ายถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในพื้นที่

ผลการวิจัย

ตะกาฟูล (Takaful) ซึ่งเป็นการประกันภัยรูปแบบเฉพาะที่มีความถูกต้องสอดคล้องกับหลักชะรีอะฮ์ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการช่วยเหลือและร่วมมือระหว่างกันของผู้รับประกันและผู้ทำประกัน โดยสัญญาตะกาฟูลจะต้องระบุชัดเจน ถึงจำนวนเงินเบี้ยประกันภัยที่สมาชิกจ่ายให้กับผู้ดูแลทรัพย์สินหรือบริษัทตะกาฟูล ซึ่งรวมถึงวงเงินส่วนหนึ่งที่สมาชิกยินดีบริจาคไว้สำหรับชดเชยความเสียหายที่อาจจะเกิดด้วย ในขณะที่ผู้รับประกันจะเป็นคนกำหนดวงเงินสินไหมทดแทนสูงสุด และเป็นผู้ที่ดูแลรับผิดชอบต่อการชดเชยค่าเสียหาย หากเกิดอุบัติเหตุกับผู้ตกลงทำตะกาฟูล อย่างไรก็ตามในปัจจุบันผู้ดูแลทรัพย์สินหรือบริษัทตะกาฟูล สามารถนำเงินหรือทรัพย์สินนี้ไปลงทุนเพื่อหากำไรเพิ่มเติมได้ หากแต่ต้องไม่ลงทุนในโครงการที่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ยและไม่ขัดกับหลักชะรีอะฮ์อื่น ๆ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้ตะกาฟูลแตกต่างจากการประกันภัยทั่วไป นอกจากการร่วมกันแบ่งปันผลกำไรและแบกรับผลขาดทุนแล้ว ยังมีองค์ประกอบความเมตตาระหว่างเพื่อนมนุษย์และการบริจาคทรัพย์สิน ถ้าหากว่าเจตนารมณ์นี้ไม่ถูกพิจารณาร่วมกันกับกฎระเบียบของการออกผลิตภัณฑ์ประกันภัยแล้ว ก็ถือว่าเจตนารมณ์ของหลักชะรีอะฮ์ถูกทำลาย ดังนั้น ประกันภัยทั่วไปที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับแง่มุมดังกล่าวนี้ จึงไม่ควรถูกเลือกจากผู้ที่มีความศรัทธาต่อศาสนาอิสลาม

มนชยา อรุณศ (2559) ได้ทำการหาค่าประสิทธิภาพที่อาจมีความแตกต่างกันระหว่างตะกาศและประกนภยทั่วไป โดยใชข้อมูลที่มีความเป็นปัจจุบันที่สุด (ณ ปี 2559) และช่วงเวลาของข้อมูลค่อนข้างยาวกว่างานศึกษาในอดีตจำนวนมาก โดยใชข้อมูลงบการเงินของบริษัทประกนภยที่รวบรวมจากบริษัท A.M. Best รวมทั้งสิ้น 8 ประเทศ แบ่งเป็นประเทศจากกลุ่มความร่วมมืออาหรับหรือ GCC จำนวน 4 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ บาห์เรน กาตาร์ ซาอุดีอาระเบีย และกลุ่มประเทศในอาเซียนจำนวน 4 ประเทศ ได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และไทย ตั้งแต่ปี 2547–2557 จำนวนรวมทั้งสิ้น 3,087 ตัวอย่าง และทำการวิเคราะห์ความมีประสิทธิภาพของบริษัทตะกาศและบริษัทประกนภยทั่วไป โดยวิธีการวัดประสิทธิภาพของการผลิต โดยเน้นที่เส้นพรมแดน 2 วิธี คือ (1) วิธี Data Envelopment Analysis (DEA) ซึ่งเป็นวิธีทางคณิตศาสตร์ที่ใช้โปรแกรมเชิงเส้น (Linear programming) ที่การประมาณค่าไม่อิงกับพารามิเตอร์ (Non-parametric method) ในการสร้างเส้นพรมแดนด้วยการล้อมกรอบข้อมูลเวกเตอร์ ปัจจัยการผลิตและผลผลิต (Input-Output vector) ทั้งหมด (2) วิธี Stochastic frontier analysis (SFA) ซึ่งเป็นวิธีทางเศรษฐมิติที่การประมาณค่าอิงกับพารามิเตอร์ (Parametric method) โดยอาศัยกระบวนการเลือกรูปแบบฟังก์ชัน และกระบวนการที่ใช้ในการจำแนกองค์ประกอบของค่าความคลาดเคลื่อนเป็นแบบสุ่ม และความไม่มีประสิทธิภาพในการวิเคราะห์ พบว่า บริษัทตะกาศมีประสิทธิภาพด้านต้นทุนสูงที่สุดเป็นอันดับหนึ่งในทุกกลุ่ม สะท้อนให้เห็นว่าโดยเฉลี่ยแล้วบริษัทที่ดำเนินการภายใต้รูปแบบตะกาศมีประสิทธิภาพด้านต้นทุนที่ดีมาก และดีกว่าบริษัทโดยเฉลี่ยที่ดำเนินการภายใต้รูปแบบประกนภยทั่วไป

นอกจากนี้ งานวิจัยยังได้ทำการวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านกำไร ด้วยวิธี SFA และเปรียบเทียบค่าประสิทธิภาพด้านกำไรกับค่าประสิทธิภาพด้านต้นทุนในแต่ละรูปแบบประกันในแต่ละภูมิภาค เมื่อพิจารณา กลุ่มบริษัทประกันชีวิต พบว่า บริษัทตะกาฟูลในกลุ่ม GCC มีประสิทธิภาพด้านกำไรสูงที่สุด แต่ไม่ได้แตกต่างจากกลุ่มอื่นมากนัก เฉพาะบริษัท ตะกาฟูลในอาเซียนที่มีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพด้านกำไรที่ทิ้งห่างออกมา แต่ก็ถือว่าอยู่ในระดับที่สูง เมื่อพิจารณากลุ่มบริษัทประกันวินาศภัย พบว่า ทั้งประกันวินาศภัยทั่วไปและตะกาฟูลในกลุ่ม GCC มีประสิทธิภาพทางด้านกำไรสูงที่สุด ตามมาไม่ห่างมากด้วยกลุ่มบริษัทประกันวินาศภัย ทั่วไปและตะกาฟูลในอาเซียน

แม้ว่าผลการวิเคราะห์ค่าประสิทธิภาพจากวิธี Parametrics และ Non-parametrics จะให้ค่าประสิทธิภาพที่แตกต่างกัน แต่ทั้ง 2 วิธี ก็ให้ผลตรงกันว่า ประสิทธิภาพด้านต้นทุนของตะกาฟูลสูงกว่าประกันภัย ทั่วไป ซึ่งผลที่ได้จากการวิเคราะห์นี้จะเป็นข้อมูลสำคัญประกอบการตัดสินใจของบริษัทประกัน ในการเข้ามาเป็นผู้เล่นในตลาดตะกาฟูล ว่าการดำเนินกิจการตะกาฟูลนั้น ไม่ได้มีประสิทธิภาพต่ำกว่าประกันภัย ทั่วไปตามความเข้าใจเบื้องต้น งานวิจัยนี้จึงช่วยเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการในการสนับสนุนธุรกิจตะกาฟูลว่าทั้งภาคเอกชนและผู้วางนโยบาย ควรที่จะได้เข้ามามีบทบาท ในตลาดตะกาฟูลอย่างจริงจังมากขึ้น โดยจากควมมีประสิทธิภาพที่สูงของตะกาฟูล ย่อมจะส่งผลทางบวก ต่อตลาดประกันภัยโดยรวมของประเทศ

การสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า แม้การให้บริการตะกาฟูลจะมี
กำไรมากน้อย แต่กลุ่มผู้ประกอบการก็ยังคงนโยบายที่จะขยายตลาดตะกาฟูล
ต่อไปในอนาคต เนื่องจากบริษัทมีเป้าหมายที่จะเปิดตลาดในกลุ่มมุสลิม
ทั้งเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคมุสลิมในประเทศ ได้เข้าถึงความคุ้มครอง
ขั้นพื้นฐาน และผู้ที่มิใช่มุสลิมก็สามารถมีทางเลือกของผลิตภัณฑ์
ด้านการประกันภัยเพิ่มเติมนอกเหนือจากการประกันภัยทั่วไปที่มีอยู่แล้ว
กลุ่มผู้ประกอบการมองว่า ตะกาฟูลมีแนวโน้มที่จะเติบโตไปในทิศทางที่ดี
ในตลาดประกัน เนื่องจากมีอุปสงค์ในตลาดอยู่มากทั้งในกลุ่มผู้บริโภค
มุสลิมที่มีความพร้อม และกำลังมองหาอุปทานตะกาฟูลในตลาด
กลุ่มผู้บริโภคเก่าที่รอรธรรม์สินอายุ และกลุ่มผู้บริโภคทั่วไปที่ไม่ใช่มุสลิม
นอกจากนี้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภค บริษัทจึงจำเป็นต้อง
จัดตั้งคณะกรรมการชะรีอะฮ์ขึ้น เพื่อคอยตรวจสอบความถูกต้อง
และความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์ตามหลักชะรีอะฮ์

สำหรับปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่มีผลต่อการขยายตัวของ
ตลาดตะกาฟูล คือการขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในระบบ
ของตะกาฟูล ทำให้เกิดข้อจำกัดในช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคลากร
ตัวแทนและผู้บริโภค และการขาดการประชาสัมพันธ์และการใช้ข้อมูล
ข่าวสารที่ถูกต้องแก่ผู้บริโภค

สำหรับกลุ่มผู้ลงทุนหรือผู้ซื้อประกันภัยทั่วไป ส่วนใหญ่ยังไม่รู้จัก
ว่าตะกาฟูลคืออะไร หรือถ้าเคยได้ยินบ้างก็มีความไม่แน่ใจว่าตะกาฟูล
เหมือนหรือต่างจากประกันภัยทั่วไปอย่างไร ถูกต้องตามหลักชะรีอะฮ์
หรือไม่

สำหรับอุปสรรคสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจลงทุนในตะกาฟูลของผู้บริโภค คือการขาดการประชาสัมพันธ์ในด้านข้อมูล และช่องทางในการเข้าถึงบริการของผู้บริโภคมีจำกัด ดังนั้น การสนับสนุนส่งเสริมการลงทุนในด้านประกันภัย และการประชาสัมพันธ์ด้านตะกาฟูล และการลดหย่อนภาษี ก็ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเลือกลงทุนของผู้บริโภค

ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการวางกรอบนโยบาย คือ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) ได้ออกแผนพัฒนาการประกันภัยขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกระตุ้นและส่งเสริมการขยายตัวของตลาดประกันภายในประเทศ โดยปัจจุบัน คปภ. ได้ดำเนินงานตามแผนพัฒนาการประกันภัยฉบับที่ 3 (2559-2563) และมีความคาดหวังที่จะเห็นตะกาฟูลในประเทศขยายตัว เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาอุปสงค์ในประเทศไหลไปยังต่างประเทศ ผ่านช่องทางการเปิดตลาดเสรีทางการเงิน และช่องทาง E-commerce ที่จะทำให้พรมแดนระหว่างประเทศไม่มีความหมายอีกต่อไป และหากภาคประกันภัยของไทยเอง ไม่มีการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงนี้ ก็จะถูกบริษัทนอกประเทศแย่งตลาดไปได้

ประเด็นการเงินอิสลามที่สองในชุดโครงการวิจัย 5 คือ “ชะกาต” ซึ่งหมายถึง ทรัพย์สินจำนวนหนึ่งที่ศาสนาอิสลามได้บัญญัติให้เจ้าของทรัพย์สินนั้น มีหน้าที่ต้องจ่ายให้แก่บุคคล ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิได้รับชะกาตตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่อิสลามได้บัญญัติไว้ อันเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายความมั่งคั่งในทรัพย์สินและรายได้ไปยังกลุ่มบุคคลที่ยากไร้ ขัดสน ช่วยลดปัญหาความยากจน และส่งเสริมความเสมอภาพในสังคมมุสลิมได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาความยากจนค่อนข้างรุนแรง

สวรัย บุญยमानนท์ และปภัศร ชัยวัฒน์ (2559) ได้ทำการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวนทั้งสิ้น 460 คน โดยเป็นกลุ่มประชากรสัญชาติไทย นับถือศาสนาอิสลาม อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป อาศัยในจังหวัดในภาคกลาง ภาคเหนือ หรือภาคใต้ และมีการจ่ายชะกาดในรอบปี 2558 งานวิจัยได้ใช้ Two-Part Model วิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยกำหนดต่อความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาดครบถ้วน/ไม่ครบถ้วน โดยใช้ Multinomial Logit ซึ่งตามหลักศาสนบัญญัตินั้น ผู้ใดมีความมั่งคั่งในมูลค่าที่สูงกว่านิศอบหรือพิกัตชั้นต่ำต้องเป็นผู้จ่ายชะกาด โดยมูลค่าของชะกาดที่ควรจ่าย จะเท่ากับร้อยละ 2.5 ของความมั่งคั่งทั้งหมด ซึ่งในการศึกษานี้จะพิจารณาความมั่งคั่งจากรายได้

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม ศาสนา และสถาบัน ที่มีต่อความน่าจะเป็นในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจ่ายชะกาด ผลการศึกษานี้ ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของปัจจัยกำหนดที่มีต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาดอย่างมีนัยสำคัญ หากกลุ่มตัวอย่างมีอายุมากขึ้น หรือมาจากครอบครัวขนาดใหญ่จะมีการจ่ายชะกาดมากขึ้น เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความมั่นคงในครอบครัว การทำงาน และสถานะทางการเงินมากขึ้น หรืออาจเป็นการจ่ายชะกาดแทนสมาชิกในครัวเรือนคนอื่น ๆ ที่ไม่สามารถจ่ายชะกาดได้ครบถ้วนตามเกณฑ์ก็เป็นได้ นอกจากนี้ ภูมิภาคที่อยู่อาศัยก็มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจ่ายชะกาดเช่นเดียวกัน กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคเหนือ มีแนวโน้มจะเป็นผู้จ่ายชะกาดครบถ้วนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคกลาง แต่หากผู้ที่อยู่ในภาคเหนือเป็นผู้ที่จ่ายชะกาดขาดแล้ว มูลค่าชะกาดที่จ่ายขาดก็จะสูงกว่า

กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคกลางอย่างมีนัยสำคัญ ตรงกันข้ามกับกรณีกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคใต้ที่พบว่า มีแนวโน้มจะเป็นผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างในภาคกลาง แต่มูลค่าชะกาดที่จ่ายขาดนั้นต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างในภาคกลาง

นอกเหนือจากปัจจัยทางประชากรแล้ว การเป็นลูกจ้างบริษัท หน่วยงาน หรือองค์กรภาคเอกชน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ค่อนข้างแน่นอน ก็เป็นปัจจัยกำหนดทางเศรษฐกิจและสังคม ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาดในเชิงลบ เช่นเดียวกับการเพิ่มขึ้นของรายได้ ทั้งนี้ ในมุมมองของผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วนนั้น การเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่เกิดขึ้นอาจไม่มากหรือชัดเจนเพียงพอ ที่จะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนมูลค่าการจ่ายชะกาดในรอบปีได้ รายได้ที่เพิ่มขึ้นจึงมิได้ทำให้มูลค่าชะกาดที่จ่ายออกไปเพิ่มขึ้นในอัตราเดียวกัน ตรงกันข้าม หากกลุ่มตัวอย่างมีทรัพย์สินสุทธิเพิ่มขึ้น จะทำให้ความน่าจะเป็นในการจ่ายชะกาดไม่ครบถ้วนลดลง ควบคู่ไปกับมูลค่าชะกาดที่จ่ายขาดที่ลดลงเช่นเดียวกัน ในทำนองเดียวกัน ผู้จ่ายชะกาดมากกว่า 1 ครั้งต่อปีจะมีแนวโน้มเป็นผู้จ่ายชะกาดครบถ้วนมากกว่าผู้จ่ายชะกาดเพียงครั้งเดียว เนื่องจากการจ่ายชะกาดเพียง 1 ครั้งในรอบปีนั้น จำเป็นต้องใช้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในความมั่งคั่งทั้งหมดที่เกิดขึ้นตลอดทั้งปี ซึ่งมีรายละเอียดปลีกย่อยจำนวนมาก หากบุคคลมีการประมาณการความมั่งคั่งที่คลาดเคลื่อนหรือตกหล่น ย่อมส่งผลทำให้มูลค่าชะกาดแท้จริงที่ควรจะจ่ายเกิดความผิดพลาดไปด้วย ประกอบกับหากบุคคลต้องจ่ายชะกาดของรอบปีนั้น ๆ ทั้งหมดภายในครั้งเดียว อาจทำให้เกิดความตระหนี่ไม่อยากจ่ายชะกาดเต็มจำนวน เนื่องจากเห็นว่า

มีมูลค่าสูงเกินไปก็เป็นได้ ตรงกันข้ามกับคะแนนความเข้าใจในหลักเกณฑ์การจ่ายชะกาต ที่พบว่า หากกลุ่มตัวอย่างเข้าใจหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าชะกาตมากขึ้นแล้ว จะส่งผลทำให้ความน่าจะเป็นในการจ่ายชะกาตครบถ้วนลดลง

ในขณะที่การศึกษาในสายศาสนาในระดับสูง ส่งผลทำให้มูลค่าชะกาตที่จ่ายขาดหรือจ่ายต่ำกว่าเกณฑ์ลดลง ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าผู้ที่มีความเข้าใจในวิธีการคำนวณมูลค่าความมั่งคั่ง เพื่อนำมาใช้ในการคำนวณมูลค่าชะกาตที่ควรจะจ่ายเป็นอย่างดี โดยไม่ตระหนักถึงความถูกต้อง หรือความจำเป็นในการจ่ายชะกาตตามศาสนบัญญัติแล้ว มีแนวโน้มจะหลบเลี่ยงการชะกาตเพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกับการปฏิบัติตามหลักศาสนกิจอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็น การละหมาดครบถ้วนเป็นประจำทุกวัน หรือการถือศีลอดในเดือนรอมฎอนครบถ้วนทุกปี รวมถึงการสนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศาสนาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการจ่ายชะกาตตามศาสนบัญญัติ และการคำนึงถึงประโยชน์ของชะกาตที่มีต่อส่วนรวม ซึ่งล้วนสะท้อนถึงความศรัทธาในศาสนาของผู้ตอบแบบสอบถาม กลับไม่พบว่ามีความสำคัญทางสถิติที่สามารถสรุปได้อย่างชัดเจนแต่อย่างใด

สรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีมุมมองต่อการจ่ายชะกาตว่าเป็นการบริจาคภาคบังคับ (compulsory charity) คล้ายกับการจ่ายภาษี ซึ่งเป็นการจ่ายเงินตามศาสนบัญญัติ แต่ไม่มีผลบังคับใช้ทางกฎหมาย ซึ่งหากพิจารณาจากมุมมองนี้แล้ว มุสลิมที่ดี มีหน้าที่ในการจ่ายชะกาตให้ครบถ้วน ไม่เกี่ยวข้องกับการจ่ายเพื่อการบริจาคหรือการกุศล ซึ่งอาจทำได้ในรูปแบบอื่น ๆ ดังนั้น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับทางศาสนา

ไม่ว่าจะเป็นความศรัทธา ความเมตตาปรารถนาที่ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น หรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกทางจิตใจ จึงไม่สามารถนำมาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมการจ่ายภาคบังคับเช่นนี้ได้

ประเด็นที่ยังเกี่ยวข้องกับการเงินอิสลามอยู่คือ จุดประสงค์ในการตั้งธนาคารอิสลามที่ไม่เพียงแต่มองเรื่องความสามารถในการทำกำไรของธนาคาร แต่มุ่งเน้นไปที่การเพิ่มสวัสดิการของคนในสังคม โดยเฉพาะในหมู่พี่น้องชาวมุสลิม เพื่อให้มีบริการธนาคารที่ดำเนินการบนหลักการของศาสนาอิสลาม อีกทั้งยังเป็นการสร้างโอกาสให้ประชาชนในระดับรากหญ้าโดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม สามารถเข้าถึงบริการของธนาคารเป็นแหล่งเงินทุนให้ธุรกิจรายย่อย เพิ่มโอกาสในการลงทุนและดึงเงินออมเข้าสู่ระบบเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม สำหรับกรณีประเทศไทยยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาผลกระทบของการเงินการธนาคารอิสลามต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจในเชิงปริมาณ ศรัณย์ ศานติศาสน์ (2559) จึงทำการศึกษาหาความสัมพันธ์เชิงพลวัตระยะยาวระหว่างการดำเนินการของการเงินการธนาคารอิสลามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยศึกษาในกรณีของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีประชากรมุสลิมเป็นชนกลุ่มใหญ่ อีกทั้งยังมีปัญหาในเรื่องความยากจน ซึ่งนักวิชาการหลายท่านเห็นตรงกันว่า การลดปัญหาความยากจนเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยบรรเทาปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ งานวิจัยนี้ยังศึกษาในเชิงคุณภาพผลิตภัณฑ์ฝั่งสินเชื่อของธนาคารอิสลามว่าส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างไร และผลิตภัณฑ์ตัวไหนที่ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจ และลดปัญหาความยากจนกับความเหลื่อมล้ำทางรายได้มากที่สุด

ผลการศึกษาพบว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลให้ปริมาณสินเชื่อรวมของสถาบันการเงินอิสลามเพิ่มขึ้นในระยะยาว แต่การเพิ่มขึ้นของสินเชื่อรวมของสถาบันการเงินอิสลามไม่ได้ส่งผลให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว อย่างไรก็ตาม สินเชื่อรวมของสถาบันการเงินอิสลามส่งผลให้ความยากจนในพื้นที่ลดลง

ผลิตภัณฑ์ฝังสินเชื่อที่สามารถช่วยลดความยากจนและปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้คือ มุดอรอบะฮ์ หรือบัยยะ บิชะมัน อาญิล เป็นสินเชื่อที่ใช้กับสินค้าผู้บริโภคที่มีลักษณะเป็นการขายแบบบวกกำไรกับมุขารอกะฮ์ ซึ่งธนาคารกับลูกค้าเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจร่วมกัน โดยมีการตกลงอัตราส่วนการแบ่งกำไรขาดทุน โดยจะให้ผลดียิ่งขึ้นหากใช้ร่วมกับชะกาต เนื่องจากประการที่หนึ่งผลิตภัณฑ์สองตัวนี้ใช้หลักการแบ่งปันกำไรขาดทุนและการเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจทำให้การแบ่งปันผลตอบแทนกับการแบกรับความเสี่ยงเท่าเทียมยิ่งขึ้น ต่างจากในกรณีของระบบดอกเบี้ยที่ผู้ให้กู้เงินหรือเจ้าหนี้ได้ผลตอบแทนที่ค่อนข้างแน่นอน ไม่ต้องแบกรับความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจร่วมกับลูกหนี้ และประการที่สองชะกาตเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการกระจายความมั่งคั่งจากผู้ที่มีไปสู่ผู้ที่ขาดแคลนหรือยากจน ทำให้รายได้ระหว่างทั้งสองกลุ่มมีความเท่าเทียมยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม สถาบันการเงินอิสลามยังประสบกับอุปสรรคในการดำเนินการ อันเนื่องมาจากไม่มีกฎหมายรองรับที่สอดคล้องกับการดำเนินการในรูปแบบอิสลาม

ในช่วงที่ผ่านมา บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามหลายประเภทเกิดขึ้นหลายแห่งในประเทศไทย เพื่อตอบสนองกับความต้องการและลดข้อจำกัดในการใช้บริการของชาวมุสลิม ซึ่งไม่สามารถใช้บริการทางการเงินในระบบการเงินทั่วไปได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าองค์กรการเงินอิสลามจะมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว แต่ยังไม่เคยมีการสำรวจความต้องการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม (อุปสงค์) หรือลักษณะธุรกรรมที่ผู้ใช้บริการต้องการอย่างแท้จริง ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงเน้นการสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ทั้งที่เป็นชาวมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม และลักษณะธุรกรรมทางการเงินที่เหมาะสม โดยกำหนดกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 1,500 คน แบ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายชาวมุสลิมจำนวน 1,000 คน และกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ใช่มุสลิมแต่ต้องการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามจำนวน 500 คน เพื่อนำมากำหนดแนวทางในการพัฒนาการให้บริการทางการเงินในทุกกลุ่มสถาบันการเงินให้สอดคล้องกับความต้องการของชาวมุสลิมอย่างแท้จริง

พงศธรพีพร อาภากร และคณะ (2559) ได้ทำการสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ทั้งที่เป็นชาวมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม จำนวน 1,807 คน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคใต้ ร้อยละ 71 นับถือศาสนาอิสลาม โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือต่ำกว่า ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการใช้บริการทางการเงินในทุกประเภท โดยเฉพาะด้านสินเชื่อ ซึ่งสินเชื่อที่ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการใช้บริการมากที่สุด

สามลำดับแรก ได้แก่ 1) สิ้นเชื่อการเกษตร 2) สิ้นเชื่อส่วนบุคคล และ 3) สิ้นเชื่อที่อยู่อาศัย และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้บริการทางการเงินกับกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมทั้งสถาบันการเงินเฉพาะกิจ ทั้งนี้ ศาสนาไม่มีผลกระทบต่อความต้องการทางการเงินประเภทต่าง ๆ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สอบถามผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่เคยใช้บริการตามหลักศาสนาอิสลามถึงสาเหตุที่ตัดสินใจใช้บริการทางการเงิน และพบว่าร้อยละ 46.2 ของผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มดังกล่าวให้ความสำคัญกับความสะดวกในการใช้บริการ ร้อยละ 22.6 ให้ความสำคัญแก่ความมั่นใจในบริการและผู้ให้บริการ และร้อยละ 18.3 ตัดสินใจใช้บริการทางการเงิน เพราะตรงกับความต้องการ อีกทั้ง ผู้วิจัยได้สอบถามเพิ่มเติมถึงสาเหตุที่ไม่เคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม พบว่าสาเหตุหลัก คือ การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบริการทางการเงินแบบดังกล่าว

ผู้วิจัย พบว่า ความต้องการบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามของผู้ที่เคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม และผู้ที่ไม่เคยใช้บริการดังกล่าว มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับผู้ที่เคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามมีอุปสงค์ที่ไม่ได้ตอบสนองในบริการประกันภัย โดยเฉพาะประกันภัยสุขภาพตามหลักศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มดังกล่าวยังมีความต้องการใช้บริการตามหลักศาสนาอิสลาม แต่ไม่มีให้บริการประเภทอื่น ๆ เช่น สิ้นเชื่อธุรกิจ สิ้นเชื่อเพื่อการเกษตร และประกันชีวิต เป็นต้น สำหรับผู้ที่ไม่เคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามนั้น หากได้รับข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักการเงินตามหลักศาสนาอิสลามแล้ว

มีความสนใจที่จะใช้บริการสินเชื่อและเงินฝากเป็นหลัก โดยเฉพาะสินเชื่อเพื่อการเกษตรและเงินฝากออมทรัพย์ ความสนใจบริการประกันภัยตามหลักศาสนาอิสลามอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนี้การศึกษายังพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่ใช้บริการทางการเงินกับสถาบันการเงิน ทั้งในระบบธนาคารและแหล่งเงินอื่นมีความต้องการใช้บริการประกันสุขภาพ แต่หากพิจารณาเฉพาะความต้องการสินเชื่อจะพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทุกกลุ่มมีความต้องการใช้สินเชื่อธุรกิจ ผู้ตอบแบบสอบถามที่ใช้บริการทางการเงินกับธนาคารพาณิชย์ หรือสถาบันการเงินเฉพาะกิจ จะมีความต้องการใช้สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยและสินเชื่อส่วนบุคคลเพิ่มเติมด้วย ในขณะที่ ผู้ที่ใช้บริการทางการเงินกับแหล่งเงินอื่นมีความต้องการใช้บริการสินเชื่อเพื่อการเกษตรเพิ่มเติมด้วย

ในงานวิจัยนี้ได้ใช้แบบจำลอง Binary logit เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามพบว่า สำหรับความต้องการผลิตภัณฑ์เงินฝากตามหลักศาสนาอิสลาม ปัจจัยทางศาสนา เช่น การนับถือศาสนาอิสลาม ความเคร่งในการนับถือศาสนาอิสลาม รวมทั้งความเชื่อมั่นของสถาบันการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม มีผลอย่างมากต่อความสนใจของประชาชนในการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์เงินฝากตามหลักศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เงินฝาก อัล-ฮัจญ์ จะได้รับความสนใจพิเศษจากคนที่มีความเคร่งในการนับถือศาสนาอิสลาม สำหรับความต้องการผลิตภัณฑ์สินเชื่อตามหลักศาสนาอิสลาม ปัจจัยทางศาสนายังคงเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อประชาชนในการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์สินเชื่อตามหลักศาสนาอิสลาม รวมถึงการรู้จักบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ประสบการณ์ที่เคยใช้บริการทางการเงิน

ตามหลักศาสนาอิสลาม ความเชื่อมั่นของสถาบันการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม และการรู้จักคนที่เคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการผลิตภัณฑ์ตลาดทุน และผลิตภัณฑ์ ประกันภัยตามหลักศาสนาอิสลาม พบว่า ปัจจัยทางศาสนา ประสบการณ์ ที่เคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ความเชื่อมั่น ของสถาบันการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม และการรู้จักคนที่เคยใช้บริการ ทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม มีผลต่อความต้องการดังกล่าว

งานวิจัยยังได้ทำการศึกษาระบบการเงินตามหลักชะรีอะฮ์ ในประเทศไทยภายใต้กรอบการวิเคราะห์ SWOT Analysis พบว่า ผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักชะรีอะฮ์ขาดความหลากหลาย โดยผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ในตลาดการเงินยังคงเป็นธุรกรรมการรับฝากเงิน และสินเชื่อ ส่วนในตลาดทุนนั้น มีกองทุนรวมตามหลักชะรีอะฮ์เพียง 5 กองทุน ส่วนการระดมทุนด้วยการออกตราสารศุกุกนั้น ปัจจุบันยังไม่มี ผู้ใดสามารถออกตราสารดังกล่าวได้ ถึงแม้ว่า ก.ล.ต. ได้ออกหลักเกณฑ์ เพื่อรองรับการออกตราสารศุกุกแล้วก็ตาม อีกทั้ง ผลิตภัณฑ์ทางการเงิน ตามหลักชะรีอะฮ์นั้น มีข้อวินิจฉัยในเรื่องของความถูกต้องที่แตกต่างกันไป โดยขึ้นอยู่กับความเชื่อ และความศรัทธาของมุสลิมแต่ละกลุ่ม ส่งผลให้ ผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักชะรีอะฮ์ยังไม่ได้ได้รับความนิยมเท่าที่ควร

งานวิจัยสองงานสุดท้ายจะครอบคลุมปัญหาทางด้านสังคมมากขึ้น สำหรับประเทศไทยแล้ว สังคมไทยอาจรู้จักชาวโรฮีนจาเมื่อไม่นานมานี้ จากข่าวเกี่ยวกับผู้อพยพชาวโรฮีนจาที่เดินทางด้วยทางเรือมาขึ้นฝั่ง ทางภาคใต้ของประเทศไทยเป็นจำนวนมาก บางส่วนก็ได้ข้ามแดน ไปทำงานยังประเทศมาเลเซีย และบางส่วนได้ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์

ธานินทร์ สาละม (2559) ได้ศึกษาวิจัยภาคสนามควบคู่กับการวิจัยเอกสาร ในลักษณะของการศึกษาแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) โดยได้ ใช้วิธีการศึกษาภาคสนามตามแนวทางมานุษยวิทยาบนฐานสองแนวคิด ด้วยกัน คือ แนวคิดเครือข่ายข้ามแดน (Transnationalism) และแนวคิด ชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity)

ชาวโรฮีนจาได้ข้ามแดนเข้ามาทำงานในประเทศไทยเป็นเวลานาน ประมาณ 20 ปีมาแล้ว เมื่อมาอยู่ในประเทศไทยชาวโรฮีนจาส่วนใหญ่ จะประกอบอาชีพขายโรตีสี และค้าไม้มือสอง นอกจากนี้แล้ว ในการข้ามแดน เข้ามาในประเทศไทย ชาวโรฮีนจาได้ตั้งสมาคมของตนเองขึ้นมา โดยมีชื่อว่า สมาคมชาวโรฮีนจาแห่งประเทศไทย แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าชาวโรฮีนจา ก็ยังได้ข้ามแดนไปอยู่ในหลาย ๆ ประเทศซึ่งไม่ได้เข้ามาในประเทศไทย เป็นที่แรก สำหรับคนพลัดถิ่นชาวโรฮีนจาในประเทศไทยได้มีการกระจาย อยู่ในหลาย ๆ จังหวัด และมีการสร้างเครือข่ายทางสังคมทั้งคนที่ข้ามแดน ในประเทศไทยและต่างประเทศ เมื่อกลุ่มมุสลิมโรฮีนจาประกอบอาชีพ ในประเทศไทย เก็บเงินได้จากรายได้สุทธิ และบางส่วนเก็บเป็นเงินออม ซึ่งน้อยมากในกลุ่มอาชีพขายโรตีสี แต่ในกลุ่มค้าไม้มือสองส่วนใหญ่แล้ว จะใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการซื้อไม้เก่ามาเก็บไว้รอการขายต่อไป ส่วนใหญ่แล้วมุสลิมโรฮีนจาจะส่งเงินกลับบ้านในต่างวาระกันอย่างเช่น หากช่วงไหนมีรายได้จากการขายโรตีสีได้มาก พวกเขาจะส่งเงินกลับบ้าน เป็นประจำทุกเดือน และในวาระเทศกาลทางศาสนา วันอีด เดือนรอมฎอน หรือเมื่อทางบ้านมีกิจกรรมพิเศษ แต่งงาน คนที่ทำงานนอกประเทศพม่า จะส่งเงินกลับบ้านด้วยเส้นทางการส่งเงินที่มีลักษณะต่างจากการโอนเงิน ธรรมดา ชุมชนโรฮีนจาแน่นแฟ้นมาก ทุกความต้องการทางเศรษฐกิจ และสังคมสามารถจัดหาให้ได้ภายในกลุ่ม ตัวอย่างสมาชิกส่วนใหญ่

ของชุมชนโรฮีนจาในประเทศมาเลเซียจะอยู่ในสังคมแบบชนาน กล่าวคือ
แทบจะไม่มี การติดต่อกับคนมาเลเซีย และคนมาเลเซียเองก็ยังคงคลั่งใจ
ต่อกลุ่มผู้อพยพรอฮีนจา

ในการหาชีวิตใหม่ชาวโรฮีนจาจะต้องแสวงหาพื้นที่ที่สามารถ
อยู่รอดได้จึงมีประสบการณ์ในการเดินทางที่มีความหลากหลาย
ซึ่งจะแตกต่างกับตอนที่อยู่บ้านเกิดที่ไม่มีประสบการณ์อะไรเลย
สำหรับชาวโรฮีนจาบางคนแล้ว การเดินทางเคลื่อนที่ไปหลายที่ไม่ว่าจะเป็น
ประเทศไทย ลาว รวมถึงจีน จึงทำให้ชาวโรฮีนจามีประสบการณ์และได้เรียนรู้
สิ่งต่าง ๆ เช่น ได้เรียนรู้ภาษาเมื่อเวลาถูกจับ จนทำให้ชาวโรฮีนจาคิดว่า
การถูกจับกุมเป็นเรื่องธรรมดา การมีวิถีชีวิตแบบคนพลัดถิ่นมักถูกมอง
จากภาครัฐแบบไม่ไว้วางใจในสังคมพหุวัฒนธรรม ชาวโรฮีนจาจะเลือก
จ่ายเงินให้กับเจ้าหน้าที่เพื่อที่จะได้รับความคุ้มครองและการใช้ชีวิต
ในการประกอบอาชีพให้มีความสะดวก และจะไม่ถูกเจ้าหน้าที่กลุ่มอื่น
เข้ามาจับกุม

การสร้างเครือข่ายทางสังคมของผู้พลัดถิ่นชาวโรฮีนจา
ที่ได้ข้ามแดนเข้ามาทำงานอยู่ในประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ
โดยเฉพาะในประเทศไทย กลุ่มคนเหล่านี้มักจะกระจายอยู่จังหวัดต่าง ๆ
ในภาคเหนือ เนื่องจากการประกอบอาชีพ (ขายโรติ) จะอยู่ในเมือง
และตลาด เพื่อไม่เป็นการแย่งพื้นที่ทำกินกันเอง ชาวโรฮีนจา
จึงไม่สามารถมาอยู่รวมกันได้ แต่ชาวโรฮีนจาก็ยังมีการรวมตัวกัน
และติดตามรับรู้ความเป็นอยู่ของกันและกัน ช่วยเหลือกัน ทั้งที่มีข้อจำกัด
ในพื้นที่ในการทำมาหากินที่ห่างไกลกัน

อีกหนึ่งปัญหาที่ดำเนินมานานกว่า 12 ปี ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีจุดกำเนิดมาจากกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบที่เรียกร่องอิสราฟ ให้แก่อิสลามปัตตานี โดยในปัจจุบันสถานการณ์ความขัดแย้งดังกล่าวก็ยังไม่มีการที่จะสงบลงโดยง่าย ยังคงมีประชาชนบาดเจ็บเสียชีวิต และทรัพย์สินทางราชการและเอกชนถูกเผาทำลายอยู่รายวัน แม้ว่าผู้นำประเทศ ผู้นำกองทัพและทุกส่วนราชการได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวทั้งทางการเมืองและทางทหาร แต่ยังคงมีทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมจำนวนมาก ที่ต้องอพยพย้ายถิ่นออกจากพื้นที่ความขัดแย้งดังกล่าว ก่อให้เกิดหมู่บ้าน ชุมชน และวัดร้างขึ้นเป็นจำนวนมากในพื้นที่ซึ่งมีความรุนแรงสูง ไกรยส ภัทราวาท (2559) ได้จัดเก็บข้อมูลการย้ายถิ่นประชากรและกระบวนการเยียวยาในพื้นที่จังหวัดสงขลา ระหว่างปี 2545-2551 อันเป็นพื้นที่ปลายทางหลักของผู้อพยพจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และมีพื้นที่ 4 อำเภอที่ยังมีเหตุการณ์ความไม่สงบอยู่

การวิเคราะห์ใช้กรอบของ Principle-Agent Problem ระหว่างหน่วยให้บริการด้านการเยียวยาของภาครัฐ (Humanitarian Relief-Delivery Agent) และประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ (Principle/Affected Citizens) ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ความขัดแย้งทั่วไปในระดับนานาชาติ ด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อทดสอบสมมติฐานของการวิจัยที่ว่า ปัญหาและช่องว่างของกระบวนการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงทั้งในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพเกิดจากปัญหาความไม่สมมาตรของข้อมูลสารสนเทศ (Asymmetric Information) ระหว่างผู้ให้บริการเยียวยา (Agent) และผู้รับบริการเยียวยา (Principle) ปัญหาเหล่านี้ส่งผลทั้งต่อคุณภาพและความเหลื่อมล้ำในการบริการประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ ซึ่งไม่อาจประเมินมูลค่าได้เป็นตัวเงิน

นักวิจัยของโครงการนี้ร่วมกับผู้บริหารหน่วยงานเยียวยาในพื้นที่จังหวัดสงขลา รวม 6 หน่วยงาน ได้พัฒนาระบบบูรณาการข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเยียวยาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดสงขลาขึ้นเพื่อลดต้นทุนของผู้ให้บริการเยียวยาของหน่วยงานของรัฐ ในการเข้าถึงและแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นปัจจุบันของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย และลดต้นทุนของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อลดจำนวนประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงที่หลุดออกนอกระบบการเยียวยาภาครัฐ และจำนวนประชาชนผู้ได้รับการเยียวยาไม่ต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากปัญหาข้อมูลไม่สามาถกันทั้งระหว่างประชาชนและหน่วยงานของรัฐ และระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันเอง ผลการทดลองเปิดใช้ระบบสารสนเทศในเบื้องต้นพบว่า ระบบสามารถช่วยค้นหาประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงที่หลุดออกนอกระบบการเยียวยาภาครัฐได้มากถึง 5 คน หลังจากเริ่มดำเนินการได้ประมาณ 1 เดือน และช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพหน่วยงานของรัฐทั้ง 6 หน่วยงาน ในการทำงานเยียวยาประชาชนผ่านการลดเวลาร้อยละ 50 ถึง 70 ในการติดต่อประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐที่มีการกิจเยียวยาประชาชนร่วมกัน เพราะการส่งต่อข้อมูลจากที่เคยเป็นระบบกระดาษ และระบบการโทรประสานงานเป็นครั้ง ๆ ไป ได้เปลี่ยนเป็นระบบการส่งต่อข้อมูลผ่านระบบสารสนเทศแบบ Real-time ซึ่งจะทำให้ข้อมูลของประชาชนผู้ขอรับการเยียวยาในมือของเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกหน่วยงานเป็นปัจจุบันล่าสุดตลอดเวลา ไม่ต้องมีการรอการส่งต่อข้อมูลเหมือนแต่ก่อน นอกจากนี้ ประชาชนยังสามารถประหยัดเวลาได้มากถึงร้อยละ 70 ถึง 80 ในการรอรับการเยียวยาของประชาชนจะลดลง เนื่องจากประชาชนไม่ต้องไปดำเนินการ

ติดต่อประสานงาน หรือหาข้อมูลสิทธิการเยียวยาด้วยตนเองอีกต่อไป เพราะระบบจะแสดงสิทธิและขั้นตอนการเยียวยาทั้งหมด รวมทั้งเอกสารที่ต้องเตรียมให้แก่ประชาชนได้รับทราบทั้งหมดในครั้งเดียว ทำให้ประชาชนเข้าใจ และสามารถดำเนินการตามขั้นตอนทั้งหมด ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการประเมินของเจ้าหน้าที่สำนักงาน พมจ. ระบบสารสนเทศระบบบูรณาการข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเยียวยาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน สามารถช่วยลดต้นทุนทั้งจากฝั่งภาครัฐและภาคประชาชน ผ่านการลดต้นทุนการดำเนินงานด้านข้อมูลจากระบบกระดาษสู่ระบบดิจิทัล และผ่านการลดต้นทุนการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐ และระหว่างหน่วยงานของรัฐและประชาชนลง รวมทั้งเพิ่มมูลค่าของการเยียวยา ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินที่ประชาชนรับรู้จากการมีระบบลงทะเบียนล่วงหน้าและการสื่อสารประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์และช่องทางการเยียวยาให้แก่ประชาชนในพื้นที่ จากเดิมที่ประชาชนไม่รู้สิทธิของตนเอง และไม่ทราบแนวทางการดำเนินการขอเข้ารับการเยียวยาเลย เมื่อระบบสารสนเทศสามารถช่วยลดต้นทุนการดำเนินงานทั้งของประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ราวครึ่งหนึ่ง และเพิ่มการรับรู้ถึงประโยชน์จากการเยียวยาราว 10-20% หรือคิดเป็นการเพิ่มอัตราส่วนระหว่างมูลค่าการเยียวยาที่ประชาชนรับรู้ได้เมื่อเทียบกับต้นทุนดำเนินการทั้งฝั่งประชาชนและหน่วยงานของรัฐประมาณร้อยละ 70-80 เมื่อเทียบกับกระบวนการเยียวยาเดิม ส่งผลให้ประชาชนที่ตกหล่นจากการเยียวยาเข้าสู่ระบบมากขึ้น ส่วนประชาชนที่ได้รับการเยียวยาไม่ต่อเนื่อง จะได้รับการเยียวยาอย่างต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้หน่วยงานของรัฐสามารถเยียวยาประชาชนได้มากขึ้น ทั้งในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจ ประกันภัย (คปภ.) คือหน่วยงานหลักที่จะก่อให้เกิดการพัฒนา ตลาดตะกาฟูอย่างเป็นรูปธรรมได้ คปภ. ควรจะต้องมีการพิจารณา บรรจุการพัฒนาตลาดตะกาฟูเข้าไปในแผนพัฒนาการประกันภัย เพื่อให้มีเป้าหมายและระยะเวลาในการพัฒนาตลาดตะกาฟูอย่างชัดเจน

2. การประชาสัมพันธ์ข้อมูลเพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ช่องทางการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ตะกาฟู โดยภาครัฐควรให้การสนับสนุนการให้ความรู้ในระดับชุมชนตั้งแต่ ในโรงเรียนสอนศาสนาเกี่ยวกับประโยชน์ของการมีประกันภัย รวมถึง ความรู้เจาะจงเฉพาะตะกาฟู สนับสนุนทางด้านองค์ความรู้สู่ชุมชน ในระยะยาว เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านอาชีพและด้าน การเงินอิสลาม นอกเหนือเพิ่มเติมจากความรู้ทางด้านศาสนกิจ รัฐยังควรเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูล ข่าวสารที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย การจัดสัมมนาให้แก่บุคคลทั่วไป เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ตลาดตะกาฟูให้เป็นที่แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

3. สร้างบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านตะกาฟู และการเงินอิสลาม เนื่องจากการเงินอิสลามมีรูปแบบเฉพาะที่แตกต่าง จากการเงินทั่วไป จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา และอิหม่าม ให้มีความรู้ทางการเงินอิสลามและสามารถ ถ่ายทอดความรู้ด้านการเงินการธนาคารอิสลามแก่ประชาชนได้ และพัฒนาบุคลากรในภาครัฐ เพื่อให้สามารถปรับปรุงกฎหมาย

ทางการเงินต่าง ๆ ให้ตะกาฟูลสามารถเกิดขึ้นและขยายตัวได้ โดยอาจจะมีการจัดคอร์สระยะสั้นในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับตะกาฟูลเอง โดยเชิญผู้มีความเชี่ยวชาญในการเงินอิสลามและตะกาฟูลจากต่างประเทศ มาให้ความรู้โดยละเอียด อาทิ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้วางนโยบายด้านการเงินอิสลามจากประเทศมาเลเซีย นอกจากนี้การให้ทุนศึกษาต่อทางการเงินอิสลามโดยเฉพาะ ก็จะเป็นการสร้างอุปทานของบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะทางด้านตะกาฟูล และการเงินอิสลามโดยตรง

4. ขยายช่องทางเพิ่มเติมผ่านทางสหกรณ์อิสลาม โดยการขายผลิตภัณฑ์คຸ້ມครองวงเงินสินเชื่อเพิ่มเติมจากบริการทางการเงินของสหกรณ์อิสลามทั่วไป การประสานความร่วมมือระหว่างสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) และกรมส่งเสริมสหกรณ์ จะช่วยให้การเติบโตของตะกาฟูลผ่านทางสหกรณ์อิสลามเป็นไปอย่างราบรื่นมากขึ้น

5. การเลือกรูปแบบตะกาฟูลให้เหมาะสมกับประเทศไทย ประเทศไทยสามารถศึกษาและนำรูปแบบตะกาฟูลของทั้งประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาตลาดตะกาฟูลในประเทศไทยได้ โดยเฉพาะประเทศอินโดนีเซียซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่เพิ่งเข้ามามีบทบาทในการเงินอิสลามและมีนโยบายในการเร่งพัฒนาตลาดตะกาฟูลอย่างเข้มข้นจริงจัง

6. การผลักดันมาตรการทางภาษีเพื่อส่งเสริมการประกันภัย และการลงทุนของธุรกิจประกันภัย โดยประสานความร่วมมือกับกระทรวงการคลัง ในการกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินการ

การตัดสินใจว่าควรจะมีการแยกกฎหมายกำกับดูแลการเงินอิสลาม ออกจากการเงินทั่วไปอย่างชัดเจน ดังเช่นที่ปฏิบัติในประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซีย หรือใช้กฎหมายเดียวกัน เช่น ในสิงคโปร์ สหราชอาณาจักร ตุรกี เป็นต้น

7. การจัดตั้งคณะกรรมการกลางชะรีอะฮ์ส่วนกลางของประเทศขึ้น ลดความสับสนในแนวทางปฏิบัติในแต่ละธุรกรรมและสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภค โดยกำหนดคุณสมบัติของกรรมการชะรีอะฮ์ ให้มีความเชี่ยวชาญด้านการเงินอิสลามอย่างแท้จริง และอาจมอบหมายให้หน่วยงานรัฐที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเงินการธนาคาร ทำหน้าที่เป็นเลขานุการคณะกรรมการดังกล่าว

8. การแยกบริษัทตะกาฟุออกมาต่างหากจากบริษัทแม่ที่เป็นบริษัทประกันภัยทั่วไป โดยกระตุ้นให้บริษัทประกันภัยทั่วไป ต้องนำส่วนงานชะรีอะฮ์ของบริษัทแม่ แยกออกมาเสนอขายหุ้นกับประชาชน (Initial Public Offering: IPO) และเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หรือตลาดหลักทรัพย์ MAI เพิ่มความยืดหยุ่น และมีความคล่องตัวในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของบริษัทย่อย

9. การสร้างแรงจูงใจในการควบรวมของบริษัทประกันท้องถิ่นกับบริษัทประกันระดับโลก อาทิ การเพิ่มทุนขั้นต่ำที่จำเป็นในการประกอบการ (Capital requirements) บริษัทประกันส่วนใหญ่ยังมีขนาดเล็ก ผลตอบแทนต่อขนาดจึงเป็นแบบเพิ่มขึ้น การควบรวมกิจการจะส่งผลให้ประสิทธิภาพในการลดต้นทุนและในการทำกำไรของบริษัทสูงขึ้น

10. การเปิดเสรีตลาดประกันภัย จะส่งผลให้สัดส่วนเบี้ยประกันภัยรับโดยตรงต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในภูมิภาคอาเซียน ยังมีการกระจายความเสี่ยงไปในกลุ่มคนจำนวนมากเท่าไร ความมั่นคงก็จะยิ่งสูงขึ้น การพัฒนาตลาดตะกาฟูลควรควบคู่ไปกับการเปิดเสรีตลาดประกันภัยของประเทศ ย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อตัวบริษัทตะกาฟูลในประเทศเองและการพัฒนาตลาดการเงินในภาพรวมด้วย คปภ. จะต้องมีความชัดเจนในการเตรียมความพร้อมด้านประกันภัยของประเทศ ตัวอย่างเช่น การอนุญาตให้มีการให้บริการประกันภัยข้ามพรมแดนที่เหมาะสม การประสานกฎระเบียบข้อบังคับที่สอดคล้องกันในแต่ละประเทศ เป็นต้น

11. เข้าร่วมเป็นสมาชิกของ The Islamic Financial Services Board (IFSB) และองค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเงินอิสลาม

12. จัดตั้งกองทุนชะกาตและองค์กรทางศาสนาในทุกระดับ เพื่อให้การบริหารจัดการกองทุนชะกาตมีประสิทธิภาพ ตามแนวทางที่ถูกต้องตามศาสนบัญญัติ โดยต้องเป็นองค์กรกลางที่ดำเนินงานอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีธรรมาภิบาล และมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายสามารถดูแลการจัดเก็บและการแจกจ่ายชะกาตให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันทั้งประเทศ

13. ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในการจ่ายชะกาตที่ถูกต้อง แก่มุสลิมไทย ซึ่งเป็นผู้จ่ายชะกาตว่ารายได้ ค่าใช้จ่าย ทรัพย์สิน หรือหนี้สินประเภทใด ควร/ไม่ควรนำมาใช้เป็นฐานในการคำนวณมูลค่าชะกาตขั้นต่ำที่ต้องจ่ายในแต่ละปี โดยมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนและให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันระหว่างศาสนิก

14. พัฒนาระบบการจัดเก็บชะกาดให้มีความทันสมัยและเป็นรูปธรรม เช่น การพัฒนาโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อให้บุคคลสามารถประเมินมูลค่าความมั่งคั่งของตนได้อย่างแม่นยำ และสามารถคำนวณมูลค่าชะกาดที่ควรจ่ายในรอบปีได้อย่างอัตโนมัติ โดยได้รับการรับรองจากองค์กรศาสนาในประเทศ

15. ภาครัฐควรให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องแก่การดำเนินการและการขยายตัวของสินเชื่อสถาบันการเงินอิสลาม ที่สำคัญคือการปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้สถาบันการเงินสามารถดำเนินการตามหลักการของการธนาคารอิสลามได้อย่างคล่องตัว ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการเสียภาษีซ้ำซ้อนจากการซื้อขายสินทรัพย์ หรือข้อจำกัดในการร่วมลงทุน ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายของประเทศไทยเกี่ยวกับการดำเนินการของธนาคารพาณิชย์และสหกรณ์วางอยู่บนรากฐานของระบบการธนาคารทั่วไปซึ่งใช้ดอกเบี้ย

16. ควรมีการประเมินงบประมาณภาครัฐที่ถูกใช้จ่ายในพื้นที่ทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยเฉพาะงบประมาณที่จัดสรรมาเพื่อการลดปัญหาความยากจนซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ เนื่องจากพบว่างบประมาณเหล่านั้นส่งผลให้ความยากจนลดลงค่อนข้างน้อย

17. ควรใช้สถาบันมัสยิดซึ่งมีความใกล้ชิดกับชุมชนเป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้เรื่องการออม การลงทุน การธนาคารและการเงินอิสลาม ซึ่งนโยบายนี้สอดคล้องกับแนวทางของธนาคารแห่งประเทศไทยที่สนับสนุนและส่งเสริมการให้ความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy)

18. ให้สอดแทรกเนื้อหาในเรื่องการเงินการธนาคารอิสลามแก่นักเรียนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงการสร้างหลักสูตรเศรษฐศาสตร์การเงินการธนาคารอิสลามในระดับอุดมศึกษาเพื่อสร้างบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถแก่สถาบันการเงินอิสลามอย่างต่อเนื่อง

19. ควรมีการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการตลาดและการต่อยอดผลิตภัณฑ์แก่ลูกค้าสถาบันการเงินอิสลาม ซึ่งจะส่งผลให้ทั้งลูกค้าและธนาคารซึ่งเป็นหุ้นส่วนธุรกิจเติบโตไปด้วยกัน เป็นผลดีอย่างต่อเนื่องกับทั้งสองฝ่าย

20. ควรมีการเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม โดยกำหนดให้มีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของผลิตภัณฑ์ทางการเงินโดยองค์กรกลางระดับชาติ ที่มีความน่าเชื่อถือเพื่อสนับสนุนการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม

21. ควรให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับรู้ว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวได้ผ่านกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องตามหลักชะรีอะฮ์แล้ว และควรระบุรายละเอียดให้กับผู้ใช้บริการว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวใช้รูปแบบใดในการทำธุรกรรม รวมทั้งกำหนดให้ผู้ให้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามเปิดเผยข้อมูลและรายงานต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานตามหลักศาสนา เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในความถูกต้องของการดำเนินงานตามหลักศาสนาอิสลาม

22. ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ถึงหลักการของบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามให้ประชาชนโดยทั่วไปได้รับรู้ทั้งประชาชนที่เป็นชาวมุสลิมและประชาชนที่ไม่ใช่ชาวมุสลิม โดยเน้นให้ประชาชนที่ไม่ใช่ชาวมุสลิมเข้าใจว่า หลักการของศาสนาอิสลามมุ่งเน้นให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อลดการเอาเปรียบกันในสังคม ซึ่งหลักการดังกล่าวอาจสามารถดึงดูดความสนใจของประชาชนทั่วไปได้

23. ควรมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรการเงินชุมชนเพื่อให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการเข้าถึงบริการทางการเงินของชาวมุสลิม ทั้งนี้ สถาบันการเงินเฉพาะกิจอาจปรับบทบาทโดยเน้นการให้บริการทางการเงินกับประชาชนฐานรากให้มากขึ้น หรืออาจทำหน้าที่เป็นเหมือนหน่วยงานพี่เลี้ยงเพื่อเสริมสภาพคล่องและเสริมความเข้มแข็งให้กับองค์กรการเงินฐานรากตามหลักศาสนาอิสลามอีกด้วย

24. ควรมีการส่งเสริมให้สถาบันการเงินตามหลักศาสนาอิสลามพัฒนาผลิตภัณฑ์สินเชื่อการเกษตรตามหลักศาสนาอิสลามซึ่งเป็นที่ต้องการของประชาชนจากผลการสำรวจ โดยกำหนดระยะเวลาการชำระสินเชื่อให้สอดคล้องกับฤดูกาลผลิตของเกษตรกร

25. รัฐบาลควรแสดงจุดยืนและบทบาทการให้การสนับสนุนต่อกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนการเข้าไปมีส่วนร่วมในเวที การระดมความคิดเห็น ซึ่งประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วนของสังคม อาทิ นักวิชาการ ภาคประชาสังคม ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐ

ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในปัญหาสุลิมโรฮินจา ทั้งมีปัจจัยแห่งความสำเร็จ
อยู่ที่การกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน และเพื่อให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ
ที่เห็นผลเป็นรูปธรรมโดยเร็ว

26. ประสานการทำงานระหว่างภาครัฐองค์กรเอกชนอิสระ (NGOs) และสื่อมวลชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดี และเกิดความร่วมมือในอีกมิติหนึ่ง และประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและแนวทางของภาครัฐ เพื่อนำไปสู่การประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายในการแก้ปัญหาร่วมกัน

27. แสวงหาความร่วมมือในระดับพหุภาคี เพื่อแบ่งเบาภาระของประเทศไทยที่ต้องแบกรับภาระแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในประเทศกว่า 2 ล้านคน ทั้งนี้ เพื่อให้ได้แนวทางการแก้ปัญหาที่ครอบคลุมในทุกมิติ และจากทุกมุมมองของทุกภาคส่วนในสังคมทั้งในระดับชาติและภูมิภาคอย่างแท้จริง

28. ควรมีการนำข้อมูลจากระบบสารสนเทศเพื่อการเฝ้าระวัง และการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหา ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดสงขลาไปใช้สนับสนุนการวางแผนงบประมาณ และนโยบายการแก้ไขปัญหาการเฝ้าระวังประชาชนในพื้นที่จังหวัด ชายแดนภาคใต้ได้ เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพ คุณภาพ และความเป็นธรรม ในการเฝ้าระวังประชาชนในพื้นที่

29. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง 6 หน่วยงานในอีก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถดำเนินการจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศในลักษณะเดียวกับที่จังหวัดสงขลาได้ดำเนินการขึ้น

โดยขยายผลการดำเนินงานสู่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อีก 3 จังหวัด ที่เหลือได้แก่ นราธิวาส ยะลา และปัตตานี ในอนาคต เพื่อช่วยให้ การส่งต่อข้อมูลระหว่าง 6 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยา สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลของประชาชนที่โยกย้ายถิ่นฐานระหว่างจังหวัด ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

30. กรอบแนวคิดและระบบสารสนเทศที่ได้พัฒนาขึ้นในโครงการนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับปัญหาการบูรณาการทำงานของหน่วยงาน ภาครัฐอื่น ๆ ได้ในอนาคต เช่น ปัญหาในระบบการศึกษา และระบบ การบริการประชาชนอื่น ๆ ของภาครัฐ

31. หน่วยงานภาครัฐสามารถเปิดโอกาสให้เครือข่ายอาสาสมัคร ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานของรัฐได้มากขึ้น ดังตัวอย่างที่โครงการนี้ได้เปิดโอกาสให้ “สมาคมแบ่งรัก ปันสุข” ซึ่งเป็น สมาคมหญิงmayıที่เสียสามี ให้มาร่วมทำงานกับโครงการในการจัดเก็บ ข้อมูล สำรวจ และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าแก่ประชาชนผู้ได้รับ ผลกระทบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเปรียบเทียบความมีประสิทธิภาพ ของอุตสาหกรรมประกันภัย ระหว่างประกันภัยทั่วไปกับตะกาฟูล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนชยา อรุณศ

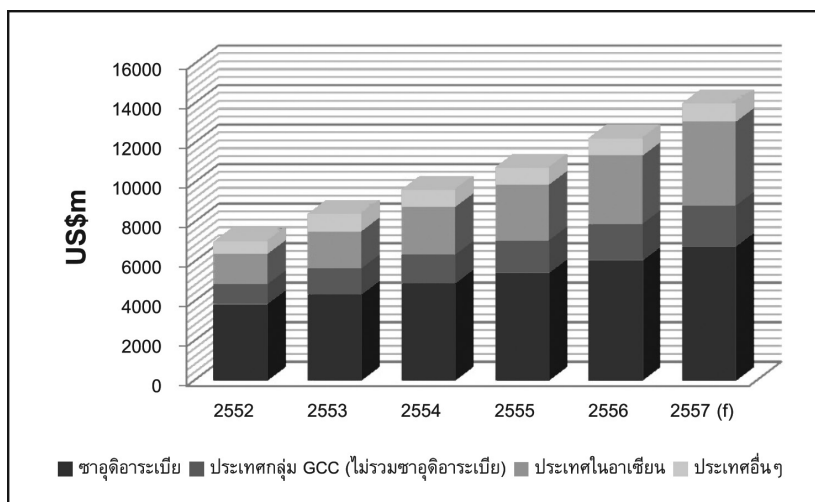
1. ที่มาและความสำคัญ

ตะกาฟูล (Takaful) เป็นการประกันภัยรูปแบบเฉพาะที่มีความถูกต้องสอดคล้องกับหลักชะรีอะฮ์ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการช่วยเหลือและร่วมมือระหว่างกันของผู้รับประกันและผู้ทำประกัน กล่าวโดยภาพรวม ตะกาฟูล คือ สัญญาระหว่างกลุ่มบุคคลหนึ่ง ที่ตกลงร่วมกันจะรวบรวมเงินหรือทรัพย์สินส่วนหนึ่งเป็นกองกลาง เพื่อช่วยเหลือสมาชิกภายในกลุ่มที่ได้รับ ความเสียหายจากอุบัติเหตุที่เกิดขึ้น และว่าจ้างผู้ดูแลทรัพย์สินกองกลางนั้น โดยสัญญาตะกาฟูลจะต้องระบุชัดเจนถึงจำนวนเงินเบี้ยประกันภัย ที่สมาชิกจ่ายให้กับผู้ดูแลทรัพย์สิน หรือบริษัทตะกาฟูล ซึ่งรวมถึงวงเงินส่วนหนึ่งที่สมาชิกยินดีบริจาคไว้สำหรับชดเชยความเสียหายที่อาจจะเกิดด้วย ในขณะที่ผู้รับประกันจะเป็นคนกำหนดวงเงินสินไหมทดแทนสูงสุด และเป็นผู้ที่ดูแลรับผิดชอบต่อการชดเชยค่าเสียหายหากเกิดอุบัติเหตุแก่ผู้ตกลงทำตะกาฟูล อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันผู้ดูแลทรัพย์สินหรือบริษัทตะกาฟูล สามารถนำเงินหรือทรัพย์สินนี้ไปลงทุนเพื่อหากำไรเพิ่มเติมได้ หากแต่ต้องไม่ลงทุนในโครงการที่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ยและไม่ขัดกับหลักชะรีอะฮ์อื่น ๆ ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ตะกาฟูลแตกต่างจากการประกันภัยทั่วไป นอกจากการร่วมกันแบ่งปันผลกำไรและแบกรับผลขาดทุนแล้ว

ยังมีองค์ประกอบความเมตตาระหว่างเพื่อนมนุษย์และการบริจาคทรัพย์ ถ้าหากว่าเจตนารมณ์นี้ไม่ถูกพิจารณา ร่วมกับกับกฎระเบียบของการออกผลิตภัณฑ์ประกันภัยแล้ว ก็ถือว่าเจตนารมณ์ของหลักชะรีอะฮ์ถูกทำลาย ดังนั้น ประกันภัยทั่วไปที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับแง่มุมดังกล่าวนี้ จึงไม่ควรถูกเลือกจากผู้ที่มีความศรัทธาต่อศาสนาอิสลาม

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา จากการขยายตัวของการเงินอิสลาม ไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดอุปสงค์ต่อตะกาฟูลที่เพิ่มสูงขึ้นมากตามไปด้วย ทั้งในส่วนของประกันทรัพย์สิน และการประกันชีวิตที่มีความสอดคล้องตามหลักชะรีอะฮ์ ตะกาฟูลได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่องทั้งด้านปริมาณและอัตราการเติบโต โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากวิกฤติการเงินโลกในช่วงปี 2551 ผลิตภัณฑ์ตะกาฟูลได้รับความนิยมอย่างมากในกลุ่มประเทศความร่วมมืออ่าวอาหรับ (GCC) ที่มีประเทศซาอุดีอาระเบียเป็นผู้นำหลัก และกลุ่มประเทศอาเซียนที่มีประเทศมาเลเซียเป็นผู้นำหลัก โดยสัดส่วนของมูลค่าเบี้ยประกันของตะกาฟูลเพิ่มขึ้นเท่าตัว จาก 7 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2552 เป็น 1.4 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2557 ดังแสดงในรูปที่ 1

รูปที่ 1 มูลค่าเบี้ยประกันของตลาดฟูลทั่วโลก ปี 2552-2557

ที่มา: Ernst & Young (2014), “Global Takaful Insights 2014”

จากรายงานของ Ernst & Young (2014) และ Deloitte (2013) พบว่า ตลาดตะกาฟูลในประเทศไทยมีมูลค่าเบี้ยประกันเพียงประมาณ 75 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2555 โดยอัตราการขยายตัวของตลาดตะกาฟูลในประเทศไทยยังอยู่ในระดับต่ำที่ร้อยละ 6.3 ตลอดช่วงปี 2552-2556

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของตลาดประกันภัยทั่วไป และตะกาฟูลในประเทศไทยนั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าบริษัทประกันภัยรายใหญ่ ๆ ของประเทศยังไม่ได้ให้ความสำคัญในการออกตะกาฟูลมากนัก นอกจากนี้ ผู้วางนโยบายของไทย ยังมีได้คำนึงถึงอนาคตและความเป็นไปได้ในการเติบโตของตลาดตะกาฟูล เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย กล่าวคือ ยังไม่ได้มีการศึกษาเชิงลึก

ทางการเงินการประกันภัย และด้านเศรษฐศาสตร์ที่มีความเชื่อมโยงโดยตรงกับตะกาฟูล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การวัดความมีประสิทธิภาพของบริษัทประกันภัย ในขณะที่ในต่างประเทศ มีงานวิจัยทั้งเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ที่ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของบริษัทประกันภัยทั่วไปอย่างแพร่หลาย อย่างไรก็ตาม การศึกษาในด้านดังกล่าวของตะกาฟูลยังมีอยู่น้อยและเปรียบเทียบเฉพาะประสิทธิภาพของบริษัทตะกาฟูลด้วยกันเอง การเปรียบเทียบประสิทธิภาพระหว่างบริษัทประกันภัยทั่วไปกับบริษัทตะกาฟูลยังแทบไม่มีการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการเข้าใจและทราบถึงประสิทธิภาพที่อาจมีความแตกต่างกันระหว่างประกันภัยทั่วไปและตะกาฟูล จะช่วยให้ทั้งบริษัทประกันภัย ผู้บริโภค และผู้วางนโยบายตระหนักถึงความแตกต่างที่สำคัญของประกันภัยทั้งสองรูปแบบ และมีความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการริเริ่มและสานต่อนโยบายเพื่อการพัฒนาตลาดประกันภัยของประเทศ

รายงานวิจัยฉบับนี้ศึกษาลักษณะ ความสำคัญ และแนวโน้มของตลาดตะกาฟูลในโลก โดยเน้นกลุ่มประเทศที่มีการออกตะกาฟูลอย่างมีนัยสำคัญ เปรียบเทียบความเหมือนและต่างของผลิตภัณฑ์ประเภทต่าง ๆ ในตลาดตะกาฟูลกับตลาดประกันภัยทั่วไป ตลอดจนวิเคราะห์ความมีประสิทธิภาพของบริษัทตะกาฟูลและบริษัทประกันภัยทั่วไป และนำเสนอแนวนโยบายแก่ภาครัฐในการพัฒนาตลาดตะกาฟูลไทยทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

2. วิธีการวิจัย

ประสิทธิภาพ (Efficiency) ของบริษัท เป็นหนึ่งตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการวัดสมรรถนะบริษัท (Performance measurement) โดยทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์และการเงินนั้น การวัดประสิทธิภาพของบริษัทสามารถคำนวณได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับการนิยามและแง่มุมของควมมีประสิทธิภาพที่สนใจ อย่างไรก็ตาม วิธีการวัดประสิทธิภาพของบริษัทที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน คือ การวัดขอบเขตประสิทธิภาพ (Efficiency frontier measurement)

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการในการวัดประสิทธิภาพของการผลิต โดยเน้นที่เส้นพรมแดน 2 วิธี คือ (1) วิธี Data Envelopment Analysis (DEA) ซึ่งเป็นวิธีทางคณิตศาสตร์ที่ใช้โปรแกรมเชิงเส้น (Linear programming) ที่การประมาณค่าไม่อิงกับพารามิเตอร์ (Non-parametric method) ในการสร้างเส้นพรมแดนด้วยการล้อมกรอบข้อมูลเวกเตอร์ปัจจัยการผลิตและผลผลิต (Input-Output vector) ทั้งหมด (2) วิธี Stochastic frontier analysis (SFA) ซึ่งเป็นวิธีทางเศรษฐมิติ ที่การประมาณค่าอิงกับพารามิเตอร์ (Parametric method) โดยอาศัยกระบวนการเลือกรูปแบบฟังก์ชัน และกระบวนการที่ใช้ในการจำแนกองค์ประกอบของค่าความคลาดเคลื่อนเป็นแบบสุ่มและความไม่มีประสิทธิภาพในการวิเคราะห์

ทั้งนี้ งานวิจัยส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับการวัดประสิทธิภาพ มักจะใช้วิธี DEA อาทิ Donni & Fecher (1997), Cummins et al. (1999), Diacon et al. (2002), Boonyasai et al. (2002), Davutyan & Klumpes (2008) เนื่องจากวิธีดังกล่าวมีข้อดี คือ ไม่มีความจำเป็นต้อง

กำหนดรูปแบบการกระจายตัวที่ชัดเจนของตัวแปรสุ่ม ซึ่งมีโอกาสเกิดความผิดพลาดได้ และสามารถคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความมีประสิทธิภาพได้รวดเร็วกว่า ในขณะที่การวัดประสิทธิภาพด้วยวิธี SFA นั้น มีการนำไปใช้ในงานวิจัยค่อนข้างจำกัดกว่า อันเนื่องมาจากกระบวนการตั้งสมมติฐานและการคำนวณที่ทำได้ยากกว่า อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ได้ทำการวัดและเปรียบเทียบประสิทธิภาพของบริษัทประกันภัยทั่วไปและบริษัทตะกาฟุลทั้ง 2 วิธี

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ใช้ข้อมูลงบการเงินของบริษัทประกันภัยที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน โดยรวบรวมข้อมูลจากบริษัท A.M. Best รวมทั้งสิ้น 8 ประเทศ แบ่งเป็นประเทศจากกลุ่มความร่วมมืออ่าวอาหรับ หรือ GCC จำนวน 4 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ บาห์เรน กาตาร์ ซาอุดีอาระเบีย และกลุ่มประเทศในอาเซียนจำนวน 4 ประเทศ ได้แก่ มาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ และไทย โดยข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์เป็นข้อมูลอนุกรมเวลาจำนวน 11 ปี ตั้งแต่ปี 2547–2557 จำนวนรวมทั้งสิ้น 3,087 ตัวอย่าง ประกอบด้วยข้อมูลของบริษัทประกันภัยทั่วไป 2,956 ตัวอย่าง และข้อมูลของบริษัทตะกาฟุล 131 ตัวอย่าง

ตารางที่ 1 สรุปผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านต้นทุนเปรียบเทียบทั้งสองวิธีของทั้งบริษัทประกันชีวิตและประกันวินาศภัย โดยใช้ความหมายของเส้นพรมแดนประสิทธิภาพกรอบใหญ่ที่สุดในการพิจารณา คือ รวมทั้งสองภูมิภาคและสองประเภทของบริษัทเข้าด้วยกันภายใต้เส้นพรมแดนเดียว

ตารางที่ 1 สรุปการจัดอันดับของประสิทธิภาพด้านต้นทุนด้วยวิธี
DEA และ SFA

อันดับ	DEA		SFA	
	ประกันชีวิต	ประกันวินาศภัย	ประกันชีวิต	ประกันวินาศภัย
1	อาเซียน ตะกาฟูล (87.65%)	อาเซียน ตะกาฟูล (58.38%)	อาเซียน ตะกาฟูล (87.65%)	GCC ตะกาฟูล (89.20%)
2	GCC ตะกาฟูล (85.14%)	อาเซียน ประกันทั่วไป (53.44%)	GCC ตะกาฟูล (91.37%)	อาเซียน ประกันทั่วไป (85.73%)
3	GCC ประกันทั่วไป (80.39%)	GCC ประกันทั่วไป (42.03%)	อาเซียน ประกันทั่วไป (87.91%)	GCC ประกันทั่วไป (85.33%)
4	อาเซียน ประกันทั่วไป (66.08%)	GCC ตะกาฟูล (35.84%)	อาเซียน ตะกาฟูล (86.00%)	อาเซียน ตะกาฟูล (84.44%)

จะเห็นได้ว่า บริษัทตะกาฟูลมีประสิทธิภาพด้านต้นทุนสูงที่สุดเป็นอันดับหนึ่งในทุกกลุ่ม หากมองว่าค่าประสิทธิภาพของการประกันชีวิตด้วยวิธี SFA ของกลุ่ม GCC ที่เป็นตะกาฟูลแทบจะไม่แตกต่างจากประกันภัยทั่วไปเลย (ร้อยละ 91.37 และร้อยละ 91.67 ตามลำดับ) สะท้อนให้เห็นว่า โดยเฉลี่ยแล้วบริษัทที่ดำเนินการภายใต้รูปแบบตะกาฟูลมีประสิทธิภาพด้านต้นทุนที่ดีมาก และดีกว่าบริษัทโดยเฉลี่ยที่ดำเนินการภายใต้รูปแบบประกันภัยทั่วไป¹

¹ จะสังเกตได้ว่าค่าเฉลี่ยของค่าประสิทธิภาพที่ได้จากการประมาณค่าทั้งสองวิธี คือวิธี DEA และ SFA นั้นไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างสมบูรณ์ ผลดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจากการที่ค่าประสิทธิภาพของแต่ละบริษัทในแต่ละภูมิภาคมีการกระจายตัวที่แตกต่างกันไป

อย่างไรก็ตาม การพิจารณาประสิทธิภาพเฉพาะด้านต้นทุน อาจจะไม่เพียงพอในการสรุปว่าบริษัทใดมีผลการดำเนินงานที่ดีที่สุด เพราะเป้าหมายหลักของทุกบริษัทคือการหากำไรสูงสุด เพื่อความสมบูรณ์ของการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของบริษัท งานวิจัยได้ทำการวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านกำไรด้วยวิธี SFA² และเปรียบเทียบค่าประสิทธิภาพด้านกำไรกับค่าประสิทธิภาพด้านต้นทุนในแต่ละรูปแบบประกันในแต่ละภูมิภาค ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปการจัดอันดับของประสิทธิภาพทางกำไรของบริษัทประกันชีวิตและประกันวินาศภัยด้วยวิธี SFA

อันดับ	ประกันชีวิต	ประกันวินาศภัย
1	GCC Takaful (90.99%)	GCC Conventional (90.95%)
2	อาเซียน Conventional (90.72%)	GCC Takaful (90.78%)
3	GCC Conventional (89.51%)	อาเซียน Conventional (88.03%)
4	อาเซียน Takaful (84.36%)	อาเซียน Takaful (87.27%)

เมื่อพิจารณากลุ่มบริษัทประกันชีวิต พบว่า บริษัทตะกาฟูลในกลุ่ม GCC มีประสิทธิภาพด้านกำไรสูงที่สุดแต่ไม่ได้แตกต่างจากกลุ่มอื่นมากนัก เฉพาะบริษัทตะกาฟูลในอาเซียนที่มีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพด้านกำไรที่ทิ้งห่างออกมา แต่ก็ถือว่าอยู่ในระดับที่สูง เมื่อพิจารณากลุ่มบริษัทประกันวินาศภัย พบว่า ทั้งประกันวินาศภัยทั่วไปและตะกาฟูลในกลุ่ม GCC มีประสิทธิภาพทางด้านกำไรสูงที่สุด ตามมาไม่ห่างมากด้วยกลุ่มบริษัทประกันวินาศภัยทั่วไปและตะกาฟูลในอาเซียน

² ด้วยข้อจำกัดทางด้านซอฟต์แวร์ทำให้นักวิจัยนี้ไม่สามารถทำการวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านกำไรด้วยวิธี DEA ได้

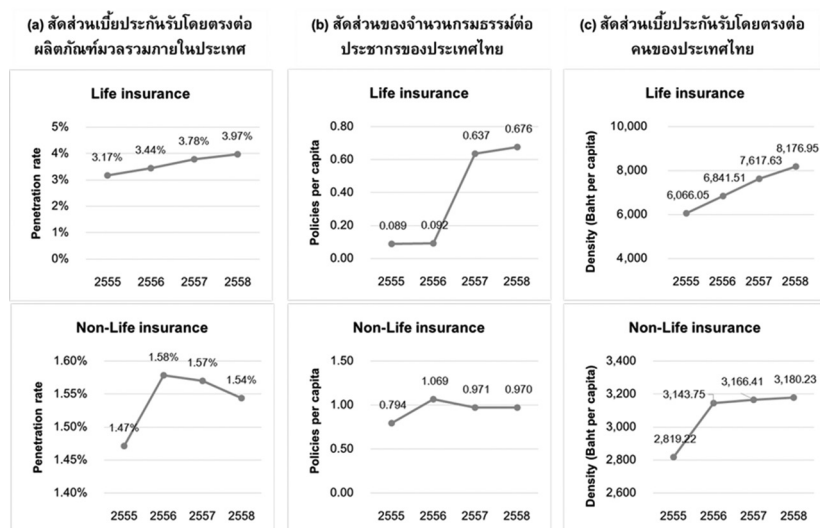
จะเห็นว่า ในภาพรวมนั้นค่าประสิทธิภาพทางด้านกำไรของทั้งบริษัทประกันชีวิตและประกันวินาศภัยค่อนข้างสูง โดยเห็นชัดเจนที่สุดในกลุ่ม GCC

งานวิจัยนี้ได้ทำการหาค่าประสิทธิภาพโดยใช้ข้อมูลที่มีความเป็นปัจจุบันที่สุด (ณ ปี 2559) และช่วงเวลาของข้อมูลค่อนข้างยาวกว่างานศึกษาในอดีตจำนวนมาก แม้ว่าผลการวิเคราะห์ค่าประสิทธิภาพจากวิธี Parametrics และ Non-parametrics จะให้ค่าประสิทธิภาพที่แตกต่างกัน แต่ทั้ง 2 วิธีก็ให้ผลตรงกันว่า ประสิทธิภาพด้านต้นทุนของตะกาพลสูงกว่าประกันภัยทั่วไป ซึ่งผลที่ได้จากการวิเคราะห์นี้จะเป็นข้อมูลสำคัญประกอบการตัดสินใจของบริษัทประกันในการเข้ามาเป็นผู้เล่นในตลาดตะกาพลว่า การดำเนินกิจการตะกาพลนั้นไม่ได้มีประสิทธิภาพต่ำกว่าประกันภัยทั่วไปตามความเข้าใจเบื้องต้น งานวิจัยนี้จึงช่วยเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการในการสนับสนุนธุรกิจตะกาพลว่าทั้งภาคเอกชนและผู้วางนโยบาย ควรที่จะได้เข้ามามีบทบาทในตลาดตะกาพลอย่างจริงจังมากขึ้น โดยจากควมมีประสิทธิภาพที่สูงของตะกาพลย่อมจะส่งผลทางบวกต่อตลาดประกันภัยโดยรวมของประเทศ

สถานการณ์ของตลาดประกันภัยในประเทศไทย

เมื่อพิจารณาสถานการณ์ของตลาดประกันในประเทศไทยพบว่า สัดส่วนมูลค่าเบี้ยประกันต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ มูลค่าเบี้ยประกันภัยต่อคนของประเทศ จำนวนกรมธรรม์ประกันชีวิตต่อคนในประเทศไทย ยังมีสัดส่วนน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของโลก ดังแสดงในรูปที่ 2

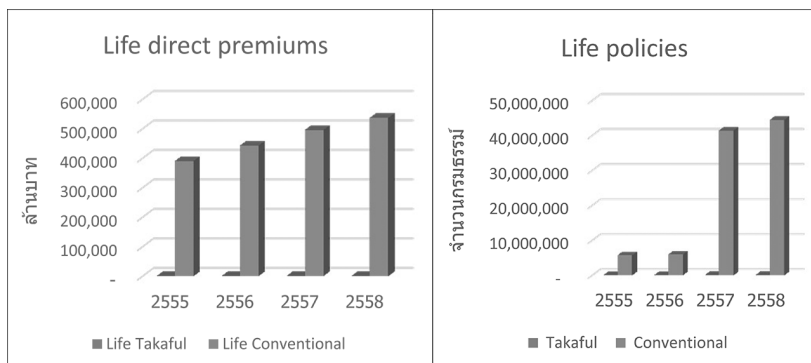
รูปที่ 2 สถานการณ์ของตลาดประกันภัยในประเทศไทยระหว่างปี 2555-2558

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (2559) และสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2559)

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาถึงมูลค่าของเบี้ยประกันรับโดยตรงและจำนวนกรมธรรม์ของตะกาฟูลเพื่อการประกันชีวิตของตลาดภายในประเทศพบว่า มูลค่าเบี้ยประกันรับโดยตรงและจำนวนกรมธรรม์ของตะกาฟูลนั้นมีสัดส่วนน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับประกันชีวิตแบบทั่วไป ดังจะเห็นได้จากรูปที่ 3

รูปที่ 3 มูลค่าเบี้ยประกันรับโดยตรงและจำนวนกรมธรรม์ของตะกาฟูลเทียบการประกันชีวิตแบบทั่วไปของประเทศไทยในช่วงปี 2555–2558

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (2559)

มุมมองจาก 3 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับตะกาฟูลต่ออนาคตของตะกาฟูลในประเทศไทย

การจะพัฒนาตลาดตะกาฟูลให้มีความสำคัญต่อระบบการเงินในประเทศได้ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจาก 3 ภาคส่วนด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านตลาดตะกาฟูล กลุ่มนักลงทุน และกลุ่มผู้วางนโยบาย ประเด็นสำคัญจากการออกแบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ที่เกี่ยวข้องกับตะกาฟูลทั้ง 3 กลุ่มในช่วงเดือนกันยายน 2559 สรุปได้ดังนี้

กลุ่มผู้ประกอบการที่มีความเชี่ยวชาญด้านตลาดตะกาฟูล

แม้การให้บริการตะกาฟูลจะมีกำไรน้อย แต่กลุ่มผู้ประกอบการก็ยังคงนโยบายที่จะขยายตลาดตะกาฟูลต่อไปในอนาคต เนื่องจากบริษัทมีเป้าหมายที่จะเปิดตลาดในกลุ่มมุสลิม ทั้งเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคมุสลิมในประเทศได้เข้าถึงความคุ้มครองขั้นพื้นฐาน และผู้ที่มิใช่มุสลิมก็สามารถมีทางเลือกของผลิตภัณฑ์ด้านการประกันภัยเพิ่มเติมนอกเหนือจากการประกันภัยทั่วไปที่มีอยู่แล้ว กลุ่มผู้ประกอบการมองว่า ตะกาฟูลมีแนวโน้มที่จะเติบโตไปในทิศทางที่ดีในตลาดประกัน เนื่องจากมีอุปสงค์ในตลาดอยู่มากทั้งในกลุ่มผู้บริโภคมุสลิมที่มีความพร้อมและกำลังมองหาอุปทานตะกาฟูลในตลาด กลุ่มผู้บริโภคเก่าที่รอกกรมธรรม์สิ้นอายุ และกลุ่มผู้บริโภคทั่วไปที่ไม่ใช่มุสลิม

การดำเนินงานและบริหารงานของตะกาฟูลและการประกันทั่วไปได้แยกส่วนการบริหาร การลงทุน และบุคลากรบางฝ่ายออกจากกันอย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความโปร่งใสสอดคล้องกับหลักการทางศาสนา นอกจากนี้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภค บริษัทจึงจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งคณะกรรมการชะรีอะฮ์ขึ้นเพื่อคอยตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์ตามหลักชะรีอะฮ์

สำหรับปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่มีผลต่อการขยายตัวของตลาดตะกาฟูลคือ (1) การขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในระบบของตะกาฟูล ทำให้เกิดข้อจำกัดในช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคลากรตัวแทนและผู้บริโภค และ (2) การขาดการประชาสัมพันธ์และการใช้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ผู้บริโภค

กลุ่มผู้ลงทุน

กลุ่มผู้ลงทุนหรือผู้ซื้อประกันภัยทั่วไปที่มีต่อตะกาฟุลส่วนใหญ่ ยังไม่รู้จักรวาทะกาฟุลคืออะไร หรือถ้าเคยได้ยินบ้างก็จะมีคามไม่แน่ใจว่าตะกาฟุลเหมือนหรือต่างจากประกันภัยทั่วไปอย่างไร ตะกาฟุลถูกต้องตามหลักชะรีอะฮ์หรือไม่ ซึ่งคนมุสลิมจะให้ความสำคัญกับการลงทุนที่ถูกต้องตามหลักศาสนา ดังนั้น การลงทุนในประกันภัยทั่วไปซึ่งเกี่ยวข้องกับดอกเบี้ยจึงผิดหลักศาสนาแน่นอน

ผู้ลงทุนส่วนมากลงทุนในประกันภัยเพื่อการเข้าถึงความคุ้มครองอย่างไรก็ดี การลดหย่อนภาษีก็ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเลือกลงทุนของผู้บริโภค ดังนั้น การออกนโยบายสนับสนุนการลงทุนทางด้านภาษี จึงอาจเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถดึงดูดนักลงทุนได้

สำหรับอุปสรรคสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจลงทุนในตะกาฟุลของผู้บริโภคคือ การขาดการประชาสัมพันธ์ในด้านข้อมูล และช่องทางการเข้าถึงบริการของผู้บริโภคมีจำกัด ดังนั้น การสนับสนุนส่งเสริมการลงทุนในด้านประกันภัย และการประชาสัมพันธ์ด้านตะกาฟุลจะช่วยให้นักลงทุนทราบถึงข้อมูลและอาจมีส่วนช่วยในการดึงดูดการลงทุนในตะกาฟุลได้อีกทางหนึ่ง

ผู้วางนโยบาย

ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการวางกรอบนโยบายคือ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) ได้ออกแผนพัฒนาการประกันภัยขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกระตุ้นและส่งเสริมการขยายตัวของตลาดประกันภัยในประเทศ โดยปัจจุบัน คปภ.ได้ดำเนินงานตามแผนพัฒนาการประกันภัยฉบับที่ 3 (2559–2563)

เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับตะกาฟูลเป็นการเฉพาะ ผู้วางนโยบายมีมุมมองว่า อุปสรรคสำคัญที่มีผลต่อการขยายตัวของตะกาฟูลในประเทศไทยมีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากการขาดบุคลากรที่มีความรู้และความเข้าใจในตัวผลิตภัณฑ์ และอีกส่วนหนึ่งมาจากการขาดการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ผู้บริโภค ซึ่งการสร้าง ความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภคชาวมุสลิม สามารถช่วยเปิดโอกาสและช่วยส่งเสริมการขยายฐานตลาดของตะกาฟูลในอนาคตให้มีขนาดใหญ่ขึ้น

คปภ. มีความคาดหวังที่จะเห็นตะกาฟูลในประเทศขยายตัว เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาอุปสงค์ในประเทศไหลไปยังต่างประเทศ ผ่านช่องทางการเปิดตลาดเสรีทางการเงิน และช่องทาง E-commerce ที่จะทำให้พรมแดนระหว่างประเทศไม่มีความหมายอีกต่อไป และหากภาคประกันภัยของไทยเองไม่มีการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงนี้ ก็จะถูกบริษัทนอกประเทศแย่งตลาดไปได้

การวิเคราะห์ศักยภาพของตลาดตะกั่วในประเทศไทยโดยวิธี SWOT

แม้ว่าหลายฝ่ายมีความต้องการที่จะให้ตะกั่วมีการเติบโตในประเทศไทย แต่จะมีความเหมาะสมในการผลักดันให้เกิดตะกั่วในประเทศไทยหรือไม่ สามารถพิจารณาได้จากศักยภาพของประเทศไทยที่มีต่อตลาดตะกั่ว โดยในงานวิจัยได้สรุปผลจากการวิเคราะห์ลักษณะและโครงสร้างของตะกั่วกับประกันภัยทั่วไป สถานการณ์ของตะกั่วที่เกิดขึ้นในตลาดโลกในปัจจุบัน การวิเคราะห์ประสิทธิภาพระหว่างตะกั่วกับประกันภัยทั่วไป ประกอบกับสถานการณ์แวดล้อมและมุมมองต่ออนาคตของตะกั่วในประเทศไทย จากกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับตะกั่ว เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ SWOT โดยแบ่งเป็นการวิเคราะห์สถานะแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ซึ่งสามารถสรุปได้ตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สรุป SWOT ของตลาดตะกาฟูลในประเทศไทย

Strengths	Weakness
S1 ตะกาฟูลเป็นทางเลือกการออมที่คุ้มค่าและสอดคล้องกับหลักชะรีอะฮ์ S2 ตะกาฟูลมีประสิทธิภาพด้านต้นทุนและประสิทธิภาพด้านกำไรสูง S3 ตะกาฟูลได้รับการสนับสนุนจากธนาคารอิสลาม S4 ผลิตภัณฑ์ตะกาฟูลมีความหลากหลายมากขึ้น S5 ตะกาฟูลมีความทัดเทียมกับประกันภัยทั่วไปในด้านของกฎระเบียบทางการเงิน S6 ตะกาฟูลสามารถเป็นทางเลือกที่แตกต่างสำหรับผู้ที่ไม่ใช่มุสลิม	W1 การรับรู้ของตะกาฟูลในประเทศไทยยังน้อยมาก W2 ความเข้าใจเกี่ยวกับตะกาฟูลที่คลุมเครือ W3 การออกผลิตภัณฑ์ตะกาฟูลมีต้นทุนสูงกว่าการออกผลิตภัณฑ์ประกันภัยทั่วไป W4 ตัวแทนขาดความเข้าใจเกี่ยวกับตะกาฟูล W5 การขาดการประหยัดจากขนาด (Economies of Scale) W6 จำนวนใบอนุญาตของบริษัทประกันชีวิตค่อนข้างจำกัด W7 ตะกาฟูลบางรูปแบบไม่สามารถแข่งขันได้
Opportunities	Threats
O1 ตลาดประกันภัยในประเทศไทยยังมีแนวโน้มเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง O2 ระดับการเข้าถึงการประกันภัยของชาวมุสลิมในประเทศไทยยังอยู่ในระดับต่ำ O3 สภาพการแข่งขันของตลาดตะกาฟูลในประเทศยังเบาบางมาก O4 ตลาดตะกาฟูลมีความเป็นสากลมากขึ้น O5 การฟื้นตัวของเศรษฐกิจของประเทศ	T1 ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเงินอิสลามในประเทศไทยยังขาดแคลน T2 ประเทศไทยขาดฝ่ายกำกับหรือคณะกรรมการชะรีอะฮ์ส่วนกลาง T3 ประเทศไทยขาดนโยบายสนับสนุนการออกตะกาฟูล T4 การแข่งขันอย่างเข้มข้นของประเทศอื่นในภูมิภาค T5 แหล่งลงทุนที่ถูกต้องตามหลักชะรีอะฮ์ภายในประเทศมีจำนวนน้อย

4. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับตะกั่วฟูลในประเทศไทย

จากจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ดังที่มีการวิเคราะห์ในตารางที่ 3 จะได้นำมาใช้ในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ในการส่งเสริมตลาดตะกั่วฟูลในประเทศไทย ซึ่งแบ่งออกเป็นสองกลุ่มด้วยกัน คือ (1) นโยบายเพื่อการเติบโตของตะกั่วฟูลในระยะสั้น และ (2) นโยบายเพื่อการเติบโตของตลาดตะกั่วฟูลของประเทศในระยะยาว

นโยบายเพื่อการเติบโตของตะกั่วฟูลในระยะสั้น

1. การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ผู้บริโภคในด้านความรู้เกี่ยวกับตะกั่วฟูล

จากการศึกษาครั้งนี้คาดว่า ประชากรมุสลิมไม่ถึงร้อยละ 10 ของจำนวนมุสลิมทั้งหมดในประเทศไทยที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตลาดตะกั่วฟูล คือ กลุ่มที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านตลาดตะกั่วฟูล และกลุ่มนักลงทุน ทุกกลุ่มคิดว่าอุปสรรคที่สำคัญที่สุดของการไม่ขยายตัวของตลาดตะกั่วฟูล คือ การขาดการประชาสัมพันธ์ในด้านข้อมูล และช่องทางในการเข้าถึงบริการตะกั่วฟูลของผู้บริโภคมีจำกัด ดังนั้น การสนับสนุนนโยบายส่งเสริมการลงทุนและการประชาสัมพันธ์ด้านตะกั่วฟูล จึงอาจทำให้กลุ่มทุนทราบถึงข้อมูลและอาจมีส่วนช่วยในการดึงดูดการลงทุนในตะกั่วฟูลได้อีกทางหนึ่ง

ดังนั้น การประชาสัมพันธ์ข้อมูลเพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจตลอดจนการประชาสัมพันธ์ช่องทางการเข้าถึงผลิตภัณฑ์ตะกั่วฟูลจึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างมากที่ภาครัฐควรให้การสนับสนุนการให้ความรู้

ในระดับชุมชนตั้งแต่ในโรงเรียนสอนศาสนา เพื่อสร้างความมั่นใจและความเข้าใจที่ถูกต้องให้เกิดแก่กลุ่มประชาชนมุสลิมในประเทศ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความเข้าใจ รวมถึงให้ความรู้กับผู้ที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุด รัฐควรเข้ามามีบทบาทในการผลักดันตะกาฟูลผ่านการสนับสนุนทางด้านองค์ความรู้สู่ชุมชนในระยะยาว เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านอาชีพและการเงินอิสลาม นอกเหนือเพิ่มเติมจากความรู้ทางด้านศาสนกิจ เป็นต้น นอกจากนี้ รัฐยังควรเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ด้านข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่าย โดยเฉพาะการรับรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของการมีประกันภัย รวมถึงความรู้เจาะจงเฉพาะตะกาฟูล ซึ่งอาจจะทำได้โดยการจัดอบรมพิเศษให้กับผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับตลาดตะกาฟูลโดยตรง การจัดสัมมนาให้แก่บุคคลทั่วไปเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ตลาดตะกาฟูลให้เป็นที่แพร่หลายมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

2. สร้างบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านตะกาฟูลและการเงินอิสลาม

หากประเทศไทยต้องการที่จะพัฒนาตลาดตะกาฟูล ปัจจัยสำคัญอีกประการที่ไม่สามารถมองข้ามได้ คือบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในตะกาฟูล เนื่องจากการเงินอิสลามมีรูปแบบเฉพาะที่แตกต่างจากการเงินทั่วไป จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการพัฒนาบุคลากรในภาครัฐเองให้มีความรู้ทางการเงินอิสลาม เพื่อให้สามารถปรับปรุงกฎหมายทางการเงินต่าง ๆ ให้ตะกาฟูลสามารถเกิดขึ้นและขยายตัวได้ โดยอาจจะมี การจัดคอร์สระยะสั้นในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับตะกาฟูลเอง โดยเชิญผู้มีความเชี่ยวชาญในตะกาฟูลจากต่างประเทศมาให้ความรู้โดยละเอียด

อาทิ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้วางนโยบายด้านการเงินอิสลามจากประเทศมาเลเซีย นอกจากนี้ การให้ทุนศึกษาต่อทางด้านการเงินอิสลามโดยเฉพาะ ก็จะเป็นการสร้างอุปทานของบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะทางด้านตะกาฟูลและการเงินอิสลามโดยตรง

3. ขยายช่องทางเพิ่มเติมผ่านทางสหกรณ์อิสลาม

ในปัจจุบันได้มีความพยายามในบางบริษัทที่จะเชื่อมโยงตะกาฟูลกับสหกรณ์อิสลาม โดยการขายผลิตภัณฑ์คุ้มครองวงเงินสินเชื่อเพิ่มเติมจากบริการทางการเงินของสหกรณ์อิสลามทั่วไป หากการใช้ระบบเครือข่ายผ่านสหกรณ์นี้ประสบความสำเร็จ ก็จะเป็นการขยายฐานลูกค้าของตะกาฟูลได้อย่างรวดเร็ว การประสานความร่วมมือระหว่าง คปภ. และกรมส่งเสริมสหกรณ์ จะช่วยให้การเติบโตของตะกาฟูลผ่านทางสหกรณ์อิสลามเป็นไปอย่างราบรื่นมากขึ้น

4. การเลือกรูปแบบตะกาฟูลให้เหมาะสมกับประเทศไทย

รูปแบบตะกาฟูลมีความหลากหลายมากและไม่มีพื้นฐานที่แน่ชัดตายตัว ขึ้นกับผู้กำกับกฎชะรีอะฮ์ของประเทศนั้น ๆ ซึ่งประเทศไทยอาจจะนำรูปแบบต่าง ๆ ของประเทศที่มีการพัฒนาทางด้านตลาดตะกาฟูลมาปรับใช้เพื่อเป็นประโยชน์ได้ ประเด็นสำคัญที่ผู้วางนโยบายต้องคำนึงถึงก็คือ ตะกาฟูลบางประเภทอาจจะออกได้ในประเทศหนึ่ง แต่ไม่สามารถออกได้ในอีกประเทศหนึ่ง เนื่องจากการตีความของคณะกรรมการชะรีอะฮ์ในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน โดยรูปแบบตะกาฟูลในอาเซียนจะมีลักษณะค่อนข้างคล้ายมากกว่ารูปแบบตะกาฟูลในกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง จากงานวิจัยนี้ได้ข้อสรุปว่าประสิทธิภาพทางด้านต้นทุน

ของบริษัทตะกาฟูลในอาเซียนทั้งประกันชีวิตและประกันทั่วไปมีค่าสูงกว่าค่าประสิทธิภาพในกลุ่ม GCC ดังนั้น ประเทศไทยสามารถศึกษาและนำรูปแบบตะกาฟูลของทั้งประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซียมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาตลาดตะกาฟูลในประเทศไทยได้ โดยเฉพาะประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่เพิ่งเข้ามามีบทบาทในการเงินอิสลาม และมีนโยบายในการเร่งพัฒนาตลาดตะกาฟูลอย่างเข้มข้นจริงจัง

5. การปรับปรุงระบบภาษีและกฎหมาย (ระยะสั้น)

ประเทศไทยในปัจจุบัน ยังขาดกฎหมายเฉพาะที่ควบคุมดูแลระบบการเงินและการประกันอิสลาม ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมการลงทุนในตลาดตะกาฟูล รัฐจึงควรเข้ามามีส่วนช่วยในการสนับสนุนผลักดัน และลดช่องว่างของข้อจำกัดดังกล่าวเพื่อให้ตลาดตะกาฟูลขยายตัวได้ดีขึ้น

การผลักดันมาตรการทางภาษีเพื่อส่งเสริมการประกันภัยและการลงทุนของธุรกิจประกันภัย โดยประสานความร่วมมือกับกระทรวงการคลังในการกำหนดวัตถุประสงค์ และแนวทางการดำเนินการตัดสินใจว่า ควรจะมีการแยกกฎหมายกำกับดูแลการเงินอิสลามออกจากการเงินทั่วไปอย่างชัดเจน ดังเช่นที่ปฏิบัติในประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย หรือใช้กฎเดียวกัน เช่น ในสิงคโปร์ สหราชอาณาจักร ตุรกี เป็นต้น

นโยบายเพื่อการเติบโตของตลาดตะกั่วของประเทศไทยในระยะยาว

1. การกำหนดทิศทางกลยุทธ์การประกอบธุรกิจประกันภัย ที่ถูกขับเคลื่อนโดยแนวโน้มของลูกค้ายุคใหม่ ๆ

สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจ
ประกันภัย (คปภ.) คือ หน่วยงานหลักที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาตลาด
ตะกั่วอย่างเป็นรูปธรรมได้ คปภ. ควรจะต้องมีการพิจารณาบรรจุ
การพัฒนาตลาดตะกั่วเข้าไปในแผนพัฒนาการประกันภัย เพื่อให้มี
เป้าหมายและระยะเวลาในการพัฒนาตลาดตะกั่วอย่างชัดเจน

2. การจัดตั้งคณะกรรมการกลางชะรีอะฮ์

การมีอยู่ของคณะกรรมการชะรีอะฮ์ของแต่ละบริษัทไม่ได้รับรอง
ว่าสัญญาหรือผลิตภัณฑ์ทางการเงินต่าง ๆ ที่ออกโดยบริษัทนั้น ๆ จะได้
รับการยอมรับจากชาวมุสลิมทุกกลุ่มว่า มีความถูกต้องตามหลักชะรีอะฮ์
ดังนั้นเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์ตะกั่วที่ออกโดยแต่ละบริษัท
รัฐบาลควรที่จะมีการจัดตั้งคณะกรรมการชะรีอะฮ์ส่วนกลางของประเทศขึ้น

ปัจจุบัน แต่ละองค์กรที่ทำธุรกรรมเกี่ยวกับการเงินอิสลาม
มีคณะกรรมการชะรีอะฮ์ของแต่ละองค์กรเองโดยเฉพาะ ทำให้เกิด
ความสับสนในแนวทางปฏิบัติในแต่ละธุรกรรมได้ คณะกรรมการกลาง
ชะรีอะฮ์ จึงมีความสำคัญอย่างมาก เพราะจะเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดว่า
ธุรกรรมหรือผลิตภัณฑ์ใดสามารถกระทำได้ หรือออกได้ในประเทศไทย
และสร้างบรรทัดฐานให้กับทุกบริษัทตะกั่วได้ยึดเป็นแนวทางก่อน
การออกผลิตภัณฑ์ตะกั่วแต่ละรูปแบบ ซึ่งช่วยสนับสนุนการเติบโต
ของตลาดตะกั่วในประเทศไทยได้

นอกจากนี้ การใช้คณะกรรมการชำระหนี้ส่วนกลางแทนการมีคณะกรรมการชำระหนี้ของแต่ละบริษัทเองยังสามารถช่วยลดต้นทุนของบริษัทนอกเหนือจากการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภค อย่างไรก็ดี แนวคิดการจัดตั้งคณะกรรมการส่วนกลาง และแนวทางการผลักดันตะกาฟูลส่วนหนึ่งก็ขึ้นอยู่กับบทบาทและทิศทางของจุฬาราชมนตรีว่ามีมุมมองต่อการพัฒนาระบบการเงินอิสลามในประเทศอย่างไร

3. การแยกบริษัทตะกาฟูลออกมาต่างหากจากบริษัทแม่ที่เป็นบริษัทประกันภัยทั่วไป

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ตะกาฟูลถูกมองว่าเป็นเหมือนผลิตภัณฑ์รูปแบบหนึ่งที่ออกโดยบริษัทประกัน ซึ่งมีรายได้ส่วนใหญ่จากประกันภัยทั่วไป (Conventional) ดังนั้น การเติบโตของตะกาฟูลจึงไม่ได้มีความสำคัญมากนัก อย่างไรก็ดี เพื่อที่หน่วยตะกาฟูลจะสามารถแยกออกมาเป็นบริษัทอิสระได้ หน่วยตะกาฟูลจำเป็นต้องมีเงินทุน ซึ่งในประเด็นการระดมทุน ประเทศไทยอาจจะมีการนำแนวคิดของกฎหมายการประกัน 2557 ของประเทศอินโดนีเซียมาประยุกต์ใช้ได้ กฎหมายฉบับดังกล่าวนี้กระตุ้นให้บริษัทประกันภัยทั่วไปต้องนำส่วนงานชำระหนี้ของบริษัทแม่แยกออกมาเสนอขายหุ้นกับประชาชน (Initial Public Offering: IPO) และเข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หรือตลาดหลักทรัพย์ MAI ซึ่งภายหลังจากการนำบริษัทย่อยหรือบริษัท ร่วมเข้าจดทะเบียนแล้ว บริษัทย่อยหรือบริษัทร่วม ที่ทำ IPO จะมีความยืดหยุ่นและมีความคล่องตัวในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนมากขึ้น โดยสามารถระดมทุนได้ด้วยตัวเอง ไม่จำเป็นต้องพึ่งแหล่งเงินทุนจากบริษัทแม่เป็นหลัก ซึ่งจะช่วยเพิ่มความเป็นอิสระและเพิ่มขีดความสามารถในการเติบโต อีกทั้งส่งเสริมให้บริษัทย่อย หรือบริษัทร่วมมีความน่าเชื่อถือยิ่งขึ้นว่าไม่อยู่ภายใต้บริษัทแม่ที่ขัดหลักชำระหนี้ ช่วยเสริมภาพลักษณ์ให้ดีขึ้น

4. การสร้างแรงจูงใจในการควมรวมของบริษัทประกันท้องถิ่นกับบริษัทประกันระดับโลก

การสร้างแรงจูงใจในการควมรวมของบริษัทประกันท้องถิ่นกับบริษัทประกันระดับโลก อาทิ การเพิ่มทุนขั้นต่ำที่จำเป็นในการประกอบการ (Capital requirements) การเพิ่มขนาดของทุนที่บังคับนี้ ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการควมรวมของบริษัทประกันท้องถิ่นกับบริษัทประกันระดับโลก จากผลการศึกษาของงานวิจัยฉบับนี้พบว่า บริษัทประกันส่วนใหญ่ยังมีขนาดเล็ก ผลตอบแทนต่อขนาดจึงเป็นแบบเพิ่มขึ้น (Increasing returns to scale) การควมรวมกิจการ จะส่งผลให้ประสิทธิภาพในการลดต้นทุนและในการทำกำไรของบริษัทสูงขึ้น การจัดการต้นทุนของบริษัทให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นจากการที่บริษัทมีขนาดใหญ่ขึ้น หมายถึง ผลตอบแทนที่บริษัทจะส่งคืนกลับมาสู่ผู้ลงทุน หรือประชาชน โดยทั่วไปย่อมจะสูงขึ้นได้ (หากมีการแข่งขันที่เสรีเพียงพอ) ดึงดูดให้ประชาชนทั่วไปหันมาสนใจทำประกันมากขึ้น และจากการที่ประชาชนสามารถเข้าถึงการทำประกันภัยได้กว้างขวางขึ้น ก่อให้เกิดการออมภาคเอกชนเพื่อลดความเสี่ยงต่าง ๆ ของตนเองและครอบครัวที่ครอบคลุมขึ้น ส่งผลให้สวัสดิการโดยรวมของทั้งประเทศดีขึ้นได้ในระยะยาว

5. การเปิดเสรีตลาดประกันภัย

การเปิดเสรีตลาดประกันภัย จะส่งผลให้สัดส่วนเบี้ยประกันภัยรับโดยตรงต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ในภูมิภาคอาเซียน เนื่องจากธุรกิจประกันภัยนั้นเกี่ยวข้องกับการรวมความเสี่ยง (Risk pooling) กฎว่าด้วยจำนวนมาก (Law of large numbers) กล่าวคือ ยิ่งมีการกระจายความเสี่ยงไปในกลุ่มคนจำนวนมากเท่าไร ความมั่นคงก็จะยิ่งสูงขึ้น รวมทั้งยังจะได้ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด (Economy of scales) อันจะส่งผลให้ประสิทธิภาพด้านต้นทุนสูงขึ้นด้วย จากการที่ชาวมุสลิมมีสัดส่วนมากที่สุดในอาเซียน การพัฒนาตลาดตะกาฟุลควรควบคู่ไปกับการเปิดเสรีตลาดประกันภัยของประเทศย่อมจะเป็นประโยชน์ต่อดัวบริษัทตะกาฟุลในประเทศเองและการพัฒนาตลาดการเงินในภาพรวมด้วย คปภ.จะต้องมีความชัดเจนในการเตรียมความพร้อมด้านประกันภัยของประเทศ ตัวอย่างเช่น การอนุญาตให้มีการให้บริการประกันภัยข้ามพรมแดนที่เหมาะสม การประสานกฎระเบียบข้อบังคับที่สอดคล้องกันในแต่ละประเทศ เป็นต้น

6. เข้าร่วมเป็นสมาชิกของ The Islamic Financial Services Board (IFSB) และองค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเงินอิสลาม

เพื่อที่จะได้เรียนรู้และทำงานใกล้ชิดกับสถาบันการเงินระดับนานาชาติ รวมถึงธนาคารกลางของประเทศต่าง ๆ ที่มีความรู้ความชำนาญในการเงินอิสลาม และหากเป็นไปได้จะรวมถึงการมีส่วนร่วมในการริเริ่มพัฒนาแนวปฏิบัติทางด้านการเงินอิสลาม นอกจากนี้ เป็นการช่วยเสริมความรู้ให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับภาคการเงินอิสลาม รวมถึงตะกาฟุลด้วย

7. การพัฒนาความรู้เรื่องทางการเงินอิสลาม (Islamic Finance Literacy) ให้กับชาวมุสลิมควบคู่ไปกับความรู้ทางด้านศาสนาตั้งแต่ระดับปฐมวัย

เพื่อให้ชาวมุสลิมมีความรู้ความเข้าใจในหลักการของการเงินอิสลาม และรู้ว่าผลิตภัณฑ์การเงินอิสลามมีความถูกต้องตามหลักชะรีอะฮ์ กล่าวคือ ปลุกฝังให้ชาวมุสลิมโดยเฉพาะชาวมุสลิมรุ่นใหม่ทราบว่า การเป็นสมาชิกตะกาฟูลเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามหลักศาสนา และพึงกระทำตามหลักการจัดสรรการลงทุนทั่วไป

บทสรุป

งานวิจัยนี้ได้ทำการวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้านต้นทุนและกำไรของทั้งกลุ่มบริษัทประกันชีวิตและประกันวินาศภัย ในทั้ง 2 ภูมิภาค คือ กลุ่ม GCC และอาเซียน โดยใช้การประมาณการค่าประสิทธิภาพทั้ง 2 วิธี คือ วิธีทางเศรษฐมิติที่การประมาณค่าอิงกับพารามิเตอร์ (Parametric method) ซึ่งในงานวิจัยนี้ใช้วิธี Stochastic Frontier Approach (SFA) และวิธีทางคณิตศาสตร์ที่ใช้โปรแกรมเชิงเส้น (Linear programming) ที่การประมาณค่าไม่อิงกับพารามิเตอร์ (Non-parametric method) ซึ่งในงานวิจัยนี้ใช้วิธี Data Envelopment Analysis (DEA) ที่มีความเหมาะสมในการแยกองค์ประกอบของประสิทธิภาพทั้งทางต้นทุนและรายได้ เป็นประสิทธิภาพด้านเทคนิค ขนาด และการจัดสรร โดยใช้ความหมายของเส้นพรมแดนประสิทธิภาพในกรอบต่าง ๆ กัน พบว่า ในทั้ง 2 วิธี และทั้ง 2 ประเภทการประกันบริษัทตะกาฟูลมีประสิทธิภาพด้านต้นทุนสูงที่สุดเป็นอันดับหนึ่งในทุกกลุ่มสะท้อนให้เห็นว่า บริษัทโดยเฉลี่ยที่ใช้การดำเนินการภายใต้รูปแบบ

ตะกั่วฟูลมีประสิทธิภาพด้านต้นทุนที่ดีมาก และดีกว่าบริษัทโดยเฉลี่ยที่ใช้การดำเนินการภายใต้รูปแบบประกันภัยทั่วไป นอกจากนี้เมื่อพิจารณาประสิทธิภาพด้านกำไร พบว่า ค่าประสิทธิภาพทางด้านกำไรของทั้งประกันวินาศภัยทั่วไปและตะกั่วฟูลในกลุ่ม GCC มีค่าสูงที่สุด แต่ก็ตามมาไม่ห่างมากด้วยกลุ่มบริษัทประกันวินาศภัยทั่วไปและตะกั่วฟูลในอาเซียน และหากทำการเปรียบเทียบค่าประสิทธิภาพทั้งด้านต้นทุนและด้านกำไรในภาพรวม พบว่า ค่าประสิทธิภาพทางด้านต้นทุนและประสิทธิภาพทางด้านกำไรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

วิธีการวัดประสิทธิภาพสามารถถูกนำไปใช้ประยุกต์ได้หลายด้านหนึ่งในนั้น คือ การวัดด้านการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) และขอบเขต (Economies of Scope) ซึ่งมีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อโครงสร้างอุตสาหกรรมกำลังมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากการควบรวมกิจการจำนวนมากในปัจจุบัน หรือการเปรียบเทียบผลการดำเนินงานของหน่วยงาน แผนก ภายในบริษัท วิธีทางคณิตศาสตร์นี้เป็นประโยชน์สำหรับวัตถุประสงค์นี้อย่างยิ่ง เพราะไม่ได้มีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลจำนวนมากเหมือนวิธีการทางเศรษฐมิติ และมีการหาค่าที่เหมาะสมที่สุด (optimization) แยกเฉพาะของแต่ละบริษัทหรือแต่ละหน่วยย่อยได้ ผู้วางนโยบายหรือกฎระเบียบก็ได้ประโยชน์จากการวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้วยเช่นกัน เพื่อวิเคราะห์การรวมตัวกันในอุตสาหกรรม กฎหมายเกี่ยวกับการล้มละลาย และการควบรวมกิจการ นอกจากนี้ การวิเคราะห์ประสิทธิภาพยังถูกนำไปใช้ในการเปรียบเทียบประสิทธิภาพของบริษัทและองค์กรต่าง ๆ ข้ามประเทศได้ ประสิทธิภาพทางด้านต้นทุนและทางเทคนิคยังมีประโยชน์ในการศึกษา ผลกระทบต่อ

ความมีประสิทธิภาพอันเนื่องมาจากความแตกต่างของลักษณะ นโยบาย กลยุทธ์ และเทคโนโลยีของแต่ละบริษัท การวิเคราะห์ประสิทธิภาพของบริษัทประกันชีวิตโดยใช้ฟังก์ชันต้นทุนและกำไร สามารถกำหนดว่า ความแตกต่างของคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่ไม่สามารถวัดได้ คงอยู่ในอุตสาหกรรมประกันชีวิตหรือไม่ ผลกระทบของการรวมบริษัทที่มีต่อ ประสิทธิภาพในอุตสาหกรรมวินาศภัย ก็เป็นหัวข้อที่น่าสนใจเช่นกัน

จุดแข็งของการพัฒนาตลาดตะกาฟูลในประเทศไทย ได้แก่ การที่ผลิตภัณฑ์ตะกาฟูลเองเป็นทางเลือกการออมที่คุ้มค่าและสอดคล้อง กับหลักการทางศาสนาอิสลามโดยเฉพาะ ทำให้มีอุปสงค์จากทั้งตลาดนิช คือ ผู้ที่มีความเคร่งครัดในศาสนา และตลาดสำหรับบุคคลทั่วไปที่ต้องการ เลือกที่จะลงทุนในประกันภัยรูปแบบใดก็ได้ที่น่าสนใจ กล่าวคือการลงทุน ในผลิตภัณฑ์ที่ให้ผลตอบแทนสูง ซึ่งมีรากฐานมาจาก ประสิทธิภาพ ด้านต้นทุนและด้านกำไรที่สูง ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ตะกาฟูลมีความหลากหลาย มากขึ้น และสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างในแต่ละกลุ่ม ประชากรได้กว้างขวางขึ้น นอกจากนี้บริษัทตะกาฟูลยังเป็นพันธมิตร ทางธุรกิจกับธนาคารอิสลาม ทำให้โอกาสที่ผลิตภัณฑ์ตะกาฟูลจะสามารถ เข้าถึงลูกค้าทั่วไปของธนาคารสูงขึ้น

อย่างไรก็ตาม การรับรู้ของตะกาฟูลในประเทศไทยยังน้อยมาก ตลอดจนความเข้าใจเกี่ยวกับตะกาฟูลที่คลุมเครือ แม้บุคลากรตัวแทน ของบริษัทตะกาฟูลเอง ก็ยังขาดความเข้าใจด้านตะกาฟูลทำให้ไม่มีความมั่นใจที่จะนำเสนอผลิตภัณฑ์ตะกาฟูล และเลือกที่จะขายประกัน ทั่วไปมากกว่า หากมองในแง่ของบริษัทเอง การออกผลิตภัณฑ์ตะกาฟูล ก็มีต้นทุนสูงกว่าการออกผลิตภัณฑ์ประกันภัยทั่วไปจากค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม

จากการมีคณะกรรมการชะรီးฮัจ์ของแต่ละบริษัทเอง การดำเนินการในขนาดที่ยังเล็กเกินไปทำให้ตะกาฟุลยังห่างไกลจากการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเงินอิสลามในประเทศไทยยังขาดแคลน ประเทศไทยขาดฝ่ายกำกับหรือคณะกรรมการชะรီးฮัจ์ส่วนกลาง ทำให้ขาดบรรทัดฐานในการตัดสินใจว่าผลิตภัณฑ์ใดถูกหรือผิดตามหลักชะรီးฮัจ์หรือไม่ นอกจากนี้ รัฐบาลและสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) เองยังไม่มีแผนที่จะพัฒนาการเงินอิสลามรวมถึงตะกาฟุลอย่างจริงจัง การเปิด AEC ที่จะเป็ นรูปธรรมในอนาคต รวมถึงการแข่งขันอย่างเข้มข้นของประเทศอื่นในภูมิภาคจะส่งผลกระทบทางลบต่อตลาดตะกาฟุลในประเทศไทยอย่างมาก หากตลาดตะกาฟุลในประเทศไทยยังไม่ได้ รับการพัฒนา ดังที่ผ่านมา

หากมองในอนาคตที่ตลาดประกันภัยในประเทศไทยยังมีแนวโน้มที่จะเติบโตอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ศักยภาพแห่งการเติบโตของอุตสาหกรรมประกันภัยโดยรวมยังสูง ซึ่งจะช่วยให้หนุนการพัฒนาของตลาดตะกาฟุลได้ และเนื่องจากตลาดทางการเงินอิสลามทั่วโลกยังเล็กมากเมื่อเทียบกับความต้องการลงทุนของชาวมุสลิม ดังนั้น ยังมีพื้นที่ที่ประเทศไทยจะพุ่งเป้าในการริเริ่มพัฒนาตลาดตะกาฟุลอย่างจริงจัง เพื่อเข้าเป็นส่วนหนึ่งในภาคส่วนทางการเงินที่โตเร็วที่สุดนอกประเทศ อีกทั้ง ตลาดตะกาฟุลยังคงเป็นตลาดนิช และเป็นตลาดใหม่เมื่อเปรียบเทียบกับประกันภัยทั่วไป ส่งผลให้อัตราการขยายตัวของตลาดตะกาฟุลจะอยู่ในระดับสูงได้ กอปรกับระดับการเข้าถึงการประกันภัยของชาวมุสลิมในประเทศไทยยังอยู่ในระดับต่ำ ส่งผลให้โอกาสอุปทานเพื่อมารองรับกับอุปสงค์แฝงยังมีอยู่อีกมาก

นโยบายและกลยุทธ์ในการส่งเสริมตลาดตะกาฟูลในประเทศไทย แบ่งได้เป็นสองกลุ่มด้วยกัน คือ (1) นโยบายเพื่อการเติบโตของตะกาฟูลในระยะสั้น และ (2) นโยบายเพื่อการเติบโตของตลาดตะกาฟูลของประเทศในระยะยาว นโยบายเพื่อการเติบโตของตะกาฟูลในระยะสั้น ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่ผู้บริโภคในด้านความรู้เกี่ยวกับตะกาฟูล การสร้างบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านตะกาฟูลและการเงินอิสลาม การขยายช่องทางเพิ่มเติมผ่านทางสหกรณ์อิสลาม การเลือกรูปแบบตะกาฟูลให้เหมาะสมกับประเทศไทย การปรับปรุงระบบภาษีและกฎหมาย (ระยะสั้น)

นโยบายเพื่อการเติบโตของตลาดตะกาฟูลของประเทศในระยะยาว ได้แก่ การกำหนดทิศทางกลยุทธ์การประกอบธุรกิจประกันภัยที่ถูกขับเคลื่อนโดยแนวโน้มของลูกค้ายุคใหม่ ๆ การจัดตั้งคณะกรรมการกลางชะรีอะฮ์ การแยกบริษัทตะกาฟูลออกมาต่างหากจากบริษัทแม่ที่เป็นบริษัทประกันภัยทั่วไป เป็นการสร้างโอกาสให้กับผู้เล่นใหม่ ๆ ในการที่จะเข้ามาในตลาดนี้ได้ รวมถึงการสร้างแรงจูงใจในการควมรวมของบริษัทประกันท้องถิ่นกับบริษัทประกันระดับโลก การควมรวมกิจการจะส่งผลให้ประสิทธิภาพในการลดต้นทุนและในการทำกำไรของบริษัทสูงขึ้น ผลตอบแทนที่บริษัทจะส่งคืนกลับมาสู่ผู้ลงทุน หรือประชาชนโดยทั่วไปย่อมจะสูงขึ้นได้ หากมีการเปิดเสรีตลาดประกันภัยเพียงพอ ดึงดูดให้ประชาชนทั่วไปหันมาสนใจทำประกันมากขึ้น นอกจากนี้ การพัฒนาความรู้เรื่องการเงินอิสลามให้กับเยาวชนอิสลามในปัจจุบัน เพื่อปลูกฝังให้ชาวมุสลิมรุ่นใหม่ทราบว่า การเป็นสมาชิกตะกาฟูล นอกจากจะไม่ผิดหลักชะรีอะฮ์แล้ว ยังเป็นการกระจายความเสี่ยงทาง

การเงินที่สมควรกระทำเพื่อความมั่นคงในชีวิต การลงทุนด้านประกันภัย
โดยรวมที่เพิ่มขึ้นถือเป็นการเพิ่มการออมของภาคเอกชน ซึ่งเป็นปัจจัย
สำคัญในการสร้างความแข็งแกร่งของเศรษฐกิจประเทศในระยะยาว

5. เอกสารอ้างอิง

- Boonyasai, T., Grace, M. F., & Skipper Jr, H. D. (2002). The effect of liberalization and deregulation on life insurer efficiency (Doctoral dissertation, Georgia State University).
- Cummins, J. D. (1999). Efficiency in the US life insurance industry: Are insurers minimizing costs and maximizing revenues?. In *Changes in the Life Insurance Industry: Efficiency, Technology and Risk Management* (pp. 75-115). Springer US.
- Davutyan, N., & Klumpes, P. J. (2008). Consolidation and efficiency in the major European insurance markets: a non discretionary inputs approach. Working Paper.
- Deloitte (2013). The global Takaful insurance market Charting the road to mass markets. Kingdom of Bahrain: Deloitte.
- Diacon, S. R., Starkey, K., & O'Brien, C. (2002). Size and efficiency in European long-term insurance companies: an international comparison. *The Geneva Papers on Risk and Insurance. Issues and Practice*, 27(3), 444-466.
- Donni, O., & Fecher, F. (1997). Efficiency and Productivity of the Insurance Industry in the OECD Countries. *The Geneva Papers on Risk and Insurance Issues and Practice*, 22(4), 523-535.
- Ernst & Young (2014). *Global Takaful Insights 2014: Update markets: Growth momentum continues*. London: Ernst & Young.

พฤติกรรมการจ่ายชะกาตของมุสลิมไทย

อาจารย์ ดร.สรวิทย์ บุญยमानนท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปภัศร ชัยวัฒน์

1. บทนำ

การจ่ายชะกาต เป็นหลักปฏิบัติที่สำคัญประการหนึ่งของชาวมุสลิม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ “...ให้เกิดความเสมอภาค ความเมตตา โอบอ้อมอารี การช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน และเป็นการทำลายความชั่วร้าย เลวทรามต่าง ๆ ที่จะมาลบล้างความผาสุกและความปลอดภัย รวมถึงทุก ๆ สิ่งที่ต้องต้านความรุ่มเย็นของโลกนี้และโลกหน้า” (ซุซ หะซาเล็ม และคณะ, 2550: 1) เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักอื่น ๆ จะเห็นได้ว่าการจ่ายชะกาตนั้น นอกจากจะช่วยขัดเกลาให้ผู้จ่ายชะกาตมีจิตใจสะอาดบริสุทธิ์ สามารถจัดความตระหนี่ออกจากจิตใจ ตามความหมายที่แท้จริงของคำว่า “ชะกาต” แล้ว ยังเป็นหลักปฏิบัติที่ยังประโยชน์ให้กับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมได้อย่างชัดเจน

ในทางวิชาการ “ชะกาต” หมายถึง ทรัพย์สินจำนวนหนึ่งที่ศาสนาอิสลามได้บัญญัติให้เจ้าของทรัพย์สินนั้น มีหน้าที่ต้องจ่ายให้แก่บุคคล ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิได้รับชะกาตตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่อิสลามได้บัญญัติไว้ (อัลกอรอฎวีย์, 1981: 1/37 อ้างใน อับดุลเลาะ หนุ่มสุซ และคณะ, 2555) จึงนับเป็นเครื่องมือสำคัญในการกระจายความมั่งคั่งในทรัพย์สินและรายได้ไปยังกลุ่มบุคคลที่ยากไร้ขัดสน ช่วยลดปัญหาความยากจน และส่งเสริมความเสมอภาคในสังคมมุสลิมได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาความยากจนค่อนข้างรุนแรง

นักวิชาการศาสนาได้มีมติตรงกันว่า ผู้ปฏิเสธหรือละเลยที่จะจ่ายชะกาต ผู้นั้นได้ปฏิเสธหน้าที่ความรับผิดชอบของตนที่ถูกกำหนดไว้ อย่างชัดเจนในบทบัญญัติอิสลาม โดยหากผู้นั้นไม่จ่ายชะกาต เพราะไม่ยอมรับว่าเป็นภาระจำเป็นแล้ว จะถือว่าเป็นผู้สิ้นสภาพจากการเป็นมุสลิม ส่วนผู้ไม่จ่ายชะกาตเพราะความเสียดาย ความตระหนี่ แต่ไม่ได้ปฏิเสธว่าเป็นภาระจำเป็น จะเป็นมูลเหตุที่ทำให้เขาต้องได้รับโทษจากอัลลอฮ์ (ช.บ.) (อับดุลเลาะ หนุ่มสุข และคณะ, 2555) แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า มีการหลีกเลี่ยงการจ่ายชะกาต หรือจ่ายไม่ครบถ้วนในลักษณะเดียวกับการหลีกเลี่ยงการจ่ายภาษี (ซัซ หะซาเล็ม และคณะ, 2550)

จากการทบทวนวรรณปริทัศน์ พบว่า ปัจจัยทางด้านประชากร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา จำนวนผู้อยู่ในอุปการะ เหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาตของมุสลิม ที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ (Mohd, 2003; Kamil, 2005) สำหรับปัจจัยทางศาสนานั้น พบว่า การเคารพบูชา (worship) (Reinstein, 2006; Firdaus et al., 2012) การชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ (purification) (Muda, 2006) รวมถึงความเข้าใจในหลักศาสนาอิสลามของแต่ละบุคคล (Aldit, 1998 อ้างใน Firdaus et al., 2012; Al Qaradawi, 1999) และความศรัทธา (Reinstein, 2006; Lunn et al., 2001) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาตของมุสลิมอย่างมีนัยสำคัญ

จึงเป็นที่น่าสนใจศึกษาว่า มุสลิมไทยผู้ซึ่งต้องเป็นผู้จ่ายชะกาต ตามหลักศาสนานั้น มีพฤติกรรมการจ่ายชะกาตอย่างไร จ่ายครบถ้วน ตามมูลค่าที่กำหนดไว้หรือไม่ การเลือกจ่าย/ไม่จ่ายชะกาตให้ครบถ้วน

ตามหลักศาสนา ตลอดจนมูลค่าชะกาดที่จ่าย ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยทางศาสนา และปัจจัยทางสถาบันที่มีอิทธิพลต่อหรือไม่ อย่างไร เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการจ่ายชะกาด และเป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาในสังคมมุสลิมไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

2. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณนั้น เป็นการเก็บข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้แบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เป็นประชากรสัญชาติไทย นับถือศาสนาอิสลาม อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป อาศัยในจังหวัดในภาคกลาง ภาคเหนือ หรือภาคใต้ และมีการจ่ายชะกาดในรอบปี 2558 จำนวนทั้งสิ้น 460 คน

การวิเคราะห์โดยใช้ Two-Part Model ในส่วนแรก เป็นการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยกำหนดต่อความน่าจะเป็นในการเป็นผู้จ่ายชะกาดครบถ้วน/ไม่ครบถ้วน โดยใช้ Multinomial Logit ซึ่งตามหลักศาสนบัญญัตินั้น ผู้ใดมีความมั่งคั่งในมูลค่าที่สูงกว่านิศอบหรือพิกัตชั้นต่ำ¹ (Alfitri, 2005) ต้องเป็นผู้จ่ายชะกาด โดยมูลค่าของชะกาดที่ควรจ่าย จะเท่ากับร้อยละ 2.5 ของความมั่งคั่งทั้งหมด

¹ นิศอบหรือพิกัตชั้นต่ำที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เท่ากับ 108,665 บาท ซึ่งคำนวณมาจากน้ำหนักทองคำ 85 กรัม หรือ 5.5760 บาท คูณกับราคาทองคำเฉลี่ย ณ ปี 2558 ซึ่งเท่ากับ 19,488.17 บาท ต่อน้ำหนักทองคำ 1 บาท

ซึ่งในการศึกษานี้ จะพิจารณาความมั่งคั่งจากรายได้ประจำที่เกิดจากอาชีพหลัก (ค่าจ้าง/เงินเดือน/กำไร) บวกด้วยรายได้อื่น ๆ (ค่าล่วงเวลา โบนัส ค่าทิป ค่าช่วยเหลือบุตร บำเหน็จ บำนาญ และอื่น ๆ)

ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มตามพฤติกรรมทางเลือกในการจ่ายชะกาด ดังนี้

1. กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้จ่ายชะกาดครบถ้วน หมายถึง ผู้มีรายได้สูงกว่านิศอบ และจ่ายชะกาดเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 2.5 ของรายได้
2. กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้จ่ายชะกาดไม่ครบถ้วน หมายถึง ผู้มีรายได้สูงกว่านิศอบ แต่จ่ายชะกาดน้อยกว่าร้อยละ 2.5 ของรายได้
3. กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้ไม่ต้องจ่ายชะกาด หมายถึง ผู้มีรายได้ต่ำกว่านิศอบ แต่ยังไม่จ่ายชะกาด

อย่างไรก็ดี เนื่องจากข้อจำกัดเกี่ยวกับจำนวนตัวแปรที่เหมาะสมในการประมาณการโดยวิธี Multinomial Logit สมการความน่าจะเป็น (probability model) ของพฤติกรรมทางเลือกในการจ่ายชะกาตของผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง 3 กลุ่ม จึงต้องตัดตัวแปรต้นบางตัวออกจากการพิจารณา เพื่อให้ได้สมการที่เหมาะสมที่สุด ดังนี้

$$\ln\left[\frac{P(\text{group}=2)}{P(\text{group}=1)}\right] = \alpha_{2_0} + \alpha_{2_1}\text{male} + \alpha_{2_2}\text{age} + \alpha_{2_3}\text{north} + \alpha_{2_4}\text{south} + \alpha_{2_5}\text{member} \\ + \alpha_{2_6}\text{school} + \alpha_{2_7}\text{employer} + \alpha_{2_8}\text{own_account} + \alpha_{2_9}\text{unpaid_worker} \\ + \alpha_{2_{10}}\text{gov_employee} + \alpha_{2_{11}}\text{state_employee} + \alpha_{2_{12}}\text{private_employee} \\ + \alpha_{2_{13}}\text{imam} + \alpha_{2_{14}}\ln(\text{income}) + \alpha_{2_{15}}\ln(\text{wealth}) + \alpha_{2_{16}}\text{shafi}i \\ + \alpha_{2_{17}}\text{maliki} + \alpha_{2_{18}}\text{hanbali} + \alpha_{2_{19}}\text{sunni} + \alpha_{2_{20}}\text{pay_twice} \\ + \alpha_{2_{21}}\text{pay_thrice} + \alpha_{2_{22}}\text{totalcorrect} + \alpha_{2_{23}}\text{prayer} + \alpha_{2_{24}}\text{fast} \\ + \alpha_{2_{25}}\text{faith} + \alpha_{2_{26}}\text{necessity} + \alpha_{2_{27}}\text{benefit} + \alpha_{2_{28}}\text{indirect_pay} \\ + \alpha_{2_{29}}\text{trust}$$

$$\ln\left[\frac{P(\text{group}=3)}{P(\text{group}=1)}\right] = \alpha_{3_0} + \alpha_{3_1}\text{male} + \alpha_{3_2}\text{age} + \alpha_{3_3}\text{north} + \alpha_{3_4}\text{south} + \alpha_{3_5}\text{member} \\ + \alpha_{3_6}\text{school} + \alpha_{3_7}\text{employer} + \alpha_{3_8}\text{own_account} + \alpha_{3_9}\text{unpaid_worker} \\ + \alpha_{3_{10}}\text{gov_employee} + \alpha_{3_{11}}\text{state_employee} + \alpha_{3_{12}}\text{private_employee} \\ + \alpha_{3_{13}}\text{imam} + \alpha_{3_{14}}\ln(\text{income}) + \alpha_{3_{15}}\ln(\text{wealth}) + \alpha_{3_{16}}\text{shafi}i \\ + \alpha_{3_{17}}\text{maliki} + \alpha_{3_{18}}\text{hanbali} + \alpha_{3_{19}}\text{sunni} + \alpha_{3_{20}}\text{pay_twice} \\ + \alpha_{3_{21}}\text{pay_thrice} + \alpha_{3_{22}}\text{totalcorrect} + \alpha_{3_{23}}\text{prayer} + \alpha_{3_{24}}\text{fast} \\ + \alpha_{3_{25}}\text{faith} + \alpha_{3_{26}}\text{necessity} + \alpha_{3_{27}}\text{benefit} + \alpha_{3_{28}}\text{indirect_pay} \\ + \alpha_{3_{29}}\text{trust}$$

โดย α คือ ค่าสัมประสิทธิ์ในการประมาณการด้วยวิธี Multinomial Logit

ในส่วนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อมูลค่าชะกาทที่ผู้ตอบแบบสอบถามจ่ายเกินกว่า เท่ากับ หรือน้อยกว่ามูลค่าชะกาทที่ควรจะจ่าย โดยใช้วิธีกำลังสองน้อยที่สุด หรือ Ordinary Least Square สมการประมาณการของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่มแสดงได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \ln[zakat(group = 1) - z_i] = & \beta_{1_0} + \beta_{1_1}male + \beta_{1_2}age + \beta_{1_3}married + \beta_{1_4}divorced \\ & + \beta_{1_5}north + \beta_{1_6}south + \beta_{1_7}head + \beta_{1_8}spouse \\ & + \beta_{1_9}child + \beta_{1_10}parent + \beta_{1_11}sibling + \beta_{1_12}member \\ & + \beta_{1_13}school + \beta_{1_14}employer + \beta_{1_15}own_account \\ & + \beta_{1_16}unpaid_worker + \beta_{1_17}gov_employee + \beta_{1_18}state_employee \\ & + \beta_{1_19}private_employee + \beta_{1_20}imam + \beta_{1_21}\ln(income) \\ & + \beta_{1_22}\ln(wealth) + \beta_{1_23}primary + \beta_{1_24}secondary + \beta_{1_25}tertiary \\ & + \beta_{1_26}inf ormal + \beta_{1_27}shafi i + \beta_{1_28}malki + \beta_{1_29}hanbali \\ & + \beta_{1_30}sunni + \beta_{1_31}pay_twice + \beta_{1_32}pay_thrice \\ & + \beta_{1_33}totalcorrect + \beta_{1_34}prayer + \beta_{1_35}fast + \beta_{1_36}faith \\ & + \beta_{1_37}necessity + \beta_{1_38}benefit + \beta_{1_39}indirect_pay + \beta_{1_40}trust \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \ln[z_i - (zakat(group = 2))] = & \beta_{2_0} + \beta_{2_1}male + \beta_{2_2}age + \beta_{2_3}married + \beta_{2_4}divorced \\ & + \beta_{2_5}north + \beta_{2_6}south + \beta_{2_7}head + \beta_{2_8}spouse \\ & + \beta_{2_9}child + \beta_{2_10}parent + \beta_{2_11}sibling + \beta_{2_12}member \\ & + \beta_{2_13}school + \beta_{2_14}employer + \beta_{2_15}own_account \\ & + \beta_{2_16}unpaid_worker + \beta_{2_17}gov_employee + \beta_{2_18}state_employee \\ & + \beta_{2_19}private_employee + \beta_{2_20}imam + \beta_{2_21}\ln(income) \\ & + \beta_{2_22}\ln(wealth) + \beta_{2_23}primary + \beta_{2_24}secondary + \beta_{2_25}tertiary \\ & + \beta_{2_26}inf ormal + \beta_{2_27}shafi i + \beta_{2_28}malki + \beta_{2_29}hanbali \\ & + \beta_{2_30}sunni + \beta_{2_31}pay_twice + \beta_{2_32}pay_thrice \\ & + \beta_{2_33}totalcorrect + \beta_{2_34}prayer + \beta_{2_35}fast + \beta_{2_36}faith \\ & + \beta_{2_37}necessity + \beta_{2_38}benefit + \beta_{2_39}indirect_pay + \beta_{2_40}trust \end{aligned}$$

$$\ln[zakat (group = 3) - 0] = \beta_{3_0} + \beta_{3_1}male + \beta_{3_2}age + \beta_{3_3}married + \beta_{3_4}divorced \\ + \beta_{3_5}north + \beta_{3_6}south + \beta_{3_7}head + \beta_{3_8}spouse \\ + \beta_{3_9}child + \beta_{3_10}parent + \beta_{3_11}sibling + \beta_{3_12}member \\ + \beta_{3_13}school + \beta_{3_14}employer + \beta_{3_15}own_account \\ + \beta_{3_16}unpaid_worker + \beta_{3_17}gov_employee + \beta_{3_18}state_employee \\ + \beta_{3_19}private_employee + \beta_{3_20}imam + \beta_{3_21}\ln(income) \\ + \beta_{3_22}\ln(wealth) + \beta_{3_23}primary + \beta_{3_24}secondary + \beta_{3_25}tertiary \\ + \beta_{3_26}inf ormal + \beta_{3_27}shafi'i + \beta_{3_28}malki + \beta_{3_29}hanbali \\ + \beta_{3_30}sunni + \beta_{3_31}pay_twice + \beta_{3_32}pay_thrice \\ + \beta_{3_33}totalcorrection + \beta_{3_34}prayer + \beta_{3_35}fast + \beta_{3_36}faith \\ + \beta_{3_37}necessity + \beta_{3_38}benefit + \beta_{3_39}indirect_pay + \beta_{3_40}trust$$

โดย β คือ ค่าสัมประสิทธิ์ในการประมาณการด้วยวิธี Ordinary Least Square

Z_i คือ มูลค่าชะกาศที่ต้องจ่ายตามเกณฑ์ที่กำหนด คำนวณจากความมั่งคั่งจากทรัพย์สินสุทธิ/ความมั่งคั่งจากรายได้ของแต่ละบุคคล

$i = 1, 2, 3$ คือ พฤติกรรมทางเลือกในการจ่ายชะกาศ 3 กลุ่ม
รายละเอียดของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ได้แสดงไว้ในตาราง 1

ตาราง 1 ตัวแปร ประเภทของข้อมูล และขอบเขตของข้อมูลที่ใช้ ในการศึกษา

ปัจจัย	ความหมาย	ตัวแปร	ขอบเขตข้อมูล
ตัวแปรตาม			
กลุ่ม	พฤติกรรมการจ่ายซะกาต	group	= 1 ผู้ต้องจ่ายซะกาต และจ่ายครบถ้วน = 2 ผู้ต้องจ่ายซะกาต แต่จ่ายไม่ครบถ้วน = 3 ผู้ไม่ต้องจ่ายซะกาต แต่จ่ายซะกาต
มูลค่าซะกาต	มูลค่าซะกาตที่จ่ายทั้งหมด ในรอบปีซะกาต 2558	zakat	เท่ากับหรือมากกว่า 1
ตัวแปรต้น			
ทางประชากร	เพศ (กลุ่มอ้างอิง: เพศหญิง)	male	= 1 ชาย = 0 หญิง
	อายุ	age	มากกว่าหรือเท่ากับ 15
	สถานภาพสมรส (กลุ่มอ้างอิง: โสด)	married divorced	= 1 สมรส = 0 อื่น ๆ = 1 ม่าย/หย่า/แยก = 0 อื่น ๆ
	ภูมิภาคที่อยู่อาศัย (กลุ่มอ้างอิง: ภาคกลาง)	north south	= 1 ภาคเหนือ = 0 อื่น ๆ = 1 ภาคใต้ = 0 อื่น ๆ
	ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน (กลุ่มอ้างอิง: ผู้อยู่อาศัย)	head	= 1 หัวหน้าครัวเรือน = 0 อื่น ๆ
		spouse	= 1 สามี/ภรรยา = 0 อื่น ๆ
		child	= 1 บุตร/หลาน = 0 อื่น ๆ
		parent	= 1 บิดามารดา = 0 อื่น ๆ
		sibling	= 1 พี่น้อง ญาติอื่น ๆ = 0 อื่น ๆ
	จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	member	มากกว่าหรือเท่ากับ 1

ปัจจัย	ความหมาย	ตัวแปร	ขอบเขตข้อมูล
ทางเศรษฐกิจและสังคม	จำนวนปีการศึกษาที่เรียนจบ (สามัญ)	school	มากกว่าหรือเท่ากับ 0
	สถานภาพการทำงาน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ)	employer	= 1 นายจ้าง = 0 อื่น ๆ
		own_account	= 1 ทำธุรกิจส่วนตัว ไม่มีลูกจ้าง = 0 อื่น ๆ
		unpaid_worker	= 1 ช่วยธุรกิจในครัวเรือน = 0 อื่น ๆ
		gov_employee	= 1 ลูกจ้างรัฐบาล = 0 อื่น ๆ
		state_employee	= 1 ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ = 0 อื่น ๆ
		private_employee	= 1 ลูกจ้างเอกชน = 0 อื่น ๆ
		imam	= 1 อิหม่าม/ครูสอนศาสนา = 0 อื่น ๆ
	รายได้	income	มากกว่าหรือเท่ากับ 0
	ทรัพย์สินสุทธิ	wealth	มากกว่า น้อยกว่า หรือเท่ากับ 0
ด้านศาสนา	ระดับการศึกษาสูงสุดที่เรียนจบ (ศาสนา) (กลุ่มอ้างอิง: ไม่เคยเรียน)	primary	= 1 อิสลามศึกษาตอนต้น = 0 อื่น ๆ
		secondary	= 1 อิสลามศึกษาตอนกลาง = 0 อื่น ๆ
		tertiary	= 1 อิสลามศึกษาตอนปลาย หรือสูงกว่า = 0 อื่น ๆ
		informal	= 1 ศึกษาแบบไม่เป็นทางการ = 0 อื่น ๆ
	หลักคำสอนของสำนักคิด (มัซฮับ) ที่ยึดถือ (กลุ่มอ้างอิง: หะนะฟี)	shafi'i	= 1 ชาฟีอี = 0 อื่น ๆ
		maliki	= 1 มาลิกี = 0 อื่น ๆ
		hambali	= 1 ฮัมบาลี = 0 อื่น ๆ

ปัจจัย	ความหมาย	ตัวแปร	ขอบเขตข้อมูล
		sunni	= 1 ซุนนะห์ = 0 อื่น ๆ
		no_madhabb	= 1 ไม่มีสังกัด = 0 อื่น ๆ
	จำนวนครั้งในการจ่ายซะกาต (กลุ่มอ้างอิง: จ่าย 1 ครั้ง)	pay_twice	= 1 จ่าย 2 ครั้ง = 0 อื่น ๆ
		pay_thrice	= 1 จ่าย 3 ครั้งขึ้นไป = 0 อื่น ๆ
	คะแนนความเข้าใจในการจ่ายซะกาต	totalcorrect	0-24 คะแนน
	การละหมาดครบถ้วนเป็นประจำทุกวัน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ครบถ้วน)	prayer	= 1 ครบถ้วน = 0 ไม่ครบถ้วน
	การถือศีลอดในเดือนรอมฎอน ครบถ้วนทุกปี (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ครบถ้วน)	fast	= 1 ครบถ้วน = 0 ไม่ครบถ้วน
	ความสนใจในหลักศาสนา (ความศรัทธา) ความจำเป็นในการจ่ายซะกาต ประโยชน์ของซะกาตต่อสวัสดิการสังคม	faith necessity benefit	= 0 ไม่เห็นด้วย = 1 น้อยมาก = 2 น้อย = 3 ปานกลาง = 4 มาก = 5 มากที่สุด
ด้านสถาบัน	ลักษณะการจ่ายซะกาต (กลุ่มอ้างอิง: จ่ายโดยตรง)	indirect_pay	= 1 จ่ายโดยอ้อม = 0 จ่ายโดยตรง
	ความเชื่อมั่นต่อองค์กร/บุคคล ที่รับเงินซะกาตไปแจกจ่ายต่อ	trust	= 0 ไม่เห็นด้วย = 1 น้อยมาก = 2 น้อย = 3 ปานกลาง = 4 มาก = 5 มากที่สุด

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3-5 ท่าน เพื่อรวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับการจ่ายซะกาตของกลุ่มต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรค

ในการเก็บและแจกจ่ายชะกาดที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาแบบสัมภาษณ์ และเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการบริหารจัดการชะกาดต่อไปในอนาคต

3. ผลการศึกษา

3.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

จากกลุ่มตัวอย่าง 460 คน กว่าร้อยละ 63 เป็นเพศชาย อาศัยอยู่ในภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ในสัดส่วนใกล้เคียงกัน โดยมากกว่า 2 ใน 5 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นประชากรวัยแรงงาน ตอนปลาย อายุระหว่าง 45-59 ปี จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ยค่อนข้างสูง คือเท่ากับ 49.19 ปี ทั้งนี้ ประมาณ 3 ใน 4 ของกลุ่มตัวอย่างสมรสแล้ว มากกว่าครึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนเอง โดยมากมีครอบครัวขนาดใหญ่ กล่าวคือ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนประมาณ 4.97 คนโดยเฉลี่ย

เมื่อพิจารณาสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับการศึกษาค่อนข้างสูง เห็นได้จากร้อยละ 51 จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า โดยกว่าร้อยละ 35 ของกลุ่มตัวอย่าง เป็นลูกจ้าง ในจำนวนนี้เป็นลูกจ้างหน่วยงาน/องค์กรภาครัฐในสัดส่วนสูงที่สุด รองลงมาคือลูกจ้างในบริษัท/องค์กรเอกชน ตามด้วยลูกจ้างในรัฐวิสาหกิจ ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ไม่สูงเท่าใดนัก คือ มีรายได้ระหว่าง 100,001-300,000 บาทต่อปี แต่มีค่าเฉลี่ยของรายได้ทั้งหมดค่อนข้างสูง คือเท่ากับ 465,819.10 บาทต่อปี และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 870,721.10 บาท

แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างทางรายได้ระหว่างผู้ตอบแบบสอบถามที่ค่อนข้างกว้าง นอกจากนี้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างประมาณ 1 ใน 3 มีมูลค่าทรัพย์สินสุทธิไม่เกิน 100,000 บาท โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 375,230.20 บาท และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สูงถึง 3,596,505 บาท

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ทางศาสนาพอสมควร เห็นได้จากครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างจบการศึกษาในระดับอิสลามศึกษาตอนต้น ประเด็นที่น่าสนใจคือ ผู้ตอบแบบสอบถามยึดถือหลักคำสอนของสำนักคิด (มัซฮับ) ที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับภูมิภาคที่อยู่อาศัยเป็นหลัก ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ในภาคกลางและภาคใต้ นั้น ส่วนใหญ่จะยึดคำสอนของสำนักคิดชาฟีอีเย์เป็นหลัก ส่วนผู้ตอบแบบสอบถามที่อยู่ในภาคเหนือส่วนใหญ่ จะยึดคำสอนของสำนักคิดหนะวะฟีเย์เป็นหลัก

ในส่วนพฤติกรรมการจ่ายชะกาตของกลุ่มตัวอย่างนั้น พบว่า เงินชะกาตที่กลุ่มตัวอย่างบริจาคให้กับบุคคล/องค์กรต่าง ๆ มีมูลค่าเฉลี่ยเท่ากับ 30,700.82 บาท และมีมูลค่าแตกต่างกันออกไป ตั้งแต่ 75 บาท จนถึง 1,000,000 บาท โดยกว่าร้อยละ 38 ของกลุ่มตัวอย่างจ่ายชะกาตในรอบปีชะกาต 2558 ไม่เกิน 5,000 บาท และประมาณร้อยละ 18 จ่ายชะกาตระหว่าง 5,001-10,000 บาท กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มักจะจ่ายชะกาตเพียง 1 ครั้งในรอบปีชะกาต 2558 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภายในช่วงเดือนรอมฎอน และเป็นการจ่ายชะกาตโดยตรงให้แก่บุคคล ทั้ง 8 ประเภท โดยจ่ายให้กับคนยากไร้ และคนขัดสนในสัดส่วนสูงที่สุด

เมื่อสอบถามกลุ่มตัวอย่างถึงทรัพย์สินและหนี้สินประเภทต่าง ๆ ที่ควร/ไม่ควร จะนำมาใช้ในการคำนวณมูลค่าทรัพย์สินสุทธิ ในภาพรวม จะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการประเมินมูลค่าทรัพย์สิน (หนี้สิน) สุทธิ เพื่อนำมาคำนวณมูลค่าชะงากที่ควรจ่าย โดยร้อยละ 51 มีคะแนนความเข้าใจน้อยกว่าหรือเท่ากับ 12 คะแนน จากคะแนนเต็ม 24 คะแนน ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 49 มีคะแนนความเข้าใจมากกว่าหรือเท่ากับ 13 คะแนน

3.2 การวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติ

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม ศาสนา และสถาบัน ที่มีต่อความน่าจะเป็นในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจ่ายชะงาก และมูลค่าเงินชะงากที่ผู้ตอบแบบสอบถามจ่ายเกินกว่า/ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด แสดงไว้ในตาราง 2 โดยคอลัมน์ที่ 1 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยกำหนด ซึ่งประมาณการด้วยวิธี Multinomial Logit เปรียบเทียบความน่าจะเป็นของผู้จ่ายชะงากไม่ครบถ้วน (กลุ่มที่ 2) กับผู้จ่ายชะงากครบถ้วน (กลุ่มที่ 1) โดยอยู่ในรูปแบบลอการิทึม คอลัมน์ที่ 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ของปัจจัยกำหนด ซึ่งเปรียบเทียบความน่าจะเป็นของผู้ไม่ต้องจ่ายชะงาก แต่ยังจ่ายชะงาก (กลุ่มที่ 3) กับผู้จ่ายชะงากครบถ้วน (กลุ่มที่ 1) ส่วนคอลัมน์ที่ 3-5 แสดงค่า marginal effect ของปัจจัยกำหนด สำหรับกลุ่มผู้จ่ายชะงากครบถ้วน ผู้จ่ายชะงากไม่ครบถ้วน และผู้ไม่ต้องจ่ายชะงาก ตามลำดับ ส่วนผลการประมาณการสมการด้วยวิธี Ordinary Least Square โดยใช้การเปลี่ยนแปลงของมูลค่าเงินชะงากที่ผู้ตอบแบบสอบถามจ่ายเกินกว่า/ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งเท่ากับร้อยละ 2.5 ของรายได้ของบุคคล เป็นตัวแปรต้นนั้น ได้แสดงไว้ในคอลัมน์ 6-8

ผลการศึกษานี้ ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของปัจจัยกำหนดที่มีต่อพฤติกรรมการจ่ายชะงักอย่างมีนัยสำคัญ โดยปัจจัยทางประชากรที่น่าสนใจ ได้แก่ อายุ และจำนวนสมาชิกในครัวเรือน กล่าวคือ การจ่ายชะงักครบถ้วน/ไม่ครบถ้วน หรือมูลค่าชะงักที่กลุ่มตัวอย่างจ่ายออกไปในปี 2558 นั้น มีแนวโน้มจะเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้น หากกลุ่มตัวอย่างมีอายุมากขึ้น หรือมาจากครอบครัวขนาดใหญ่ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีความมั่นคงในครอบครัว การทำงาน และสถานะทางการเงินมากขึ้น หรืออาจเป็นการจ่ายชะงักแทนสมาชิกในครัวเรือนคนอื่น ๆ ที่ไม่สามารถจ่ายชะงักได้ครบถ้วนตามเกณฑ์ก็เป็นได้

นอกจากนี้ ภูมิภาคที่อยู่อาศัยก็มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การจ่ายชะงักเช่นเดียวกัน โดยจะเห็นได้ว่า กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคเหนือ มีแนวโน้มจะเป็นผู้จ่ายชะงักครบถ้วนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคกลาง แต่หากผู้ที่อยู่ในภาคเหนือเป็นผู้ที่จ่ายชะงักขาดแล้ว มูลค่าชะงักที่จ่ายขาดก็จะสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคกลาง อย่างมีนัยสำคัญ ตรงกันข้ามกับกรณีกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภาคใต้ ที่พบว่า มีแนวโน้มจะเป็นผู้จ่ายชะงักไม่ครบถ้วนมากกว่ากลุ่มตัวอย่างในภาคกลาง แต่มูลค่าชะงักที่จ่ายขาดนั้น กลับต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างในภาคกลาง ซึ่งอาจเกิดจากรายได้ที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ทำให้มูลค่าชะงักที่ควรจ่ายตามเกณฑ์นั้น แตกต่างกันไปด้วย

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ความน่าจะเป็นในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจ่ายชะภาค
และผลการวิเคราะห์การถดถอย

	ค่าสัมประสิทธิ์จาก Multinomial Logit		ค่า marginal effect				ค่าสัมประสิทธิ์จาก Ordinary Least Square		
	ln [Pr(gr=2)/ Pr(gr=1)] (1)	ln [Pr(gr=3)/ Pr(gr=1)] (2)	ผู้จ่าย ชะภาค ครบถ้วน (3)	ผู้จ่าย ชะภาค ไม่ครบถ้วน (4)	ผู้ไม่ต้ง จำย ชะภาค (5)	ผู้จ่าย ชะภาค ครบถ้วน (6)	ผู้จ่าย ชะภาค ไม่ครบถ้วน (7)	ผู้ไม่ต้ง จำย ชะภาค (8)	
ค่าคงที่	0.427 (0.150)	635.046 (0.480)				-3.640 (-1.26)	-8.934*** (-5.79)	6.347** (2.27)	
ปัจจัยด้านประชากร									
อายุ	- 0.019 (-1.49)	- 0.191 (-0.05)	0.003	- 0.003	0.000	0.004 (0.29)	-0.013* (-1.81)	-0.004 (-0.16)	
จำนวนสมาชิก	- 0.131* (-1.86)	- 0.433 (-0.02)	0.021	- 0.021	0.001	-0.020 (-0.29)	-0.049 (-1.33)	0.086 (0.66)	
เพศ (กลุ่มอ้างอิง: หญิง)									
ชาย	0.250 (0.91)	- 6.525 (-0.07)	- 0.038	0.041	- 0.004	-0.533 (-1.40)	-0.106 (-0.53)	-0.091 (-0.10)	

	ค่าสัมประสิทธิ์จาก Multinomial Logit		ค่า marginal effect				ค่าสัมประสิทธิ์จาก Ordinary Least Square			
	ln	ln	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ
	[Pr(gr=2)/ Pr(gr=1)]	[Pr(gr=3)/ Pr(gr=1)]	ชะภาต	ชะภาต	ชะภาต	ชะภาต	ชะภาต	ชะภาต	ชะภาต	ชะภาต
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(5)	(6)	(7)	(8)	(8)
สถานภาพสมรส (กลุ่มอ้างอิง: โสด)										
สมรส							0.788	-0.080		-0.180
							(1.51)	(-0.29)		(-0.18)
ฝ่าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่										
							0.852	-0.166		-2.141*
							(1.36)	(-0.38)		(-1.71)
ภูมิภาคที่อยู่อาศัย (กลุ่มอ้างอิง: ภาคกลาง)										
ภาคเหนือ	- 1.209**	-1.530	0.190	- 0.190	- 0.003		-0.499	0.165		0.418
	(-2.72)	(-0.01)					(-1.18)	(0.73)		(0.35)
ภาคใต้	0.048	4.528	-0.08	0.008	0.007		-0.326	-0.478**		-0.488
	(0.12)	(0.03)					(-0.78)	(-2.42)		(-0.52)

	ค่าสัมประสิทธิ์จาก		ค่า marginal effect				ค่าสัมประสิทธิ์			
	Multinomial Logit						จาก Ordinary Least Square			
	ln	ln	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ
	[Pr(gr=2)/	[Pr(gr=3)/	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ
	Pr(gr=1)]	Pr(gr=1)]	ครบถ้วน	ไม่ครบถ้วน	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ครบถ้วน	ไม่ครบถ้วน	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(5)	(6)	(7)	(8)	(8)
ปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ										
จำนวนปีการศึกษาสูงสุด	- 0.031	- 0.169	0.005	- 0.005	0.000	0.000	0.074	0.017	- 0.055	- 0.055
(สายสามัญ)	(-0.66)	(-0.01)					(1.51)	(0.71)	(-0.71)	(-0.71)
ln (รายได้)	0.181	-52.801	- 0.030	0.030	- 0.007	- 0.007	0.835***	1.168***	-0.00203	-0.00203
	(1.00)	(-0.51)					(4.54)	(13.01)	(-0.03)	(-0.03)
ln (ทรัพย์สินสุทธิ)	- 0.070***	- 0.028	0.011	- 0.011	0.001	0.001	0.008	-0.021*	-0.015	-0.015
	(-3.05)	(0.00)					(0.34)	(-1.94)	(-0.28)	(-0.28)

สถานภาพการทำงาน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ประกอบกิจการทางเศรษฐกิจ)

นายจ้าง	- 0.144	8.529	0.011	- 0.030	0.020	0.020	0.108	0.161	-0.028	-0.028
	(-0.22)	(0.03)					(0.20)	(0.47)	(-0.03)	(-0.03)
ทำธุรกิจส่วนตัว	0.4670	15.951	- 0.093	0.066	0.027	0.027	0.252	0.205	-0.101	-0.101
ไม่มีลูกจ้าง	(0.77)	(0.07)					(0.49)	(0.63)	(-0.10)	(-0.10)

	ค่าสัมประสิทธิ์จาก Multinomial Logit		ค่า marginal effect				ค่าสัมประสิทธิ์จาก Ordinary Least Square			
	ln	ln	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ
	[Pr(gr=2)/ Pr(gr=1)]	[Pr(gr=3)/ Pr(gr=1)]	ชะภาคครบถ้วน	ชะภาคไม่ครบถ้วน	ชะภาคครบถ้วน	ชะภาคไม่ครบถ้วน	ชะภาคครบถ้วน	ชะภาคไม่ครบถ้วน	ชะภาคครบถ้วน	ชะภาคไม่ครบถ้วน
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)		
ช่วยธุรกิจในครัวเรือน	0.279 (0.32)	9.628 (0.04)	- 0.058	0.037	0.021	0.385 (0.49)	0.108 (0.23)	-0.412 (-0.27)		
ลูกจ้างรัฐบาล	0.792 (1.34)	18.821 (0.08)	- 0.153	0.117	0.036	-0.111 (-0.22)	0.168 (0.52)	0.587 (0.40)		
ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ	0.602 (0.78)	26.495 (0.08)	- 0.145	0.067	0.078	-0.841 (-1.21)	-0.224 (-0.56)	-0.508 (-0.36)		
ลูกจ้างเอกชน	1.641** (2.43)	12.783 (0.05)	- 0.285	0.262	0.023	-0.806 (-1.22)	-0.179 (-0.54)	-1.249 (-0.90)		
อิทธิพล/ครูสอนศาสนา	- 0.174 (-0.13)	7.075 (0.01)	0.017	- 0.033	0.016	0.728 (0.73)	0.843 (1.15)	-0.428 (-0.22)		

	ค่าสัมประสิทธิ์จาก Multinomial Logit		ค่า marginal effect				ค่าสัมประสิทธิ์จาก Ordinary Least Square			
	ln	ln	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการจ่าย	ผู้ไม่ต้องการจ่าย	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการจ่าย	ผู้ไม่ต้องการจ่าย
	[Pr(gr=2)/ Pr(gr=1)]	[Pr(gr=3)/ Pr(gr=1)]	ชนะภาค ครบถ้วน	ชนะภาค ไม่ครบถ้วน	ชนะภาค ครบถ้วน	ชนะภาค ไม่ครบถ้วน	ชนะภาค ครบถ้วน	ชนะภาค ไม่ครบถ้วน	ชนะภาค ครบถ้วน	ชนะภาค ไม่ครบถ้วน
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)		
ปัจจัยด้านศาสนา										
ระดับการศึกษาสูงสุดที่เรียนจบ (ศาสนา) (กลุ่มอ้างอิง: ไม่เคยเรียน)										
อิสลามศึกษาตอนต้น										
						-0.309	-0.138		0.624	
						(-0.77)	(-0.75)		(0.65)	
อิสลามศึกษาตอนกลาง										
						-0.341	0.229		1.996	
						(-0.61)	(0.96)		(1.41)	
อิสลามศึกษาตอนปลาย										
						-0.157	-0.547**		1.892	
หรือสูงกว่า						(-0.30)	(-2.38)		(1.37)	
ศึกษาแบบไม่เป็นทางการ										
						-0.901	-0.148		3.348*	
						(-1.55)	(-0.50)		(1.78)	

	ค่าสัมประสิทธิ์จาก Multinomial Logit		ค่า marginal effect				ค่าสัมประสิทธิ์จาก Ordinary Least Square			
	ln	ln	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ
	[Pr(gr=2)/ Pr(gr=1)]	[Pr(gr=3)/ Pr(gr=1)]	ชนะภาค	ชนะภาค	ชนะภาค	ชนะภาค	ชนะภาค	ชนะภาค	ชนะภาค	ชนะภาค
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)		
หลักคำสอนของสำนักงานกิตติ (มีชัย) ที่ยึดถือเป็นหลัก (กลุ่มอ้างอิง: พระนะพีร์)										
ชาพิเชียย์	- 0.351 (-0.82)	- 10.581 (-0.05)	0.068	- 0.046	- 0.022	- 0.130	0.684*** (3.15)	0.488 (0.45)		
อัมบาสิทธิ์	- 1.527 (-0.98)	46.892 (-0.03)	- 0.050	- 0.304	0.354		1.498** (2.14)			
ขุนนะห์	- 1.078* (-1.80)	14.218 (0.05)	0.103	- 0.184	0.081	- 0.571 (-1.03)	0.061 (0.22)	1.086 (0.73)		
ไม่มีสังกัด	15.726 (0.01)	98.912 (0.00)	- 0.398	- 0.213	0.612		- 1.578** (-2.28)	- 0.569 (-0.26)		

	ค่าสัมประสิทธิ์จาก Multinomial Logit		ค่า marginal effect				ค่าสัมประสิทธิ์จาก Ordinary Least Square			
	ln	ln	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ
	[Pr(gr=2)/	[Pr(gr=3)/	ชะภาค	ชะภาค	ชะภาค	ชะภาค	ชะภาค	ชะภาค	ชะภาค	ชะภาค
	Pr(gr=1)]	Pr(gr=1)]	ไม่ครบถ้วน	ไม่ครบถ้วน	ชะภาค	ชะภาค	ครบถ้วน	ไม่ครบถ้วน	ชะภาค	ชะภาค
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(5)	(6)	(7)	(8)	(8)
จำนวนครั้งในการจ่ายชะภาค (กลุ่มอ้างอิง: จ่าย 1 ครั้ง)										
จ่าย 2 ครั้ง	- 0.572	19.210	0.030	- 0.126	0.096	0.096	0.0805	-0.440**	0.884	0.884
	(-1.33)	(0.04)					(0.21)	(-2.02)	(0.82)	(0.82)
จ่าย 3 ครั้งขึ้นไป	- 0.868**	0.677	0.137	- 0.137	0.000	0.000	0.275	-0.218	0.723	0.723
	(-2.38)	(0.00)					(0.84)	(-1.04)	(0.93)	(0.93)
คะแนนความเข้าใจ										
	0.061**	0.096	- 0.010	0.010	- 0.001	- 0.001	-0.026	-0.019	-0.035	-0.035
	(2.26)	(0.01)					(-0.94)	(-1.44)	(-0.66)	(-0.66)
ในการจ่ายชะภาค										
การละหมาดครบถ้วนเป็นประจำทุกวัน (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ครบถ้วน)										
ครบถ้วน	- 1.069**	0.709	0.171	- 0.171	0.001	0.001	0.127	-0.278	0.638	0.638
	(-2.46)	(0.00)					(0.29)	(-1.49)	(0.57)	(0.57)

	ค่าสัมประสิทธิ์จาก Multinomial Logit		ค่า marginal effect				ค่าสัมประสิทธิ์จาก Ordinary Least Square			
	ln	ln	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ
	[Pr(gr=2)/ Pr(gr=1)]	[Pr(gr=3)/ Pr(gr=1)]	ชะงัก	ชะงัก	ชะงัก	ชะงัก	ชะงัก	ชะงัก	ชะงัก	ชะงัก
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
การถือศีลอดในเดือนรอมฎอนครบถ้วนทุกปี (กลุ่มอ้างอิง: ไม่ครบถ้วน)										
ครบถ้วน	- 0.776 (-0.90)	- 5.512 (-0.02)	0.124	- 0.124	0.007	0.0795 (0.08)	1.053*** (2.85)	-1.131 (-0.87)		
ความสนใจในหลักศาสนา (ความศรัทธา)	0.284 (1.31)	1.536 (0.03)	- 0.045	0.045	- 0.002	-0.0823 (-0.38)	0.0965 (0.90)	-0.166 (-0.35)		
ความจำเป็น ในการจ่ายชะงัก	- 0.101 (-0.42)	- 4.813 (-0.07)	0.016	- 0.016	0.000	0.351 (1.60)	0.246 (1.49)	0.731 (1.67)		
ประโยชน์ของชะงัก	- 0.067	- 0.653	0.011	- 0.011	0.001	-0.0894	-0.0830	-0.730**		
ต่อสวัสดิการของสังคม	(-0.43)	(-0.02)				(-0.61)	(-0.94)	(-2.31)		

	ค่าสัมประสิทธิ์จาก Multinomial Logit		ค่า marginal effect				ค่าสัมประสิทธิ์จาก Ordinary Least Square			
	ln	ln	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ
	[Pr(gr=2)/	[Pr(gr=3)/	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ
	Pr(gr=1)]	Pr(gr=1)]	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้จ่าย	ผู้จ่าย	ผู้ไม่ต้องการ	ผู้ไม่ต้องการ
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(5)	(6)	(6)	(7)	(8)
ปัจจัยทางสถิบัน										
ลักษณะการจ่ายชะภาค (กลุ่มอ้างอิง: จ่ายโดยตรง)										
จ่ายโดยอ้อม	0.099 (0.37)	- 2.644 (-0.01)	- 0.016	0.016	- 0.001	- 0.001	0.311 (1.20)	0.154 (1.24)	0.352 (0.51)	
ความเชื่อมั่นต่อองค์กร/	0.039 (0.25)	2.215 (0.04)	- 0.006	0.006	- 0.0000	- 0.0000	0.297** (1.99)	-0.003 (-0.04)	0.814 (1.67)	
บุคคลที่รับเงินชะภาคไป										
แจกจ่ายต่อ										
N	402						150	134	66	
LR chi2	462.87									
Prob > chi2	0.0000									
Pseudo R2	0.5522									
Adjusted R2							0.215	0.686	0.124	

นอกเหนือจากปัจจัยทางประชากรแล้ว การเป็นลูกจ้างบริษัท หน่วยงาน หรือองค์กรภาคเอกชน ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ค่อนข้างแน่นอน ก็เป็นปัจจัยกำหนดทางเศรษฐกิจและสังคม ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะงากัดในเชิงลบ เช่นเดียวกับการเพิ่มขึ้นของรายได้ ทั้งนี้ ในมุมมองของผู้จ่ายชะงากัดไม่ครบถ้วนนั้น การเปลี่ยนแปลงของรายได้ที่เกิดขึ้นอาจไม่มากหรือชัดเจนเพียงพอที่จะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนมูลค่าการจ่ายชะงากัดในรอบปีได้ รายได้ที่เพิ่มขึ้นจึงมิได้ทำให้มูลค่าชะงากัดที่จ่ายออกไปเพิ่มขึ้นในอัตราเดียวกัน ตรงกันข้ามกับการเพิ่มขึ้นของทรัพย์สินสุทธิ ที่น่าจะมีมูลค่าสูง และเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจน จากตารางจะเห็นได้ว่า มูลค่าทรัพย์สินสุทธิที่เปลี่ยนแปลงไป จะส่งผลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะงากัดไม่ครบถ้วน และมูลค่าชะงากัดที่จ่ายต่ำกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ หากกลุ่มตัวอย่างมีทรัพย์สินสุทธิเพิ่มขึ้น จะทำให้ความน่าจะเป็นในการจ่ายชะงากัดไม่ครบถ้วนลดลง ควบคู่ไปกับมูลค่าชะงากัดที่จ่ายขาดที่ลดลงเช่นเดียวกัน

ในทำนองเดียวกัน ผู้จ่ายชะงากัดมากกว่า 1 ครั้งต่อปี จะมีแนวโน้มเป็นผู้จ่ายชะงากัดครบถ้วน มากกว่าผู้จ่ายชะงากัดเพียงครั้งเดียว เนื่องจากการจ่ายชะงากัดเพียง 1 ครั้งในรอบปีนั้น จำเป็นต้องใช้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในความมั่งคั่งทั้งหมดที่เกิดขึ้นตลอดทั้งปี ซึ่งมีรายละเอียดปลีกย่อยจำนวนมาก หากบุคคลมีการประมาณการความมั่งคั่งที่คลาดเคลื่อนหรือตกหล่น ย่อมส่งผลทำให้มูลค่าชะงากัดแท้จริงที่ควรจะต้องจ่ายเกิดความผิดพลาดไปด้วย ประกอบกับหากบุคคลต้องจ่ายชะงากัดของรอบปีนั้น ๆ ทั้งหมดภายในครั้งเดียว อาจทำให้เกิดความตระหนี่ ไม่อยากจ่ายชะงากัดเต็มจำนวน เนื่องจากเห็นว่ามีมูลค่าสูงเกินไปก็เป็นได้

ตรงกันข้ามกับคะแนนความเข้าใจในหลักเกณฑ์การจ่ายชะกาดที่พบว่า หากกลุ่มตัวอย่างเข้าใจหลักเกณฑ์ในการคำนวณมูลค่าชะกาดมากขึ้นแล้ว จะส่งผลทำให้ความน่าจะเป็นในการจ่ายชะกาดครบถ้วนลดลง ในขณะที่การศึกษาในสายศาสนาในระดับสูง ส่งผลทำให้มูลค่าชะกาดที่จ่ายขาดหรือจ่ายต่ำกว่าเกณฑ์ลดลง ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า ผู้ที่มีความเข้าใจในวิธีการคำนวณมูลค่าความมั่งคั่ง เพื่อนำมาใช้ในการคำนวณมูลค่าชะกาดที่ควรจะจ่ายเป็นอย่างดี โดยไม่ตระหนักถึงความถูกต้องหรือความจำเป็นของการจ่ายชะกาดตามศาสนบัญญัติแล้ว มีแนวโน้มจะหลบเลี่ยงการชะกาดเพิ่มมากขึ้น

ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนานั้น แม้ว่าหลักคำสอนของสำนักคิด (มัซฮับ) ที่กลุ่มตัวอย่างยึดถือเป็นแนวทางหลักในการประพฤติปฏิบัติ จะส่งผลต่อพฤติกรรมการจ่ายชะกาด หรือมูลค่าการชะกาดอย่างมีนัยสำคัญ แต่ไม่สามารถสรุปทิศทางได้อย่างชัดเจน เนื่องจากหลักเกณฑ์ในการจ่ายชะกาดของแต่ละสำนักคิดมีความซับซ้อนและมีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกัน

เช่นเดียวกับการปฏิบัติตามหลักศาสนกิจอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการละหมาดครบถ้วนเป็นประจำทุกวัน หรือการถือศีลอดในเดือนรอมฎอนครบถ้วนทุกปี รวมถึงการสนใจศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศาสนาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการจ่ายชะกาดตามศาสนบัญญัติ และการคำนึงถึงประโยชน์ของชะกาดที่มีต่อส่วนรวม ซึ่งล้วนสะท้อนถึงความศรัทธาในศาสนาของผู้ตอบแบบสอบถามกลับไม่พบว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่สามารถสรุปได้อย่างชัดเจนแต่อย่างใด ซึ่งตรงกันข้ามกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในเบื้องต้น

จากข้อค้นพบข้างต้น ทำให้สามารถสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีมุมมองต่อการจ่ายชะกาตว่ามีลักษณะเป็นศาสตร์ความแข็งแกร่ง (hard side) มากกว่าจะเป็นศาสตร์ความอ่อนละมุน (soft side) กล่าวคือ การจ่ายชะกาตเป็นการบริจาคภาคบังคับ (compulsory charity) และเป็นภาระหน้าที่ (obligation) ที่ศาสนิกที่ก็ต้องปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามหลักศาสนา การจ่ายชะกาตจึงมีลักษณะคล้ายกับการจ่ายภาษี ซึ่งเป็นการจ่ายเงินตามศาสนบัญญัติ แต่ไม่มีผลบังคับใช้ทางกฎหมาย ซึ่งหากพิจารณาจากมุมมองนี้แล้ว มุสลิมที่ดี มีหน้าที่ในการจ่ายชะกาตให้ครบถ้วน คือมีมูลค่าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 2.5 ของความมั่งคั่งในรอบปี ชะกาตเป็นหลัก ไม่เกี่ยวข้องกับการจ่ายเพื่อการบริจาคหรือการกุศล ซึ่งอาจทำได้ในรูปแบบอื่น ๆ ดังนั้น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็น ความศรัทธา ความเมตตาปรารถนาดีต้องการช่วยเหลือผู้อื่น หรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกทางจิตใจ จึงไม่สามารถนำมาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมการจ่ายภาคบังคับเช่นนี้ได้

ข้อค้นพบที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความเชื่อมั่นของผู้จ่ายชะกาตที่มีต่อองค์กรหรือบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้รวบรวมนำเงินชะกาตไปแจกจ่ายให้กับบุคคลเป้าหมายทั้ง 8 กลุ่ม เป็นปัจจัยทางสถาบันที่น่าสนใจ แม้ผลจากการวิเคราะห์ในส่วนที่ 1 จะไม่ได้บ่งชี้ว่า ความเชื่อมั่นต่อองค์กรหรือบุคคลที่นำเงินชะกาตไปจ่ายต่อจะช่วยลดความน่าจะเป็นในการจ่ายชะกาตไม่ครบถ้วน แต่หากบุคคลที่จ่ายชะกาตครบถ้วนอยู่แล้ว มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรหรือบุคคลที่ทำให้หน้าที่เป็นตัวกลางเหล่านี้ จะช่วยสนับสนุนให้มีการจ่ายชะกาตเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

4. แนวทางในการส่งเสริมการจ่ายชะกาดในประเทศไทย

ผลการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพที่ค้นพบจากการศึกษานี้สามารถนำไปสู่แนวทางในการส่งเสริมพฤติกรรมการจ่ายชะกาดในประเทศไทย ได้แก่

1. จัดตั้งกองทุนชะกาดและองค์กรทางศาสนาในทุกระดับ เพื่อให้การบริหารจัดการกองทุนชะกาดมีประสิทธิภาพตามแนวทางที่ถูกต้องตามศาสนบัญญัติ โดยต้องเป็นองค์กรกลางที่ดำเนินงานอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีธรรมาภิบาล และมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย สามารถดูแลการจัดเก็บและการแจกจ่ายชะกาด ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันทั่วประเทศ
2. ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจในการจ่ายชะกาดที่ถูกต้อง แก่มุสลิมไทย ซึ่งเป็นผู้จ่ายชะกาดว่ารายได้ ค่าใช้จ่าย ทรัพย์สิน หรือหนี้สินประเภทใด ควร/ไม่ควรนำมาใช้เป็นฐานในการคำนวณมูลค่าชะกาดขั้นต่ำที่ต้องจ่ายในแต่ละปี โดยมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนและให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ระหว่างศาสนิก
3. พัฒนาระบบการจัดเก็บชะกาดให้มีความทันสมัยและเป็นรูปธรรม เช่น การพัฒนาโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อให้บุคคลสามารถประเมินมูลค่าความมั่งคั่งของตนได้อย่างแม่นยำ และสามารถคำนวณมูลค่าชะกาดที่ควรจ่ายในรอบปีได้อย่างอัตโนมัติ โดยได้รับการรับรองจากองค์กรศาสนาในประเทศ

ทั้งนี้ การพัฒนาระบบการบริหารจัดการชะกาด ควรดำเนินการควบคู่ไปกับการเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับมุสลิมไทย ทั้งผู้ที่เป็นผู้จ่ายชะกาด และผู้รับชะกาด ในการปฏิบัติตามหลักศาสนบัญญัติอย่างเที่ยงตรง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจ่ายชะกาด และนำไปสู่การพัฒนาสังคมไทยให้มีความเท่าเทียม มั่นคง และยั่งยืนต่อไปในอนาคต

5. เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2554). ความรู้ศาสนาเบื้องต้น. แหล่งที่มา http://www.prd.go.th/ewt_dl_link.php?nid=75479

ซัซ หะซาเล็ม และคณะ. (2550). รายงานวิชาการกองทุนชะกาด เอกสารวิชาการหมายเลข 8 แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะมุสลิมไทย. กรุงเทพฯ.

ต่ายดิน อูสมาน. (2548). การจัดการชะกาดของชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้: วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

บรรจง บินกาซัน. (2553). ปัญหาชะกาดและการเงินของมุสลิม (พิมพ์ครั้งแรก.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ อัล อะมีน.

บรรจง บินกาซัน (ก). (2543). เศรษฐกิจการเงินอิสลาม (พิมพ์ครั้งแรก.). กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสืออิสลาม

บรรจง บินกาซัน (ข). (2543). หลักประกันสังคมในอิสลาม (พิมพ์ครั้งแรก.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ อัล อะมีน.

ฟาเดลล์ หะยีฮาระสะ, ศักดา เชะวิเศษ และฮาเซ็ม รอฟา. (2555). รายงานฉบับสมบูรณ์ เส้นทางเวลาของชะกาต. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างสุขมุสลิมไทย สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

วรุฒิ วันขวัญ (แปล). (2552). การบริหารจัดการชะกาตในสังคมมุสลิมยุคใหม่ (I.A. Imtiaz, M.A. Mannan, M.A. Niaz และ A.H. Deria, บรรณาธิการ. พิมพ์ครั้งแรก.): แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะมุสลิมไทย (สสม.) สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

ศุภชัย สมันตรัฐ. (2548). การพัฒนาการบริหารสวัสดิการชะกาตของชาวไทยมุสลิมจังหวัดสตูล. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม)), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา. (2550). ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการกองทุนชะกาต เอกสารวิชาการหมายเลข 7 (พิมพ์ครั้งแรก). กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษานโยบายเพื่อการพัฒนา (ศศนพ.) คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สภาปฏิรูปแห่งชาติ. (2557). รายงานของคณะกรรมการปฏิรูประบบสวัสดิการสังคมในวิถีอิสลาม เรื่อง การปฏิรูปการส่งเสริมกิจการกองทุนชะกาตเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมกิจการกองทุนชะกาต.

เสาวนีย์ จิตต์หมวด. (2535). วัฒนธรรมอิสลาม (พิมพ์ครั้งที่ 3 จัดพิมพ์โดย กองทุนสง่า รุจิระอัมพร.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ทางนำ.

อับลเลาะ หนุ่มสุข, ชัช หะชาเล็ม และทวิศศักดิ์ หมัดเนาะ. (2555).

สถานภาพกองทุนชะกาตและสวัสดิการสังคมในประเทศไทย
กรณีศึกษาความสำเร็จของกองทุนชะกาตและสวัสดิการสังคม
ที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน. กรุงเทพฯ: แผนงานสร้างเสริมสุขภาวะ
มุสลิมไทย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
(สสส.).

อิศรา ศานติศาสน์, ศศากร ศรีณยพงศ์ และอรฉัตร นิยมสุข. (2551).

องค์ความรู้มุสลิมศึกษาในประเทศไทย พ.ศ. 2518-2550 (พิมพ์
ครั้งแรก.): ศูนย์มุสลิมศึกษา สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย สนับสนุนโดย สำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ (วช.).

Abu Bakar, N. B., and Abdul Rahman, A. R. (2007). A Comparative
Study of Zakah and Modern Taxation. J.KAU: Islamic
Econ., 20 (1). 25 - 40.

Alfitri. (2005). The Law of Zakat Management and Non-Governmental
Zakat Collectors in Indonesia. The International Journal
of Not-for-Profit Law, 8 (2), November 2005.

Al Qaradawi, Y. (1999). Fiqh al zakah (Volume 1): A comparative
study of zakah, regulations and philosophy in the light
of Quran and Sunnah (134 ed., Vol. 13 (3)). Saudi Arabia:
King Abdul Aziz University. Sadeq, A. H. (1997). 110 -
134.

- Firdaus, M., Beik, I. S., Irawan, T., and Juanda, B. (2012). Economic Estimation and Determinations of Zakat Potential in Indonesia. IRTI Working Paper Series, WP#1433-07.
- Kamil, M. I. (2005). The role of intrinsic motivational factors on compliance behaviour of Zakat on employment income. *Jurnal Pembangunan Sosial*, Jilid 6&7, 2003.
- Lunn, J., Klay, R., and Douglass, A. (2011). Relationship among Giving, Church Attendance, and Religious Belief: The Case of the Presbyterian Church (USA). *Journal for the Scientific Study of Religion*, 40 (4). 765 - 775.
- Mohd., A. I. (2003). Business Zakah Poised for Take-Off. *Akauntan Nasional*, January/February. 18-20.
- Muda, M., Marzuki, A., and Shahrudin, A. (2006). Factor Influencing Individual Participation in Zakah Contribution: Exploratory Investigation. Paper submitted for presentation at the Seminar for Islamic Banking and Finance 2006 (iBAF2006) (August 29 – 30, 2006), Kuala Lumpur (Faculty of Economics and Muamalat, KUIM, Nilai NS).

Nik Hassan, N. M. (1991). Zakah in Malaysia: Present and Future Status (In Sadeq, Pramanik and Nik Hassan (ed.)). Malaysia: International Islamic University Press. 213-238.

Reinstein, D. (2006). Does one contribution come at the expense of another? Empirical evidence on substitution among charitable donations. [January 26, 2016] Retrieved from privatewww.essex.ac.uk/~drein/psidpaper.pdf.

Suwanhirunkul, P. (2014). Zakat and its effect on Muslim education expenditure in Bangkok Metropolis Region. Bangkok: Chulalongkorn University.

Suwanhirunkul, S. (2013). The potential impact of Islamic compulsory charity Zakat on alleviating poverty in Thailand. Bangkok: Chulalongkorn University.

การเงินอิสลามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย

อาจารย์ ดร.ศรัณย์ ศานติศาสน์

1. ความเป็นมาและความสำคัญของเรื่อง

ประชากรมุสลิมจำนวนหนึ่ง อึดอัดใจที่จะฝากเงินออมของพวกเขานในธนาคารทั่วไป (conventional bank) ที่ไม่ได้ดำเนินการตามหลักศาสนาอิสลาม (Kpodar and Imam, 2010) ซึ่งส่งผลกระทบต่อระดับการพัฒนาทางการเงิน และการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศมุสลิมหลายประเทศ ตัวอย่างเช่น World Bank ได้รายงานว่าอัตราส่วนสินเชื่อต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ (GDP) ของอัฟกานิสถาน เซเนกัล ไนจีเรีย และปากีสถานอยู่ที่ร้อยละ 3.8 29.26 และ 46 ตามลำดับ ระบบธนาคารทางเลือก (alternative banking system) อย่างระบบธนาคารอิสลาม (Islamic banking system) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของระบบการเงินอิสลาม มีเป้าหมายที่จะให้บริการทางการเงินบนพื้นฐานของศาสนาอิสลาม เพื่อตอบสนองความต้องการทางการเงินของมุสลิม โดยเฉพาะมุสลิมที่หลีกเลี่ยงการใช้บริการระบบธนาคารทั่วไป เนื่องจากความกังวลในเรื่องศาสนา โดยสรุปแล้วระบบการเงินการธนาคารส่งผลกระทบทางบวกต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้วยการสนับสนุนให้เกิดการเคลื่อนย้ายของเงินออม เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรและเพิ่มมูลค่าทรัพยากรเหล่านั้น และกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ

Standard and Poors กับ Ernst and Young รายงานว่าสินทรัพย์ของการธนาคารอิสลามทั่วโลกมีมูลค่ากว่า 1.7 พันล้านเหรียญสหรัฐ ถึงแม้ตัวเลขนี้จะน้อยมากเมื่อเทียบกับสินทรัพย์ของธนาคารทั่วไป แต่อัตราการเติบโตในแต่ละปีสูงถึงร้อยละ 17.6 ยิ่งไปกว่านั้นด้วยอัตราการเกิดโดยเฉลี่ยของมุสลิมที่สูงกว่าประชากรกลุ่มอื่นในโลกจึงมีการคาดการณ์ว่าภายในปี 2020 จำนวนประชากรมุสลิมจะเพิ่มขึ้นเป็น 2.5 พันล้านคนจากจำนวนในปัจจุบัน 1.6 พันล้านคน (ร้อยละ 30 ของประชากรโลก) การธนาคารอิสลามจะสามารถดึงดูดมากกว่าร้อยละ 45 ของเงินออมมุสลิมทั้งหมดภายในระยะเวลาแปดถึงสิบปี และด้วยอำนาจการซื้อที่สูงของมุสลิมในตะวันออกกลาง ธุรกิจการเงินการธนาคารอิสลามจึงยังคงมีศักยภาพในการเติบโตอีกมาก แม้แต่ธนาคารยักษ์ใหญ่อย่าง Citibank, HSBC, Standard Chartered Bank, Barclays หรือ ABN AMRO ยังสนใจธุรกิจการเงินการธนาคารอิสลามในประเทศมุสลิมและประเทศที่ไม่ใช่มุสลิมแต่มีประชากรมุสลิมเป็นจำนวนมาก

การก่อตั้งสถาบันการเงินแบบอิสลามครั้งแรกเกิดขึ้นที่เมือง Mit Ghamr ประเทศอียิปต์ในปี 1963 ในรูปแบบของสหกรณ์ออมทรัพย์ โดยใช้หลักการแบ่งสรรกำไรขาดทุน (profit and loss sharing) แทนดอกเบี้ย การธนาคารอิสลามได้รับการสนับสนุนเพิ่มขึ้นภายหลังการตั้ง Islamic Development Bank (IDB) ในปี 1974 โดยกลุ่มประเทศมุสลิม OIC (the Organization of Islamic Countries) อย่างไรก็ตาม ธนาคารอิสลามเชิงพาณิชย์แห่งแรกเกิดขึ้นที่เมืองดูไบในชื่อของ Dubai Islamic Bank ในปี 1975 ตามมาด้วย Faisal Islamic Bank of Egypt ในปี 1977 Faisal Islamic Bank of Sudan ในปี 1977

และ Bahrain Islamic Bank ในปี 1979 ทั้งหมดนี้ ถือเป็นธนาคารอิสลามยุคบุกเบิกของตะวันออกกลาง ต่อมาในช่วงทศวรรษที่ 1990s ได้มีความพยายามที่จะตั้งระบบการธนาคารอิสลามเต็มรูปแบบในอิหร่านกับซูดาน มาเลเซียได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้นำและผู้พัฒนาผลิตภัณฑ์การเงินอิสลามยุคใหม่ ธนาคารอิสลามแห่งแรกของมาเลเซียเกิดขึ้นในปี 1983 ภายใต้ชื่อ Bank Islam นอกจากธนาคารอิสลามแล้วการเงินอิสลามยังรวมถึง วาณิชธนกิจ การประกันภัย กองทุนดัชนีตลาดหลักทรัพย์ หรือพันธบัตร เป็นต้น ที่ดำเนินการบนพื้นฐานของศาสนาอิสลาม ทั้งนี้ธนาคารอิสลามมีสองประเภท คือ หนึ่งธนาคารอิสลามเต็มรูปแบบ (full-fledged Islamic bank) และสองหน้าต่างอิสลาม (Islamic window) หรือธนาคารทั่วไปที่ให้บริการในรูปแบบของอิสลามด้วย โดยในปัจจุบันประเทศมุสลิมมักจะมีทั้งระบบธนาคารทั่วไปและระบบธนาคารอิสลามดำเนินธุรกิจควบคู่กันไป (dual banking system) ลักษณะสำคัญที่ทำให้ธนาคารอิสลามแตกต่างจากธนาคารทั่วไปคือ การที่ธนาคารไม่ได้เป็นเพียงตัวกลางระหว่างผู้ที่มีเงินออมกับผู้ที่ขาดแคลนเงินทุน แต่เข้าไปมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่แท้จริง เช่น การค้า การร่วมลงทุน และการผลิต อีกทั้งกลไกการกำหนดผลตอบแทนยังตั้งอยู่บนหลักของการแบ่งสรรกำไรขาดทุน ซึ่งมีการแบ่งรับความเสี่ยงระหว่างแต่ละฝ่ายที่เท่าเทียมกันมากกว่าระบบธนาคารทั่วไป

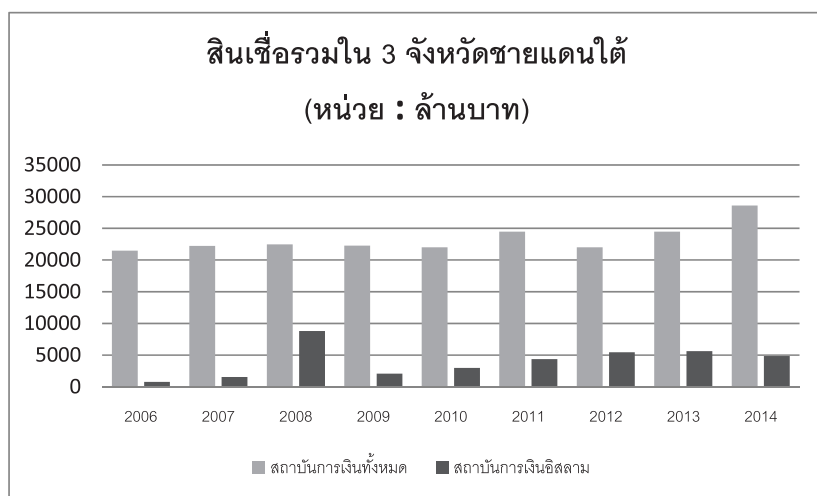
สำหรับในกรณีของประเทศไทย แนวคิดการจัดตั้งธนาคารอิสลามได้ริเริ่มขึ้นจากความต้องการของชาวมุสลิม ที่จะใช้บริการธนาคารที่ดำเนินการบนหลักการของศาสนาอิสลาม อิสลามไม่ได้เป็นเพียงศาสนา

แต่เป็นหลักในการดำเนินชีวิต วิถีชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ จะต้องฮาลาล (ศาสนาอนุมัติ) รวมถึงการใช้จ่ายเงินและการลงทุน อีกจุดประสงค์หนึ่งของการจัดตั้งก็เพื่อให้ประชาชนในระดับรากหญ้า โดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี นราธิวาส และยะลา) ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม สามารถเข้าถึงบริการของธนาคารเป็นแหล่งเงินทุนให้ธุรกิจรายย่อย เพิ่มโอกาสในการลงทุนและดึงเงินออมเข้าสู่ระบบเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้วยเจตนารมณ์เช่นนี้รัฐบาลจึงได้สนับสนุนให้ธนาคารอิสลามเกิดขึ้น โดยได้มอบหมายให้กระทรวงการคลังจัดเตรียมพระราชบัญญัติธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทยนำเสนอสภาผู้แทนราษฎร พิจารณาผ่านออกมาเป็นกฎหมายและสำเร็จในเดือนตุลาคมปี 2002 ธนาคารแห่งแรกของประเทศไทยซึ่งให้บริการตามหลักศาสนาอิสลามอย่างเต็มรูปแบบ จึงได้เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2003 อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันประเทศไทยยังมีอีกหนึ่งธนาคารที่ให้บริการตามหลักศาสนาอิสลาม นั่นคือ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ที่มีกองทุนธนาคารอิสลาม ซึ่งถือว่าเป็นการให้บริการประเภทหน้าต่างอิสลาม รวมทั้งสหกรณ์อิสลามซึ่งมีความใกล้ชิดกับชุมชนและประชาชนรากหญ้า

ตารางแสดงข้อมูลสินเชื่อรวมของธนาคารพาณิชย์ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ (ล้านบาท)

ปี	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
นราธิวาส	4,952	5,047	4,917	4,862	4,702	4,614	4,676	5,196	4,676	5,196	6,142
ปัตตานี	5,931	7,156	8,461	8,700	8,623	8,406	8,253	9,168	8,253	9,168	10,696
ยะลา	6,603	7,471	8,082	8,651	9,153	9,264	9,070	10,100	9,070	10,100	11,770
รวม	17,486	19,674	21,460	22,213	22,478	22,284	21,999	24,464	21,999	24,464	28,608

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

รูปแสดงสัดส่วนสินเชื่อรวมใน 3 จังหวัดชายแดนใต้

ลักษณะสำคัญของสถาบันการเงินอิสลาม

สถาบันการเงินอิสลาม มีลักษณะสำคัญและความแตกต่างจากการธนาคารทั่วไปในหลายประเด็น ประเด็นแรกคือในเรื่องของการห้ามรับจ่ายดอกเบี้ย ไม่ว่าอัตราดอกเบี้ยนั้นจะเป็นอัตราคงที่ แปรผัน หรือทบต้น ธนาคารยังไม่สามารถเข้าไปเกี่ยวข้องหรือลงทุนในธุรกิจที่ศาสนาห้าม เช่น แอลกอฮอล์ การพนัน ยาสูบ สุกร หรือสื่อลามก เป็นต้น อีกทั้งการทำสัญญาหรือธุรกรรมจะต้องปราศจากความคลุมเครือ (Gharar) ทั้งนี้สถาบันการเงินอิสลามไม่ได้เป็นเพียงตัวกลางทางการเงิน (financial intermediary) ระหว่างผู้ที่มีทุนส่วนเกินกับผู้ที่ต้องการลงทุนเท่านั้น แต่ยังเข้าไปทำการค้า การลงทุน และช่วยในเรื่องของการกระจายรายได้ (ผ่านทางชะกาต¹) อีกด้วย

ผลิตภัณฑ์หลักของธนาคารอิสลาม

ผลิตภัณฑ์หลักของการธนาคารอิสลามในฝั่งเงินฝาก ประกอบไปด้วยบัญชีสองประเภทคือ บัญชีวาดีอะฮ์ (Wadiah) กับบัญชีมุดอรอบะฮ์ (Mudharabah) ในกรณีของบัญชีวาดีอะฮ์ ธนาคารทำหน้าที่ดูแลรักษาทรัพย์สินให้กับลูกค้า ส่วนในกรณีของบัญชีมุดอรอบะฮ์ (Mudharabah) ธนาคารจะนำเงินของลูกค้าไปลงทุนโดยมีการตกลงอัตราส่วนการแบ่งกำไรขาดทุนร่วมกัน

¹ การจ่ายชะกาตเป็นหนึ่งในห้าหลักสำคัญของศาสนาอิสลามที่มุสลิมพึงปฏิบัติ ชะกาตมีความสำคัญในระบบเศรษฐกิจอิสลาม เนื่องจากเป็นกลไกหรือนโยบายการคลังที่ใช้เพื่อการกระจายความเท่าเทียมทางทรัพยากร (redistributive policy) มุสลิมที่มีรายได้หรือทรัพย์สินเกินกว่าที่ศาสนากำหนดจำต้องจ่ายชะกาตในแต่ละปี ชะกาตมีเป้าหมายเพื่อลดความยากจนและความไม่เท่าเทียมทางรายได้ มุสลิมสามารถจ่ายชะกาตโดยตรงให้กับกลุ่มคน 8 กลุ่ม (คนยากจน ขัดสน ลูกจ้างขององค์กรหรือสถาบันที่ทำหน้าที่จัดเก็บชะกาต มุสลิมใหม่ ทาส ลูกหนี้ ผู้เผยแพร่ศาสนา และผู้ที่เดินทาง) ตามที่ศาสนากำหนด

ในฝั่งของสินเชื่อผลิตภัณฑ์หลักของการธนาคารอิสลามประกอบไปด้วยสินเชื่อบุรออะฮ์หรือบัยอะ บิชะมัน อาญิล (Murabahah/BBA) เป็นสินเชื่อที่ใช้กับสินค้าผู้บริโภค (consumer products) มีลักษณะเป็นการขายแบบบวกกำไร สินเชื่อมุดอรอบะฮ์ (Mudharabah) กับสินเชื่อมุซารากะฮ์ (Musharakah) ซึ่งธนาคารกับลูกค้าเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจร่วมกัน โดยมีการตกลงอัตราส่วนการแบ่งกำไรขาดทุน และสินเชื่ออิญาเราะฮ์ (Ijarah) หรือการเช่า

2. ความสำคัญของปัญหา

จุดประสงค์ในการตั้งธนาคารอิสลาม ไม่เพียงแต่มองเรื่องความสามารถในการทำกำไรของธนาคาร แต่มุ่งเน้นไปที่การเพิ่มสวัสดิการของคนในสังคมโดยเฉพาะในหมู่พี่น้องชาวมุสลิม เพื่อให้มีบริการธนาคารที่ดำเนินการบนหลักการของศาสนาอิสลาม อีกทั้งยังเป็นการสร้างโอกาสให้ประชาชนในระดับรากหญ้าโดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามสามารถเข้าถึงบริการของธนาคาร เป็นแหล่งเงินทุนให้ธุรกิจรายย่อย เพิ่มโอกาสในการลงทุนและดึงเงินออมเข้าสู่ระบบเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามสำหรับกรณีประเทศไทย ยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาผลกระทบของการเงินการธนาคารอิสลามต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจในเชิงปริมาณ งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาในเชิงปริมาณ ความสัมพันธ์เชิงพลวัตระยะยาว ระหว่างการดำเนินการของการเงินการธนาคารอิสลามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยจะศึกษาในกรณีของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีประชากรมุสลิมเป็นชนกลุ่มใหญ่ อีกทั้งยังมีปัญหาในเรื่องความยากจน ซึ่งนักวิชาการหลายท่านเห็นตรงกันว่า การลดปัญหา

ความยากจน เป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยบรรเทาปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ งานวิจัยนี้ยังศึกษาในเชิงคุณภาพผลิตภัณฑ์ ผังสินค้าเชื่อของการธนาคารอิสลามว่าส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอย่างไร และผลิตภัณฑ์ตัวไหน ที่ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจและลดปัญหาความยากจนกับความเหลื่อมล้ำทางรายได้มากที่สุด

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินการของการเงินการธนาคารอิสลามกับการเติบโตทางเศรษฐกิจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาผลิตภัณฑ์ ผังสินค้าเชื่อของการธนาคารอิสลามว่าส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจอย่างไร โดยเฉพาะการเติบโตทางเศรษฐกิจ ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้
3. เพื่อเป็นแนวทางในการออกนโยบายของทั้งภาครัฐและสถาบันการเงินอิสลาม ต่อการพัฒนาสังคมมุสลิม โดยเฉพาะในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อลดปัญหาความยากจน และกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งในการบรรเทาปัญหาความไม่สงบในพื้นที่

4. ผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่งผลให้ปริมาณสินเชื่อรวมของสถาบันการเงินอิสลามเพิ่มขึ้นในระยะยาว แต่การเพิ่มขึ้นของสินเชื่อรวมสถาบันการเงินอิสลามไม่ได้ส่งผลให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจในพื้นที่ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว อย่างไรก็ตาม สินเชื่อรวมของสถาบันการเงินอิสลามส่งผลให้ความยากจนในพื้นที่ลดลง

ผลิตภัณฑ์ฝังสินเชื่อที่สามารถช่วยลดความยากจนและปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้คือ มุดอรอบะฮ์ (Mudarabah) กับ มุซารอกะฮ์ (Musharakah) โดยจะให้ผลดียิ่งขึ้นหากใช้ร่วมกับชะกาต เนื่องจากประการที่หนึ่ง ผลิตภัณฑ์สองตัวนี้ใช้หลักการแบ่งปันกำไรขาดทุนและการเป็นหุ้นส่วนทางธุรกิจ ทำให้การแบ่งปันผลตอบแทนกับการแบกรับความเสี่ยงเท่าเทียมยิ่งขึ้น ต่างจากในกรณีของระบบดอกเบี้ยที่ผู้ให้กู้เงินหรือเจ้าหนี้ได้ผลตอบแทนที่ค่อนข้างแน่นอน ไม่ต้องแบกรับความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจร่วมกับลูกหนี้ และประการที่สอง ชะกาตเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการกระจายความมั่งคั่ง จากผู้ที่มีไปสู่ผู้ที่ขาดแคลนหรือยากจนทำให้รายได้ระหว่างทั้งสองกลุ่มมีความเท่าเทียมยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตาม สถาบันการเงินอิสลาม ยังประสบกับอุปสรรคในการดำเนินการอันเนื่องมาจากไม่มีกฎหมายรองรับที่สอดคล้องกับการดำเนินการในรูปแบบอิสลาม

สำหรับการศึกษาวิจัยต่อไปในอนาคต หากสามารถหาข้อมูลได้ ผู้วิจัยคิดว่ากรมมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องลงไป เช่น ข้อมูลสินเชื่อแบ่งตามประเภทสินเชื่อและผลิตภัณฑ์ จะทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ละเอียดและเห็นภาพการส่งผลกระทบต่อ การเติบโตทางเศรษฐกิจของสถาบันการเงินอิสลามได้ดียิ่งขึ้น

5. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาข้างต้นและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถาบันการเงินอิสลามในพื้นที่ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายดังต่อไปนี้

1. ภาครัฐควรให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องแก่การดำเนินการและการขยายตัวของสินเชื่อสถาบันการเงินอิสลาม เนื่องจากพบว่ามีส่วนสำคัญในการช่วยให้พี่น้องมุสลิมในพื้นที่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน เป็นการสนับสนุนธุรกิจขนาดกลางและเล็ก ก่อให้เกิดการสร้างงาน และลดปัญหาความยากจน โดยสิ่งสำคัญที่ภาครัฐควรให้การสนับสนุนคือการปรับกฎหมายเพื่อให้สถาบันการเงินสามารถดำเนินการตามหลักการของการธนาคารอิสลามได้อย่างคล่องตัว ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง การเสียภาษีซ้ำซ้อนจากการซื้อขายสินทรัพย์ หรือข้อจำกัดในการร่วมลงทุน ทั้งนี้เนื่องจากกฎหมายของประเทศไทยเกี่ยวกับการดำเนินการของธนาคารพาณิชย์และสหกรณ์ วางอยู่บนรากฐานของระบบการธนาคารทั่วไปซึ่งใช้ดอกเบี้ย
2. การประเมินงบประมาณภาครัฐที่ถูกใช้จ่ายในพื้นที่ทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะงบประมาณที่จัดสรรมาเพื่อลดปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ เนื่องจากพบว่า งบประมาณเหล่านั้นส่งผลให้ความยากจนลดลงค่อนข้างน้อย

3. ควรใช้สถาบันมัสยิดซึ่งมีความใกล้ชิดกับชุมชนเป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้เรื่องการออม การลงทุน การธนาคารและการเงินอิสลาม ซึ่งนโยบายนี้สอดคล้องกับแนวทางของธนาคารแห่งประเทศไทยที่สนับสนุนและส่งเสริมการให้ความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy)
4. ให้สอดแทรกเนื้อหาในเรื่องการเงินการธนาคารอิสลามแก่นักเรียนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนถึงการสร้างหลักสูตรเศรษฐศาสตร์การเงินการธนาคารอิสลามในระดับอุดมศึกษา เพื่อสร้างบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถแก่สถาบันการเงินอิสลามอย่างต่อเนื่อง
5. การอบรมหรือสร้างหลักสูตรระยะสั้นอย่างต่อเนื่องแก่บุคลากรของสถาบันการเงินอิสลาม ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา และอิหม่าม เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ด้านการเงินการธนาคารอิสลามแก่ลูกค้าและประชาชน
6. นอกจากนี้ การอบรมให้ความรู้ด้านการตลาดและการต่อยอดผลิตภัณฑ์แก่ลูกค้าสถาบันการเงินอิสลามเป็นสิ่งที่ควรทำควบคู่ ทั้งนี้หากธนาคารใช้รูปแบบการเป็นหุ้นส่วนธุรกิจกับลูกค้า การที่ผลิตภัณฑ์ของลูกค้ามีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นจะเป็นผลดีอย่างต่อเนื่องกับทั้งสองฝ่าย

การศึกษาความต้องการใช้บริการทางการเงิน ตามหลักศาสนาอิสลามในประเทศไทย

หม่อมหลวงพงศ์พีพร อาภากร

ดร.ปิยวัลย์ ศรีขำ

ดร.พิรพัฒน์ วงศ์ชัยวัฒน์

ปิยะดา เกตุเรืองโรจน์

เนื่องจากในช่วงที่ผ่านมา บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามหลายประเภท เกิดขึ้นหลายแห่งในประเทศไทย เพื่อตอบสนองกับความต้องการ และลดข้อจำกัดในการใช้บริการของชาวมุสลิมซึ่งไม่สามารถใช้บริการทางการเงินในระบบการเงินทั่วไปได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการบริการทางการเงินอิสลามจะมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว แต่ยังไม่เคยมีการสำรวจความต้องการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม (อุปสงค์) หรือลักษณะธุรกรรมที่ผู้ใช้บริการต้องการอย่างแท้จริง ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงเน้นการสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ทั้งที่เป็นชาวมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม และลักษณะธุรกรรมทางการเงินที่เหมาะสม โดยกำหนดกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 1,500 คน แบ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายชาวมุสลิมจำนวน 1,000 คน และกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ใช่มุสลิมแต่ต้องการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามจำนวน 500 คน เพื่อนำมากำหนดแนวทางในการพัฒนาการให้บริการทางการเงินในทุกกลุ่มสถาบันการเงินให้สอดคล้องกับความต้องการของชาวมุสลิมอย่างแท้จริง

ทั้งนี้ การเงินอิสลาม หมายถึง การให้บริการทางการเงินที่สอดคล้องกับหลักการของศาสนาอิสลามหรือที่เรียกว่า “หลักชะรีอะฮ์”

(Shariah) ซึ่งห้ามมิให้มีการทำธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ย (Riba) และกิจกรรมอื่นที่ต้องห้ามตามหลักอิสลาม โดยที่หลักการการเงินอิสลาม ประกอบด้วย 3 หลัก ได้แก่ หลักการความเท่าเทียม (Principle of equity) หลักการมีส่วนร่วม (Principle of participation) และ หลักการเป็นเจ้าของ (Principle of ownership) ซึ่งหลักการทั้ง 3 ส่วนนี้ ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในระบบการเงินอิสลาม ซึ่งแตกต่างจากระบบการเงินทั่วไป

1. ผลการศึกษาผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักชะรีอะฮ์ ในประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

คณะวิจัยได้ทำการศึกษาระบบการเงินตามหลักชะรีอะฮ์ ในประเทศไทยภายใต้กรอบการวิเคราะห์ SWOT Analysis พบว่า ผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักชะรีอะฮ์ขาดความหลากหลาย โดยผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ในตลาดการเงินยังคงเป็นธุรกรรมการรับฝากเงิน และสินเชื่อ ส่วนในตลาดทุนนั้น มีกองทุนรวมตามหลักชะรีอะฮ์ เพียง 5 กองทุน ส่วนการระดมทุนด้วยการออกตราสารศุภกุนั้น ปัจจุบัน ยังไม่มีผู้ใดสามารถออกตราสารดังกล่าวได้ถึงแม้ว่า ก.ล.ต. ได้ออกหลักเกณฑ์ เพื่รองรับการออกตราสารศุภกุนแล้วก็ตาม อีกทั้ง ผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักชะรีอะฮ์นั้น มีข้อวินิจฉัยในเรื่องของความถูกต้องที่แตกต่างกันไป โดยขึ้นอยู่กับความเชื่อ และความศรัทธาของมุสลิมแต่ละกลุ่ม ส่งผลให้ ผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักชะรีอะฮ์ยังไม่ได้ได้รับความนิยมเท่าที่ควร

ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับ การให้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามในต่างประเทศ โดยคณะผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบ

และประเภทของการให้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ในประเทศต่าง ๆ เพื่อทำมาปรับใช้ในการนำเสนอการให้บริการสำหรับ ประเทศไทย โดยศึกษาจาก 6 ประเทศ แบ่งเป็น 2 ประเทศในกลุ่ม อ่าวอาหรับ ได้แก่ ซาอุดีอาระเบีย และสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ 2 ประเทศ ในทวีปเอเชีย ได้แก่ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย และ 2 ประเทศที่ให้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามแต่ศาสนาอิสลามไม่ได้เป็นศาสนาหลัก ได้แก่ อังกฤษ และออสเตรเลีย โดยคณะผู้วิจัยพบว่า ในแต่ละประเทศมีลักษณะการให้บริการและประเภทรูรกรรมที่แตกต่างกันไปตามการตีความเรื่องหลักชะรีอะฮ์ ความเหมาะสมต่อสถานะทางเศรษฐกิจและความต้องการทางการเงินของประชาชนในประเทศนั้น เช่น ประเทศซาอุดีอาระเบีย มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาหลัก และเป็นประเทศที่มีการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานจำนวนมาก จึงส่งผลให้ความต้องการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามในซาอุดีอาระเบียมีมากเช่นกัน โดยในส่วนของผลิตภัณฑ์ของสถาบันการเงิน ประเทศซาอุดีอาระเบียจะมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็น ผลิตภัณฑ์ด้านเงินฝาก ผลิตภัณฑ์ด้านสินเชื่อ รวมทั้ง ผลิตภัณฑ์ด้านประกันภัย และยังมีบริการทางการเงินอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น บริการจัดการทางการเงิน บริการ Investment Banking บริการ Private Banking เป็นต้น ทั้งนี้สามารถสรุปผลิตภัณฑ์ทางการเงินของแต่ละประเทศได้ดังนี้

ประเทศซาอุดีอาระเบีย มีศาสนาอิสลามเป็นศาสนาหลัก และเป็นประเทศที่มีการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานจำนวนมาก จึงส่งผลให้ความต้องการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามในซาอุดีอาระเบียมีมากเช่นกัน โดยในส่วนของผลิตภัณฑ์ของสถาบัน

การเงินประเทศซาอุดีอาระเบีย จะมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์ด้านเงินฝาก ผลิตภัณฑ์ด้านสินเชื่อ เช่น สินเชื่อบุคคล สินเชื่อเพื่อการบริโภค บัตรเครดิต สินเชื่อสหกรณ์ทรัพย์ สินเชื่อธุรกิจ เป็นต้น และยังมีบริการทางการเงินอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น บริการจัดการทางการเงิน บริการ Investment Banking บริการ Private Banking เป็นต้น ในส่วนของผลิตภัณฑ์ด้านประกันภัย ประเทศซาอุดีอาระเบียมีผลิตภัณฑ์ทั้งประกันภัยบุคคล เช่น ประกันภัยการเดินทาง ประกันภัยที่อยู่อาศัย ประกันอุบัติเหตุ ประกันชีวิต ประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ ประกันสุขภาพ ประกันภัยรถยนต์ เป็นต้น และประกันภัยธุรกิจ เช่น ประกันภัยการขนส่ง ประกันภัยทางทะเล ประกันอัคคีภัย เป็นต้น และในส่วนของตลาดทุน ตลาดตราสารศุภกในซาอุดีอาระเบียขยายตัวอย่างรวดเร็ว เนื่องจากซาอุดีอาระเบียมีการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานจำนวนมากและมีการใช้จ่ายของรัฐบาลสูง ส่งผลให้มีปริมาณตราสารศุภกออกขายในตลาดจำนวนมาก

สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ (UAE) เป็นประเทศที่ใช้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาหลัก จึงมีความต้องการบริการทางการเงินตามหลักอิสลามมากเช่นกัน โดยผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ชาว UAE มีความต้องการมากที่สุด คือ สินเชื่อเพื่อการบริโภค จึงส่งผลให้ระบบการเงินตามหลักศาสนาอิสลามใน UAE ได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับความต้องการดังกล่าว โดยผลิตภัณฑ์ทางการเงินของสถาบันการเงินใน UAE ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ด้านเงินฝาก และผลิตภัณฑ์ด้านสินเชื่อซึ่งคล้ายคลึงกับสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ในด้านประกันภัย ถึงแม้ว่า UAE จะมีส่วนแบ่งในตลาดตะกาฟูลต่ำกว่าซาอุดีอาระเบีย แต่ UAE มีผลิตภัณฑ์ตะกาฟูล

ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น ประกันภัยบุคคล ได้แก่ ประกันภัยรถยนต์
ประกันภัยการเดินทาง ประกันภัยที่อยู่อาศัย ประกันภัยความรับผิด
ตามกฎหมาย ประกันอุบัติเหตุ ประกันชีวิต ประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์
ประกันสุขภาพ และประกันภัยธุรกิจ ได้แก่ ประกันภัยด้านวิศวกรรม
ประกันภัยทรัพย์สิน ประกันภัยทางการเงิน ประกันภัยการขนส่ง
และประกันภัยทางทะเล ในขณะที่ตลาดทุนตามหลักศาสนาอิสลามของ UAE
มีขนาดใหญ่ที่สุดในกลุ่มประเทศอ่าวอาหรับ และเป็นตลาดที่มีการออก
ขายตราสารศุ๊กมากที่สุดในโลก อย่างไรก็ตาม การซื้อขายตราสารศุ๊ก
ใน UAE ส่วนใหญ่จะขายให้กับนักลงทุนสถาบัน ในขณะที่ตราสารศุ๊ก
ในตลาดมาเลเซียมักจะขายให้กับนักลงทุนรายย่อย แต่ในส่วนของการตลาด
ตราสารทุนของ UAE ยังมีขนาดเล็กกว่ามาเลเซียและอินโดนีเซียอยู่มาก

ประเทศมาเลเซียมีประชากรกว่าร้อยละ 60 ที่นับถือศาสนา
อิสลาม ดังนั้น บริการทางการเงินตามหลักอิสลามจึงเป็นที่ต้องการ
สำหรับประชาชนจำนวนมากโดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท อีกทั้ง ประเทศ
มาเลเซียนับเป็นศูนย์กลางของระบบการเงินอิสลามที่สำคัญแห่งหนึ่ง
ของโลก อย่างไรก็ตาม บริการทางการเงินบางส่วนในมาเลเซีย
ยังมีข้อถกเถียงในแง่ความถูกต้องตามหลักศาสนา ทั้งนี้ ผลกระทบของสถาบัน
การเงินในมาเลเซียมีความทันสมัยและความหลากหลายเทียบเคียง
ได้กับธนาคารพาณิชย์ทั่วไป โดยมีทั้งผลิตภัณฑ์ด้านเงินฝากและผลิตภัณฑ์
ด้านสินเชื่อ ทั้งสินเชื่อส่วนบุคคลและสินเชื่อธุรกิจ ในขณะที่ผลิตภัณฑ์
ประกันภัยตามหลักศาสนาอิสลามของประเทศมาเลเซียมีความหลากหลาย
และคล้ายคลึงกับผลิตภัณฑ์ประกันภัยทั่วไปเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นประกันภัย
บุคคล ได้แก่ ประกันภัยรถยนต์ ประกันภัยอุบัติเหตุเบ็ดเตล็ด ประกันชีวิต

ประกันภัยความรับผิดชอบตามกฎหมาย ประกันอุบัติเหตุ และประกันภัย
ธุรกิจ ได้แก่ ประกันภัยทางทะเล ประกันอัคคีภัย ประกันภัยด้านการเงิน
และการค้าประกัน ประกันภัยทางอากาศ ในส่วนของตลาดทุนประเทศ
มาเลเซียมีตลาดทุนตามหลักศาสนาอิสลาม ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก
ตราสารหนี้ตามหลักศาสนาอิสลาม (ตราสารสุกุก) ที่ออกขายในตลาด
มาเลเซียคิดเป็นร้อยละ 66 ของตราสารสุกุกทั่วโลกและยังมีผลิตภัณฑ์
ตามหลักศาสนาอิสลามที่หลากหลายและทันสมัยมาก ซึ่งประกอบด้วย
ตราสารหนี้ ตราสารทุน และกองทุนรวมต่าง ๆ ได้แก่ Unit Trust Fund
Wholesale Funds กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ กองทุน ETF ทรัสต์
เพื่อการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์

ถึงแม้ว่าอินโดนีเซียจะเป็นประเทศที่มีประชากรมุสลิมมากที่สุดใน
โลก แต่การบริการทางการเงินตามหลักอิสลามของอินโดนีเซีย
เพิ่งจะเริ่มเมื่อไม่นานมานี้ เนื่องจากความต้องการยังไม่สูงมากนัก
และชาวอินโดนีเซียส่วนใหญ่ยังคงขาดความรู้ทางการเงิน แต่รัฐบาลอินโดนีเซีย
มีนโยบายที่จะส่งเสริมบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม
อย่างจริงจัง โดยผลิตภัณฑ์ของสถาบันการเงินจะมีความหลากหลาย
เหมือนกับประเทศอื่น ๆ คือ ผลิตภัณฑ์ด้านเงินฝาก ผลิตภัณฑ์ด้านสินเชื่อ
และบริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในส่วนของผลิตภัณฑ์ด้านการประกันภัย
เนื่องจากธนาครพาณิชย์ในประเทศอินโดนีเซียมักจะร่วมทุน (Joint
Venture) กับบริษัทประกันภัยต่างชาติ เพื่อให้บริการด้านประกันภัย
แก่ลูกค้า ดังนั้น ผลิตภัณฑ์ประกันภัยของอินโดนีเซียจึงมีความหลากหลาย
และมีลักษณะคล้ายกับระบบประกันภัยทั่วไป โดยมีทั้งประกันภัยบุคคล
และประกันภัยธุรกิจเช่นกัน ในส่วนของตลาดทุนตามหลักศาสนาอิสลาม

ในอินโดนีเซียถือว่ายังมีขนาดเล็กเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ โดยตราสารศุภุกที่ซื้อขายในอินโดนีเซียร้อยละ 95 เป็นพันธบัตรรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลอินโดนีเซียได้พยายามส่งเสริมการพัฒนาของตลาดตราสารศุภุกอย่างต่อเนื่อง

ประเทศออสเตรเลียให้ความสนใจให้บริการทางการเงินที่สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม เพื่อส่งเสริมให้ออสเตรเลียเป็นศูนย์กลางด้านการเงินการธนาคาร (Financial Hub) ที่สำคัญแห่งหนึ่งของภูมิภาค อย่างไรก็ตาม องค์การการเงินตามหลักศาสนาอิสลามในออสเตรเลียยังมีเพียง 3 แห่ง และให้บริการผลิตภัณฑ์ที่ค่อนข้างจำกัด ได้แก่ สินเชื่อที่อยู่อาศัย สินเชื่อรถยนต์ และกองทุนตามหลักศาสนาอิสลาม

สำหรับสหราชอาณาจักรมีความต้องการบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามสำหรับรายย่อยไม่มากนัก แต่ส่วนใหญ่เป็นบริการทางการเงินเพื่อธุรกิจ แต่สหราชอาณาจักรมีนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาสหราชอาณาจักรให้เป็นศูนย์กลางด้านการเงินตามหลักศาสนาอิสลามในทวีปยุโรป จึงได้พัฒนาระบบการเงินตามหลักศาสนาอิสลามมาอย่างต่อเนื่อง โดยผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามที่หลากหลาย ได้แก่ เงินฝากออมทรัพย์ เงินฝากกระแสรายวัน เงินฝากประจำ สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย สินเชื่อธุรกิจ สินเชื่อ leasing สินเชื่อเพื่อการส่งออก บริการวานิชธนกิจ บริการ Private Banking บริการโอนเงินต่างประเทศและบริการวางแผนทางการเงิน ในส่วนของการประกันภัยตามหลักศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ จะเป็นประกันภัยธุรกิจ ได้แก่ ประกันภัยความรับผิดตามกฎหมาย ประกันภัยเบ็ดเตล็ด ประกันภัยที่อยู่อาศัย ประกันภัยความเสี่ยงด้านพลังงาน ประกันภัยความเสี่ยง

ทางการเงิน ประกันภัยทรัพย์สินมีค่าและงานศิลปะ ประกันภัย ด้านอสังหาริมทรัพย์และการก่อสร้าง และประกันชีวิต ในส่วนของตลาดทุน London Stock Exchange (LSE) ยังเป็นแหล่งซื้อขายตราสารศุภก ที่สำคัญ และกองทุนรวมตามหลักศาสนาอิสลามและกองทุน ETFs ซึ่งลงทุนโดยอ้างอิงกับดัชนีหลักทรัพย์อิสลามอีกด้วย

จากการสำรวจผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ในต่างประเทศทั้ง 6 ประเทศ พบว่า สามารถแบ่งแนวทางการพัฒนา ของระบบการเงินตามหลักศาสนาออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1.1 การพัฒนาบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ที่มีเป้าหมายเพื่อรองรับการขยายตัวของธุรกิจ ดังเช่นในประเทศซาอุดีอาระเบีย และสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ซึ่งมีการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานจำนวนมาก และมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูง ดังนั้น ผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามที่ได้รับความนิยมสูงและมีการให้บริการ ส่วนใหญ่จะเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ เช่น สินเชื่อธุรกิจ สินเชื่อ เพื่อการส่งออก บริการค้าประกันเพื่อการส่งออก บริการประกันภัย ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ เป็นต้น

1.2 การพัฒนาบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ที่มีเป้าหมายเพื่อให้ประเทศเป็นศูนย์กลางทางการเงินในภูมิภาค ดังเช่น สหราชอาณาจักร ดังนั้น ผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ให้บริการส่วนใหญ่ เป็นผลิตภัณฑ์ด้านตลาดทุนเพื่อดึงดูดนักลงทุนต่างชาติที่เชื่อถือ ความมั่นคงของตลาดทุนในประเทศ แต่มีความต้องการผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม

1.3 การพัฒนาบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาสังคมและการเข้าถึงบริการทางการเงิน ดังเช่น ประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย ดังนั้น ผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ให้บริการ จะเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อรายย่อย และเน้นให้ประชาชนรายย่อยสามารถ เข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลาม เช่น ผลิตภัณฑ์เงินฝาก สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย สินเชื่อส่วนบุคคล ผลิตภัณฑ์ ประกันชีวิต เป็นต้น ทั้งนี้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลัก ศาสนาอิสลามของประเทศไทย ควรคำนึงถึงเป้าหมายในการพัฒนา ดังกล่าวด้วย

2. ผลการสำรวจความต้องการใช้บริการทางการเงินตามหลัก ศาสนาอิสลามในประเทศไทย

นอกจากการศึกษาผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ในประเทศไทยและในต่างประเทศแล้ว งานวิจัยนี้ได้สำรวจความต้องการ ของผู้ใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ทั้งที่เป็นชาวมุสลิม และไม่ใช่ชาวมุสลิม และลักษณะธุรกรรมทางการเงินที่เหมาะสม โดยกำหนดกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 1,500 คน แบ่งเป็นกลุ่ม เป้าหมายชาวมุสลิมจำนวน 1,000 คน และกลุ่มเป้าหมายที่ไม่ใช่ ชาวมุสลิม แต่ต้องการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม จำนวน 500 คน คณะผู้วิจัยจึงได้ศึกษาบทความวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาความต้องการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามในประเทศ ต่าง ๆ และพบว่า บทความเหล่านั้นใช้วิธีการศึกษาโดยอาศัยผลการสำรวจ จากการออกแบบสอบถามและสัมภาษณ์ผู้ใช้บริการทางการเงิน ทั้งผู้ที่ นับถือศาสนาอิสลามและผู้ที่ไม่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งฐานข้อมูล

ที่ได้จากการสำรวจ มีความสำคัญต่อการศึกษาอุปสงค์การบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม โดยงานศึกษาทั้งหมดสามารถนำไปปรับใช้ในการออกแบบ แบบสอบถามที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาความต้องการบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยฉบับนี้ รวมถึงการศึกษาและวิเคราะห์ผู้ให้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ทั้งนี้ การสำรวจความต้องการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามของไทยควรประกอบไปด้วยประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- ปัจจัยที่มีผลต่อระดับการเข้าถึงบริการทางการเงิน ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา รายได้ (รายได้จากการเกษตรและรายได้จากการประกอบธุรกิจ) ค่าใช้จ่าย อาชีพ พื้นที่อยู่อาศัย ซึ่งแบ่งเป็น 3 เขตพื้นที่ (เขตเมือง ชานเมือง/กึ่งเมือง และชนบท)

- ความต้องการใช้บริการทางการเงินในแต่ละประเภทสถาบันการเงิน โดยแบ่งกลุ่มสถาบันการเงินในแบบสอบถามเป็น ธนาคารพาณิชย์ สถาบันการเงินเฉพาะกิจ (เช่น ธ.ก.ส. และธนาคารออมสิน) สหกรณ์/สหกรณ์เครดิตยูเนียนกลุ่มออมทรัพย์/ธนาคารชุมชน กองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ญาตินอกครัวเรือน และนายทุน/บุคคลอื่นนอกครัวเรือน (รวมแชร์) สวัสดิการบริษัท และโรงรับจำนำ โดยจะสอบถามถึงประเภทของบริการเงินด้านธนาคารที่ใช้กับสถาบันการเงินข้างต้น 6 ประเภท ได้แก่ การฝากเงิน/ออมเงิน สินเชื่อส่วนบุคคล สินเชื่อการเกษตร สินเชื่อที่อยู่อาศัย และสินเชื่อธุรกิจอื่น ซึ่งในส่วนของเงินฝากและสินเชื่อจะมีรายละเอียดของปริมาณการใช้บริการ อัตราดอกเบี้ย ระยะเวลาหลักประกันที่ใช้ (ในกรณีกู้ยืม) นอกจากนี้ จะสอบถามถึงการใช้บริการ

ทางการเงินด้านประกันภัยประกอบด้วย ประกันภัยส่วนบุคคลและประกันภัยเกี่ยวกับทรัพย์สินประเภทต่าง ๆ รวมถึงผลิตภัณฑ์ทางการเงินในตลาดทุน

- ความต้องการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม โดยจะสอบถามถึงความรู้ทั่วไปของหลักการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม และพฤติกรรมการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามในอดีต นอกจากนี้ในกรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม จะสอบถามเพิ่มเติมถึงสาเหตุที่ตัดสินใจไม่ใช้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าว และสาเหตุที่ตัดสินใจใช้ผลิตภัณฑ์ทางการเงินทั่วไป ความสนใจที่ใช้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าว หากมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับหลักการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม และหากผลิตภัณฑ์ดังกล่าวตอบสนองความต้องการทางการเงิน และระบุประเภทของผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่สนใจจะใช้บริการ

ในกรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถามเคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม จะสอบถามเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุผลที่ใช้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ประเภทผลิตภัณฑ์ที่เคยใช้บริการ สถาบันการเงินที่ใช้บริการ และประเภทบริการทางการเงินที่คิดว่ามีความหลากหลายไม่เพียงพอ

- ความต้องการบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม รายประเภทผลิตภัณฑ์ จะสอบถามความสนใจที่จะใช้ผลิตภัณฑ์ด้านเงินฝาก สินเชื่อ ประกัน และตราสารหนี้ โดยอธิบายลักษณะของผลิตภัณฑ์โดยสังเขป เพื่อสำรวจความต้องการการบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม รวมทั้งความสอดคล้องของอุปทานการให้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม

จากข้อมูลข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตการสำรวจข้อมูล
ดังนี้

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1) ความต้องการและการเข้าถึงบริการทางการเงิน
ตามหลักศาสนาอิสลามของประชาชน

1.2) ปัจจัยที่ประชาชนใช้ตัดสินใจเลือกใช้บริการ
ทางการเงินทั้งผลิตภัณฑ์การเงินทั่วไป และผลิตภัณฑ์การเงินตามหลัก
ศาสนาอิสลาม

2) ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการสำรวจครั้งนี้
ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ

2.1) ประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม

2.2) ประชาชนที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามแต่อาศัยอยู่ใน
พื้นที่ที่มีประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามอาศัยอยู่อย่างมีนัยสำคัญ

คณะผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างขนาดประชากร 1,500 ตัวอย่าง
ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามจำนวน 1,000
ตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามแต่อาศัย
อยู่ในพื้นที่ที่มีประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามอาศัยอยู่อย่างมีนัยสำคัญ
จำนวน 500 ตัวอย่าง โดยจะสุ่มกลุ่มตัวอย่างเฉพาะในจังหวัดที่มีประชากร
ที่นับถือศาสนาอิสลามอาศัยอยู่ และนับเป็นร้อยละ 10 ของประชาชน
ทั้งหมดเป็นอย่างน้อย กระจายตามจังหวัดที่อยู่อาศัย เพศ อายุ และรายได้
ซึ่งในแต่ละกลุ่มตัวอย่างสำรวจโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ

(Stratified Random Sampling) กล่าวคือสำรวจเฉพาะจังหวัดที่มีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามอาศัยอยู่ตามเกณฑ์ข้างต้น และจำนวนประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามที่สำรวจในแต่ละจังหวัด กำหนดให้เป็นสัดส่วนเดียวกับสัดส่วนจำนวนประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดนั้น ๆ สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้นับถือศาสนาอิสลามจำนวนที่สำรวจจะมีสัดส่วนเดียวกับจำนวนประชากรที่ไม่ใช่มุสลิม ในจังหวัดนั้น ๆ เช่นกัน ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างจะครอบคลุมชาวมุสลิมในทุกระดับ ได้แก่ นักลงทุนชนชั้นกลาง ชนชั้นล่าง

คณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลข้อมูลตามแบบสอบถาม โดยคณะผู้วิจัยได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 5 ส่วนได้แก่

2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลด้านต่าง ๆ อาทิ ข้อมูลด้านครัวเรือน อายุ เพศ ระดับการศึกษา และรายได้

2.2 ข้อมูลด้านความต้องการทางการเงินในภาพรวม ซึ่งผู้วิจัยได้สอบถามถึงการใช้บริการทางการเงินด้านต่าง ๆ ได้แก่ บริการเงินฝาก บริการสินเชื่อ บริการประกันภัย และบริการผลิตภัณฑ์ทางการเงินในตลาดเงินและตลาดทุน

2.3 ความต้องการการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามในภาพรวม ซึ่งผู้วิจัยสอบถามถึงความรู้ความสนใจในการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม อีกทั้งให้ผู้ตอบแบบสอบถามระบุว่าเคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามหรือไม่ ทั้งนี้ ผู้วิจัยยังได้สอบถามถึงความมั่นใจว่าบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามดำเนินการตามหลักชะรีอะห์หรือไม่

2.4 ความต้องการบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามของผู้ที่ไม่เคยใช้บริการดังกล่าว ผู้วิจัยได้สอบถามถึงสาเหตุที่ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มดังกล่าว ไม่ใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม รวมถึงบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามที่สนใจ หากมีความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม เพื่อศึกษาความต้องการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามของผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มนี้

2.5 ความต้องการบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามของผู้ที่เคยใช้บริการดังกล่าว ผู้วิจัยได้สอบถามถึงสาเหตุที่ผู้ตอบแบบสอบถามถึงสาเหตุและสถาบันการเงินที่ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มนี้ใช้บริการทางการเงินดังกล่าว นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มนี้ระบุบริการทางการเงิน ตามหลักศาสนาอิสลามที่ต้องการใช้ แต่ผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณาว่าไม่มีการให้บริการ

การสำรวจความต้องการของผู้ใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามทั้งที่เป็นชาวมุสลิมและไม่ใช่มุสลิม จำนวน 1,807 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคใต้และมีจำนวนผู้อยู่อาศัยในครัวเรือนเฉลี่ย 4.6 ร้อยละ 57 ของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงและร้อยละ 71 นับถือศาสนาอิสลาม โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ (ร้อยละ 47.9) จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือต่ำกว่า ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการใช้บริการทางการเงินในทุกประเภท โดยเฉพาะด้านสินเชื่อ ซึ่งสินเชื่อที่ผู้ตอบแบบสอบถามต้องการใช้บริการมากที่สุดสามลำดับแรก ได้แก่ 1) สินเชื่อการเกษตร 2) สินเชื่อส่วนบุคคล และ 3) สินเชื่อที่อยู่อาศัย และผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนใหญ่ใช้บริการทางการเงินกับกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง รวมทั้งสถาบันการเงินเฉพาะกิจ ทั้งนี้ ศาสนาไม่มีผลกระทบต่อความต้องการทางการเงินประเภทต่าง ๆ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สอบถามผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่เคยใช้บริการตามหลักศาสนาอิสลาม ถึงสาเหตุที่ตัดสินใจใช้บริการทางการเงิน และพบว่า ร้อยละ 46.2 ของผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มดังกล่าว ให้ความสำคัญแก่ความสะดวกในการใช้บริการ ร้อยละ 22.6 ให้ความสำคัญแก่ความมั่นใจในบริการและผู้ให้บริการ และร้อยละ 18.3 ตัดสินใจใช้บริการทางการเงินเพราะตรงกับความต้องการ อีกทั้ง ผู้วิจัยได้สอบถามเพิ่มเติมถึงสาเหตุที่ไม่เคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม และพบว่า สาเหตุหลักที่ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มดังกล่าว ไม่เลือกใช้บริการทางศาสนาอิสลาม คือ การที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจและไม่รู้บริการทางการเงินแบบดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 37.5 ของผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มดังกล่าว ความไม่สะดวกก็เป็นอีกปัจจัยสำคัญหนึ่ง (ร้อยละ 28.9) ที่ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มดังกล่าวตัดสินใจไม่ใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม

ผู้วิจัยพบว่า ความต้องการบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ของผู้ที่เคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม และผู้ที่ไม่เคยใช้บริการดังกล่าว มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ สำหรับผู้ที่เคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม มีอุปสงค์ที่ไม่ได้ตอบสนอง (Unmet Demand) ในบริการประกันภัย โดยเฉพาะประกันภัยสุขภาพตามหลักศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มดังกล่าว ยังมีความต้องการใช้บริการตามหลักศาสนาอิสลามแต่ไม่มีให้บริการประเภทอื่น ๆ เช่น สินเชื่อธุรกิจ สินเชื่อเพื่อการเกษตร

และประกันชีวิตเป็นต้น สำหรับผู้ที่ไม่เคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามนั้น หากได้รับข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักการเงินตามหลักศาสนาอิสลามแล้ว มีความสนใจที่จะใช้บริการสินเชื่อและเงินฝากเป็นหลัก โดยเฉพาะสินเชื่อเพื่อการเกษตรและเงินฝากออมทรัพย์ ความสนใจบริการประกันภัยตามหลักศาสนาอิสลามอยู่ในระดับต่ำ

นอกจากนี้ เมื่อนำผลการตอบแบบสอบถามในส่วนความต้องการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม แยกตามประเภทของสถาบันการเงินที่ผู้ตอบแบบสอบถามใช้บริการอยู่ในปัจจุบัน เพื่อวิเคราะห์ความต้องการบริการทางการเงินที่อาจแตกต่างกันระหว่างกลุ่มผู้ที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการเงินในระบบธนาคาร (กลุ่ม Unbankable) และกลุ่มที่เข้าถึงบริการทางการเงินในระบบธนาคารได้ (กลุ่ม Bankable) พบว่า กลุ่มที่ใช้บริการทางการเงินกับธนาคารพาณิชย์มีความต้องการใช้บริการสินเชื่อธุรกิจสูงที่สุดที่ร้อยละ 7.7 รองลงมาคือบริการสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยและบริการประกันสุขภาพที่ร้อยละ 4.6 กลุ่มที่ใช้บริการทางการเงินกับสถาบันการเงินเฉพาะกิจ มีความต้องการใช้บริการประกันสุขภาพสูงที่สุดที่ร้อยละ 13.2 รองลงมาคือ บริการสินเชื่อธุรกิจที่ร้อยละ 5.5 และสินเชื่อส่วนบุคคลที่ร้อยละ 5.2 ตามลำดับ กลุ่มที่ใช้บริการทางการเงินกับธนาคารอิสลามแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นสถาบันการเงินเฉพาะกิจแห่งหนึ่ง มีความต้องการใช้บริการประกันสุขภาพสูงที่สุดที่ร้อยละ 25.6 รองลงมาคือบริการสินเชื่อธุรกิจที่ร้อยละ 6.8 และบริการสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยที่ร้อยละ 6.3 ตามลำดับ ในขณะที่ผู้ที่ใช้บริการทางการเงินกับแหล่งเงินทุนอื่น เช่น สหกรณ์ ญาตินอกครัวเรือน นายทุนบุคคลอื่นนอกครัวเรือน กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

เป็นต้น มีความต้องการใช้บริการประกันสุขภาพสูงที่สุดที่ร้อยละ 9.9 รองลงมาคือบริการสินเชื่อธุรกิจที่ร้อยละ 5.7 และบริการสินเชื่อเพื่อการเกษตรที่ร้อยละ 4.3 ตามลำดับ

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่ใช้บริการทางการเงินกับสถาบันการเงิน ทั้งในระบบธนาคารและแหล่งเงินอื่น มีความต้องการใช้บริการประกันสุขภาพ แต่หากพิจารณาเฉพาะความต้องการสินเชื่อจะพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามทุกกลุ่มมีความต้องการใช้สินเชื่อธุรกิจ ผู้ตอบแบบสอบถามที่ใช้บริการทางการเงินกับธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงินเฉพาะกิจจะมีความต้องการใช้สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยและสินเชื่อส่วนบุคคลเพิ่มเติมด้วย ในขณะที่ผู้ที่ใช้บริการทางการเงินกับแหล่งเงินอื่น มีความต้องการใช้บริการสินเชื่อเพื่อการเกษตรเพิ่มเติมด้วย

3. ผลการวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติถึงความต้องการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามในประเทศไทย

ในส่วนของการพัฒนาแบบจำลอง เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม แบบจำลองที่ใช้จึงเป็นแบบจำลองที่เรียกว่า Binary logit หรือ Logit เนื่องจากแบบจำลองเพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามมีตัวแปรตามเป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) ซึ่งมีค่าเพียง 0 และ 1 ทั้งนี้ ในส่วนของตัวแปรอิสระประกอบด้วยคุณสมบัติต่าง ๆ เช่น อายุ เพศ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ รายได้ ประสบการณ์ในการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม และปัจจัยทางศาสนา

จากผลการศึกษา คณะผู้วิจัยพบว่า สำหรับความต้องการผลิตภัณฑ์เงินฝากตามหลักศาสนาอิสลาม ปัจจัยทางศาสนา เช่น การนับถือศาสนาอิสลาม ความเคร่งในการนับถือศาสนาอิสลาม รวมทั้งความเชื่อมั่นของสถาบันการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม มีผลอย่างมากต่อความสนใจของประชาชนในการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์เงินฝากตามหลักศาสนาอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เงินฝาก อัล-ฮัจญ์ จะได้รับความสนใจพิเศษจากคนที่มีความเคร่งในการนับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งสำหรับบุคคลเหล่านี้จะไม่มีความสนใจในผลิตภัณฑ์เงินฝากรูปแบบอื่น ส่วนปัจจัยอื่น ๆ เช่น อายุ สถานภาพสมรส เพศ การศึกษา ก็มีความสัมพันธ์ในความต้องการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม

สำหรับความต้องการผลิตภัณฑ์สินเชื่อตามหลักศาสนาอิสลาม ปัจจัยทางศาสนายังคงเป็นปัจจัยที่สำคัญประชาชนในการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์สินเชื่อตามหลักศาสนาอิสลาม รวมถึง การรู้จักบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ประสบการณ์ที่เคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ความเชื่อมั่นของสถาบันการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม และการรู้จักคนที่เคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ก็เป็นปัจจัยสำคัญ นอกจากนี้ ปัจจัยที่มีผลต่อความสนใจในการใช้สินเชื่อเพื่อการบริโภค เพื่อที่อยู่อาศัย และเพื่อการซื้อพาหนะ ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษาสูงสุดในระดับประถมศึกษา อาชีพในภาคเอกชน และภาครัฐ และรายได้ กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีอายุเพิ่มขึ้น มีครอบครัว มีการศึกษาในระดับต่ำ ประกอบอาชีพเกษตรกร และมีรายได้ต่ำ จะมีความสนใจในสินเชื่อเหล่านี้เป็นพิเศษ

นอกจากนี้ ปัจจัยทางศาสนา รวมทั้งประสบการณ์ที่เคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ความเชื่อมั่นของสถาบันการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม และการรู้จักคนที่เคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม มีผลต่อความสนใจของประชาชนในการเลือกใช้บริการผลิตภัณฑ์ประกันภัยตามหลักศาสนาอิสลาม

ในส่วนของปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการผลิตภัณฑ์ตลาดทุนตามหลักศาสนาอิสลาม (ตราสารศุภกตามหลักศาสนาอิสลาม) ได้แก่ สถานภาพสมรส รายได้ ศาสนาอิสลาม ความเคร่งในการนับถือศาสนาอิสลาม ประสบการณ์ที่เคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ความเชื่อมั่นของสถาบันการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม และการรู้จักคนที่เคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม

4. ผลการวิเคราะห์ SWOT Analysis ถึงการให้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามในประเทศไทย

จากผลการสำรวจและผลการวิเคราะห์เชิงสถิติข้างต้น คณะวิจัยได้ทำการศึกษากระบวนการเงินตามหลักชะรีอะฮ์ในประเทศไทยภายใต้กรอบการวิเคราะห์ SWOT Analysis เพื่อสะท้อนภาพรวมของระบบการเงินตามหลักชะรีอะฮ์ในประเทศไทย โดยสรุปได้ดังนี้

4.1 ด้านจุดแข็ง (Strength)

การดำเนินธุรกรรมของระบบการเงินอิสลามในประเทศด้วยหลักชะรีอะฮ์ ช่วยดึงดูดให้นักลงทุนมุสลิมทั้งในประเทศและต่างประเทศมีทางเลือกมากขึ้น ในการซื้อผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ถูกต้องตามหลักชะรีอะฮ์

4.2 ด้านจุดอ่อน (Weakness)

1) ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีเกณฑ์กำกับดูแลสำหรับระบบการเงินตามหลักชะริอะฮ์ แต่ใช้การเทียบเคียงกับระบบการเงินแบบปกติ

2) ระบบการเสียภาษีภายในประเทศไม่เอื้อต่อการทำธุรกรรมตามหลักชะริอะฮ์

3) ประเทศไทยยังคงขาดแคลนบุคลากร และผู้เชี่ยวชาญด้านการเงินตามระบบชะริอะฮ์

4) ผู้ให้บริการผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักชะริอะฮ์ในประเทศไทยจะแต่งตั้งคณะกรรมการชะริอะฮ์เพื่อให้คำแนะนำ ตลอดจนกำกับดูแลเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ทางการเงินสอดคล้องกับระบบชะริอะฮ์ และเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการชะริอะฮ์ยังไม่ได้ได้รับความเชื่อมั่นเท่าที่ควร เนื่องจากผู้บริโภคบางกลุ่มยังคงไม่มั่นใจถึงความรู้ ความเชี่ยวชาญ ตลอดจนประสิทธิภาพทางการเงินของคณะกรรมการฯ ส่งผลให้ผู้บริโภคบางส่วนจึงตัดสินใจไม่เลือกใช้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าว

5) ผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักชะริอะฮ์ขาดความหลากหลาย โดยผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ในตลาดการเงิน ยังคงเป็นธุรกรรมการรับฝากเงิน และสินเชื่อ ส่วนในตลาดทุนนั้น มีกองทุนรวมตามหลักชะริอะฮ์เพียง 5 กองทุน ส่วนการระดมทุนด้วยการออกตราสารสุกุนั้น ปัจจุบันยังไม่มีผู้ใดสามารถออกตราสารดังกล่าวได้ถึงแม้ว่า ก.ล.ต. ได้ออกหลักเกณฑ์เพื่อรองรับการออกตราสารสุกุนแล้วก็ตาม

4.3 ด้านโอกาส (Opportunity)

ผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักชะรีอะฮ์นั้น มีแนวโน้มการขยายตัวสูง โดยเฉพาะหลังเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

4.4 ด้านอุปสรรค (Threat)

1) ผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักชะรีอะฮ์นั้น มีข้อวิจฉัยในเรื่องของความถูกต้องที่แตกต่างกันไป โดยขึ้นอยู่กับความเชื่อและความศรัทธาของมุสลิมแต่ละกลุ่ม ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักชะรีอะฮ์ยังไม่ได้ได้รับความนิยมเท่าที่ควร

2) ปริมาณธุรกรรมทางการเงินตามหลักชะรีอะฮ์ในประเทศไทยอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับธุรกรรมโดยทั่วไป ส่งผลให้ไม่เกิดการประหยัดต่อขนาด (Economy of Scale)

5. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการสำรวจข้อมูล การวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติ และผลการวิเคราะห์ SWOT Analysis คณะผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

5.1 การปฏิบัติตามหลักอิสลามมีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม และความเชื่อมั่นว่าบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามได้ดำเนินการตามหลักชะรีอะฮ์เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ตัดสินใจ ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ดังนั้น เพื่อสนับสนุนการให้บริการ

ทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม จึงควรมีการเสริมสร้างความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม โดยกำหนดให้มีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของผลิตภัณฑ์ทางการเงิน โดยองค์กรกลางระดับชาติที่มีความน่าเชื่อถือ

5.2 เมื่อพิจารณากรอบการกำกับดูแลบริการทางการเงินอิสลามด้านศาสนาของประเทศไทยแล้ว พบว่า ยังขาดหน่วยงานที่มีอำนาจในการรับรองและตรวจสอบความถูกต้องของบริการทางการเงินตามหลักอิสลาม รวมทั้งตัดสินใจได้เฉียดหรือความขัดแย้งที่เกิดมาจากการดำเนินงานตามหลักชะรีอะฮ์ เช่น ในประเทศมาเลเซียและอินโดนีเซีย ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากการที่กฎหมายของไทย ไม่ได้อิงหลักชะรีอะฮ์เช่นเดียวกับประเทศที่มีชาวมุสลิมเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ และปริมาณธุรกรรมชะรีอะฮ์อยู่ในระดับต่ำ ทำให้ไม่มี Economy of Scale ในการจัดตั้งคณะกรรมการชะรีอะฮ์ระดับชาติขึ้น อย่างไรก็ตาม จากผลการสำรวจในรายงานวิจัยฉบับนี้ แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการจัดตั้งคณะกรรมการชะรีอะฮ์ระดับชาติ ดังเช่นในประเทศมาเลเซียหรืออินโดนีเซีย เพื่อให้มีหน่วยงานกลางระดับชาติทำหน้าที่เสริมสร้างความน่าเชื่อถือ ว่าบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทย มีความถูกต้องตามหลักชะรีอะฮ์ โดยจะส่งเสริมให้มีผู้ใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามเพิ่มขึ้นตามมา ทั้งนี้ จำเป็นที่จะต้องมีการออกกฎหมายใหม่เพื่อจัดตั้งคณะกรรมการชะรีอะฮ์ระดับชาติขึ้น เพื่อกำกับดูแลการปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามของผู้ให้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามทั้งระบบ โดยมีการกำหนดคุณสมบัติของกรรมการชะรีอะฮ์ให้มีความเชี่ยวชาญด้านการเงินอิสลามอย่างแท้จริง และอาจมอบหมายให้หน่วยงานรัฐ

ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเงินการธนาคาร ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ คณะกรรมการดังกล่าว โดยไม่ต้องจัดตั้งหน่วยงานใหม่เพื่อทำหน้าที่ดังกล่าว เพื่อประหยัดงบประมาณในการดำเนินงานของภาครัฐ

5.3 นอกจากนี้ ควรให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนได้รับรู้ว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวได้ผ่านกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องตามหลักชะรีอะห์แล้ว และควรระบุรายละเอียดให้กับผู้ใช้บริการว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวใช้รูปแบบใดในการทำธุรกรรม ดังเช่นในประเทศแถบเอเชียใต้ รวมทั้งกำหนดให้ผู้ให้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามเปิดเผยข้อมูลและรายงานต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำเนินงานตามหลักศาสนา เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในความถูกต้องของการดำเนินงานตามหลักศาสนาอิสลาม และเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจในลักษณะธุรกรรมของสถาบันการเงินอิสลาม ที่มีความแตกต่างจากลักษณะธุรกรรมของสถาบันการเงินทั่วไปที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่คุ้นเคย

5.4 ทั้งนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนหนึ่งที่ไม่ใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการของบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม และขาดความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ดังนั้น ภาครัฐจึงควรมีบทบาทสำคัญในการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ถึงหลักการของบริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลาม ให้ประชาชนโดยทั่วไปได้รับรู้ทั้งประชาชนที่เป็นชาวมุสลิม ซึ่งมีความต้องการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามอยู่แล้ว และประชาชนที่ไม่ใช่ชาวมุสลิม ซึ่งหากได้รับข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักการเงินตามหลักศาสนาอิสลามแล้ว

มีความสนใจที่จะใช้บริการ ยกตัวอย่างเช่น ในประเทศอินโดนีเซีย ภาครัฐได้กำหนดแผนงานที่ชัดเจนที่จะผลักดันให้สัดส่วนการใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามเพิ่มขึ้นเป็นอย่างน้อยร้อยละ 15 ของบริการทางการเงินทั้งหมด ภายในปี พ.ศ. 2566 อีกทั้ง ภาครัฐควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนที่ไม่ใช่ชาวมุสลิมเข้าใจว่า หลักการของศาสนาอิสลาม มุ่งเน้นให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคมมีวัตถุประสงค์เพื่อลดการเอาเปรียบกันในสังคม ซึ่งหลักการดังกล่าวอาจสามารถดึงดูดความสนใจของประชาชนทั่วไปได้

5.5 อีกทั้ง ผู้ใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามส่วนใหญ่ ใช้บริการกับกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ หรือกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ซึ่งสถาบันการเงินฐานรากเหล่านี้สามารถเข้าถึง ผู้ใช้บริการได้ดีกว่าสถาบันการเงินเฉพาะกิจ หรือผู้ให้บริการรายอื่น ๆ ดังนั้น ควรมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรการเงินเหล่านี้ เพื่อให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการเข้าถึงบริการทางการเงินของชาวมุสลิม ทั้งนี้ สถาบันการเงินเฉพาะกิจอาจปรับบทบาทโดยเน้นการให้บริการทางการเงินกับประชาชนฐานรากให้มากขึ้น หรืออาจทำหน้าที่เป็นเหมือนหน่วยงานพี่เลี้ยง เพื่อเสริมสภาพคล่องและเสริมความเข้มแข็งให้กับองค์กรการเงินฐานรากตามหลักศาสนาอิสลามอีกด้วย ดังเช่นที่ธนาคารกลางอินโดนีเซียได้ให้การอบรมด้านบุคลากร รวมถึงให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิค แก่องค์กรการเงินฐานรากและส่งเสริมให้ธนาคารพาณิชย์ทั่วไป ร่วมปล่อยสินเชื่อระดับฐานรากผ่านองค์กรการเงินฐานรากด้วย

5.6 นอกจากนี้ ผู้ที่เคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามและผู้ที่ไม่เคยใช้บริการมีความต้องการที่สอดคล้องกัน คือ ผลิตรถยนต์สินเชื่อการเกษตร ซึ่งปัจจุบันสถาบันการเงินตามหลักศาสนาอิสลามของไทย ยังไม่มีผลิตรถยนต์สินเชื่อการเกษตรตามหลักศาสนาอิสลาม ทั้งนี้ สินเชื่อการเกษตรจะแตกต่างกับสินเชื่อทั่วไปในส่วนของระยะเวลาการชำระสินเชื่อ ซึ่งจะกำหนดให้สอดคล้องกับฤดูกาลผลิตของเกษตรกร ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริมให้สถาบันการเงินตามหลักศาสนาอิสลามพัฒนาผลิตรถยนต์ดังกล่าวขึ้น

5.7 นอกจากผลิตรถยนต์ของสถาบันการเงินแล้ว ผู้ตอบแบบสอบถามที่เคยใช้บริการทางการเงินตามหลักศาสนาอิสลามมีบริการทางการเงินที่ต้องการใช้บริการแต่ไม่มีให้บริการ (Unmet Demand) โดยเฉพาะบริการประกันภัยตามหลักศาสนาอิสลาม เช่น ประกันสุขภาพ ประกันชีวิต ประกันอุบัติเหตุ และประกันอัคคีภัยและทรัพย์สิน เป็นต้น ภาครัฐอาจส่งเสริมให้มีการพัฒนาบริการประกันภัยดังกล่าว โดยเฉพาะบริการประกันสุขภาพตามหลักศาสนาอิสลาม ซึ่งสถาบันการเงินฐานรากคือกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ หรือกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อาจไม่มีความพร้อมและความเชี่ยวชาญในการให้บริการประกันภัย รัฐบาลจึงต้องหาช่องทางอื่น อาทิ สถาบันการเงินเฉพาะกิจและบริษัทประกันภัยที่ให้บริการตามหลักศาสนาอิสลามเพื่อเป็นช่องทางในการเข้าถึงบริการประกันภัยตามหลักศาสนาอิสลาม

โรฮินจา : ความเข้าใจและการเรียนรู้ สู่ประชาคมอาเซียน

ธานินทร์ สาละม

1. บทนำ

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษามุสลิมโรฮินจา¹ กลุ่มคนที่อพยพลี้ภัย จากรัฐอารกัน ประเทศเมียนมา ไปอาศัยอยู่ในประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียนหลายประเทศด้วยกัน เช่น ประเทศไทย ประเทศมาเลเซีย ประเทศอินโดนีเซีย และมีจำนวนมากที่สุดคือ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ฉะนั้น ในงานวิจัยนี้จึงมุ่งประเด็นไปที่บริบททางสังคม เศรษฐกิจ ของคนโรฮินจาพลัดถิ่นในประเทศต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น และอีกประเด็นหนึ่ง ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาการยอมรับของผู้คนในประเทศปลายทางที่กลุ่มคนเหล่านี้ได้เดินทางไปร่วมอาศัยอยู่ด้วย พหุสังคมที่ได้รับการกล่าวถึงในสังคมปัจจุบันได้ตอบรับชาวโรฮินจาได้มากน้อยแค่ไหน อย่างไร และด้วยเพราะประเทศปลายทางส่วนใหญ่เป็นประเทศที่มีประชากรหลักเป็นมุสลิม

١٠ [إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ] (الحجرات)

ความว่า “แท้จริงบรรดาผู้ศรัทธานั้นเป็นพี่น้องกัน” (อัล-หุญรอต: 10) ด้วยคำสอนของศาสนาอิสลามในประโยคนี้ เป็นเสมือนเข็มทิศนำทางให้พี่น้องมุสลิมโรฮินจาในประเทศเมียนมาได้เดินทางค้นคว้าไปยังประเทศ

¹ งานวิจัยฉบับนี้ใช้คำว่า “โรฮินจา” แทนคำว่า “โรฮิงญา” จากสำนักราชบัณฑิตยสภาชี้แจงโดยสรุปว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทั้งชาวไทยและชาวพม่าในคณะกรรมการจัดทำหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาพม่าสำนักงานราชบัณฑิตยสภา เห็นว่าคำที่เขียนกันเป็นภาษาไทยว่า “โรฮินจา” / “โรฮิงญา” ให้เขียนทับศัพท์ด้วยอักษรไทยว่า โรฮินจา (รายละเอียดหนังสือสำนักราชบัณฑิตยสภา ในภาคผนวก)

เป้าหมายที่เป็นมุสลิมด้วยกัน ในยามที่พวกเขาทนการถูกกดขี่ในด้านต่าง ๆ ชาวมุสลิมโรฮีนจาหลายคนตัดสินใจละทิ้งบ้านเกิดมายาวนานกว่า 30 ปี ด้วยเหตุนี้จึงมีประชากรโรฮีนจาพลัดถิ่นอยู่หลายประเทศในกลุ่มอาเซียน (เช่น ไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย) และในประเทศอาหรับ (ซาอุดีอาระเบีย) แต่ในขณะเดียวกัน ประเทศมุสลิมเหล่านี้ก็มีโครงสร้างทางกฎหมายสมัยใหม่ ที่ดูเหมือนว่าจะเป็นการยากที่ผู้อพยพชาวมุสลิมโรฮีนจาจะเข้ามาอยู่อาศัยได้อย่างสะดวกสบาย อดมคติ และหลักศรัทธาทางศาสนา กับระบบการปกครองของแต่ละประเทศปลายทาง ได้จัดวางชีวิตพวกเขาไว้อย่างไร

ปลายปี พ.ศ.2558 ที่เพิ่งผ่านมานี้ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะผนึกรวมกันเป็นประชาคมสังคม ภายใต้คำขวัญที่ว่า One Vision, One Identity, One Community ซึ่งเป็นสิ่งที่ท้าทายอย่างยิ่ง เนื่องจากภูมิภาคนี้เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายในด้านชีวภาพ ภาษา วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ โดยผู้คนที่หลากหลายภาษาและชาติพันธุ์เหล่านี้ พึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ มีการแลกเปลี่ยนสินค้าและพึ่งพาอาศัยกัน เรียนรู้ และหิบบัยวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม การแพร่ขยายอำนาจตะวันตกที่เข้าสู่ภูมิภาคนี้ ในช่วงศตวรรษที่ 19 ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐศูนย์กลางที่มีอำนาจอยู่เดิม กับเมืองบริวารไปสู่ความสัมพันธ์แบบใหม่ที่รัฐมีอำนาจเหนือดินแดน ประชาชนเหล่านี้ถูกแบ่งแยกหรือผนวกรวมเข้ากับอาณาเขตของรัฐประชาชาติสมัยใหม่ แต่ก็พบว่า บางประเทศรัฐชาติสมัยใหม่ก็ไม่สามารถมีอำนาจควบคุมได้อย่างเด็ดขาด ยังคงมีชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่พยายามหลบหนีจากการควบคุมจากอำนาจรัฐชาติ

มุสลิมโรฮีนจา เป็นอีกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากแนวคิดรัฐชาติสมัยใหม่ และแนวคิดประชาคมอาเซียนที่กำลังจะเกิดขึ้น พวกเขาอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของรัฐอาร์กัน หรือรัฐยะไข่ ในประเทศพม่า กลุ่มคนเหล่านี้นับถือศาสนาอิสลามและมีการสื่อสารด้วยภาษาของตนเองคือ ภาษาโรฮีนจา ในการสำรวจของนักวิชาการหลาย ๆ คน สันนิฐานว่า ชาวโรฮีนจาส่วนมากสืบเชื้อสายมาจากชาวอาหรับและชาวเปอร์เซีย สำหรับชาวโรฮีนจาที่อยู่ในประเทศพม่า ถือว่าเป็นบ้านเกิดของตนเอง ก็ยังได้ประสบปัญหาที่เกิดขึ้นมากมาย จากรัฐบาลพม่า กลุ่มคนเหล่านี้ไม่ได้ยอมรับให้เป็นพลเมืองของประเทศพม่า จึงถูกละเมิดในเรื่องของสิทธิมนุษยชนทำให้ไม่ได้รับสิทธิในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา สิทธิการรักษาพยาบาล แม้แต่สิทธิการเป็นเมือง และชาวโรฮีนจายังถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ลี้ภัยที่ผิดกฎหมาย

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2512 ปัญหาชาวโรฮีนจาได้มีมากขึ้น รัฐบาลพม่าได้สั่งให้กองกำลังติดอาวุธกวาดล้างชาวโรฮีนจา ทำทุกอย่างที่เป็น การกดดันให้ชาวโรฮีนจาออกจากประเทศ หมู่บ้านหลาย ๆ ร้อยแห่ง ได้ถูกเผาและคนหลาย ๆ พันคน ได้ถูกฆ่าตายจากฝีมือของทหาร พวกเขา ได้ถูกทำร้ายร่างกายจากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้ไม่สามารถไปทำงานได้ และยังถูกกีดกันในเรื่องของการเดินทาง โดยเฉพาะการเดินทางข้ามแดน ที่ไม่สามารถทำได้เลย นอกจากนี้ ทหารยังสั่งไม่ให้ทำการเกษตรในพื้นที่ต่าง ๆ และได้สั่งไม่ให้แม่ค้า พ่อค้าชาวพม่าขายของให้กลุ่มโรฮีนจา ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกลงโทษ ชาวโรฮีนจาได้ถูกกดดันมากขึ้นเรื่อย ๆ ถูกกีดกันในการทำมาหากิน ทำให้พวกเขาได้อยู่ในสภาพที่แร้นแค้น ไร้อนาคต จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวโรฮีนจาต้องอพยพออกจากประเทศพม่า ไปอยู่ในประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศบังกลาเทศ ประเทศซาอุดีอาระเบีย และประเทศมาเลเซีย รวมถึงในประเทศไทยที่มีการอพยพมาเป็นระยะ ๆ

สำหรับในประเทศไทยแล้ว สังคมไทยอาจรู้จักชาวโรฮีนจาเมื่อไม่นานมานี้ โดยเฉพาะในช่วงปี ค.ศ. 2012 ที่ผ่านมา เพราะมีผู้อพยพชาวโรฮีนจาได้ข้ามแดนมาเป็นจำนวนมาก โดยเดินทางด้วยทางเรือและขึ้นฝั่งทางภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งบางส่วนได้ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์ และบางส่วนก็ได้ข้ามแดนไปทำงานยังประเทศมาเลเซีย แต่ที่จริงแล้วชาวโรฮีนจาได้ข้ามแดนเข้ามาทำงานในประเทศไทยเป็นเวลานานประมาณ 20 ปีมาแล้ว กลุ่มคนเหล่านี้กระจายอยู่ตามชุมชนหรือตามจังหวัดต่าง ๆ ทั้งอยู่ในภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคอีสาน เมื่อมาอยู่ในประเทศไทย กลุ่มคนเหล่านี้ได้ประกอบอาชีพต่าง ๆ แต่ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพขายโรติ นอกจากนี้แล้วในการข้ามแดนเข้ามาในประเทศไทย ชาวโรฮีนจาได้ตั้งสมาคมของตนเองขึ้นมา โดยมีชื่อว่า สมาคมชาวโรฮีนจาแห่งประเทศไทย แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าชาวโรฮีนจาก็ยังได้ข้ามแดนไปอยู่ในหลาย ๆ ประเทศ ซึ่งไม่ได้เข้ามาในประเทศไทยเป็นที่แรก เช่น โรฮีนจา บางคนก็เคยไปอยู่ในประเทศจีนถึง 2 ปี ก่อนที่จะมาอยู่ในประเทศไทย

ประเด็นสำคัญที่เป็นปัญหา ที่ทำให้คนข้ามแดนชาวโรฮีนจาต้องแฝงตัวอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นไม่เปิดเผยตัวตน เพราะคนข้ามแดนชาวโรฮีนจาได้ถูกมองจากภาครัฐไทยและเกือบทุกรัฐปลายทางอย่างไม่ไว้วางใจ ซึ่งรัฐไทยมองกลุ่มคนเหล่านี้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้อพยพผิดกฎหมายไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นจากสื่อต่าง ๆ เช่น เฟสบุ๊ค ได้มีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเป็นกลุ่มไม่เอาชาวโรฮีนจา และฝ่ายความมั่นคงมองว่า ชาวโรฮีนจาเป็นกลุ่มคนข้ามแดนที่ผิดกฎหมายเป็นปัญหาความมั่นคงของชาติ รวมไปถึงเป็นปัญหา

ทางด้านเศรษฐกิจในประเทศไทย เรากำลังมองหาข้อมูลที่เรายังไม่ทราบเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ และกระบวนการการย้ายถิ่นจากรัฐอาร์กันไปยังประเทศอื่น ๆ รวมทั้ง สถานการณ์การอยู่อาศัย (ทางเศรษฐกิจและสังคม) ของผู้อพยพโรฮิงจาในประเทศมุสลิมปลายทาง การรวมกลุ่มกันเป็นสังคมโรฮิงจาภายใต้เครือข่ายของผู้อพยพ ตลอดทั้งความร่วมมือกับรัฐบาลในประเทศปลายทาง ทำให้ผู้วิจัยมีข้อสังเกตและมีคำถามในการวิจัยดังนี้

ประการแรก เห็นได้อย่างชัดเจนว่าคนพลัดถิ่นชาวโรฮิงจาในประเทศไทยได้มีการกระจายอยู่ในหลาย ๆ จังหวัด แต่พวกเขาก็มีการสร้างเครือข่ายทางสังคม ทั้งคนที่ข้ามแดนในประเทศไทยและต่างประเทศ ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่า เมื่อเข้ามาทำงานชาวโรฮิงจามีการสร้างฐานทางเศรษฐกิจผ่านเครือข่ายทางสังคมอย่างไร

ประการที่สอง ชาวโรฮิงจามีวิถีชีวิตแบบคนพลัดถิ่น ซึ่งจะไปอยู่ในประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ กลุ่มคนเหล่านี้ถูกมองจากภาครัฐแบบไม่ไว้วางใจ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่า วิถีชีวิตของคนพลัดถิ่นชาวโรฮิงจา และในสังคมพหุวัฒนธรรม คนกลุ่มนี้ได้รับการยอมรับกับผู้คนในประเทศปลายทางที่เขาไปอาศัยอยู่ด้วยอย่างไร ฉะนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องศึกษา วิจัยและทำความเข้าใจ เรียนรู้กับชาวโรฮิงจาให้มากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา แนวโน้มพัฒนาการทางเศรษฐกิจของชาวโรฮีนจา การสร้างตัวตนทางเศรษฐกิจภายใต้บริบทรัฐไทย และเปรียบเทียบกับกลุ่มประเทศอาเซียน

2. เพื่อสื่อสารกับสังคมให้มีความตระหนักรู้ การอยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรมอย่างเข้าใจวัฒนธรรม และระบบคุณค่าของกลุ่มชาติพันธุ์

งานวิจัยชิ้นนี้ ต้องทำความเข้าใจและแสวงหาความรู้เกี่ยวกับชาวโรฮีนจา ทั้งในประเทศไทยและจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาภาคสนามตามแนวทางมานุษยวิทยาเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ อย่างไรก็ตามงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคิดในการพิจารณาบนฐานแนวคิดกว้าง ๆ 2 แนวคิดด้วยกัน คือ (1) แนวคิดเครือข่ายข้ามแดน (Trans-nationalism) (2) แนวคิดชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity)

3. วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาวิจัยภาคสนามควบคู่กับการวิจัยเอกสารในลักษณะของการศึกษาแบบสหวิทยาการ (Interdisciplinary) โดยมีขั้นตอนต่อไปนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากพื้นที่ที่เป็นแหล่งชุมชนชาวโรฮีนจา และสถานประกอบการค้า ด้วยการสังเกตและสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลจากกลุ่มต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชน เจ้าของธุรกิจ แรงงาน นักวิจัย ตลอดจนถึง

นักวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ กลุ่มชาติพันธุ์โรฮีนจา และลักษณะความสัมพันธ์กับการประกอบธุรกิจ ระบบสังคม เศรษฐกิจ ระบบสิทธิและกฎหมาย ระบบความเชื่อ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรม ระบบธุรกิจและลักษณะการจัดการทางธุรกิจ ระบบสังคมการเมืองในพื้นที่ประเทศไทย ประเทศเมียนมา ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศมาเลเซีย และประเทศ ซาอุดีอาระเบีย ซึ่งเป็นประเทศที่ชาวมุสลิมโรฮีนจาอาศัยอยู่ มากที่สุด

2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย หนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออินเทอร์เน็ต เอกสารทางการ เอกสารของบริษัทธุรกิจ ระเบียบกฎหมาย งานศิลปะวรรณกรรม ที่มีเนื้อหา มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์โรฮีนจา ในพื้นที่ประเทศที่ได้กำหนดไว้แล้ว

4. ผลการวิจัย

■ จากอาร์กันสู่ยะไข่ ประวัติศาสตร์นิพนธ์

รัฐอาร์กันหรือรัฐยะไข่เป็นรัฐหนึ่งที่อยู่ในประเทศพม่า มีลักษณะ เป็นหมู่เกาะ มีทะเลล้อมรอบแต่ละทิศจะติดกับประเทศชายแดนต่าง ๆ โดยฝั่งตะวันตกจะติดกับประเทศบังคลาเทศ จะประกอบไปด้วยเมือง หลาย ๆ เมือง ชาวโรฮีนจาส่วนใหญ่ก็จะกระจายไปตามเมืองต่าง ๆ แต่ที่อาศัยอยู่หนาแน่นที่สุดคือ เมืองมอญดอร์ ซึ่งเป็นเมืองเล็ก ๆ ที่ติดกับทะเลอันดามัน ชุมชนส่วนใหญ่ที่อยู่ในอาร์กันก็จะมีหลากหลาย กลุ่มชาติพันธุ์และหลากหลายทางศาสนา มีศาสนาพุทธ ฮินดู อิสลาม

ประเด็นรากเหง้าที่มาของชนชาวโรฮีนจา ยังคงเป็นที่ถกเถียงกัน ในปัจจุบัน นักวิชาการพากันหนึ่งบอกว่าพวกเขาเป็นคนพื้นเมืองยะไข่ หรือมีบรรพบุรุษที่เข้ามาตั้งรกรากในดินแดนนี้ตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 7 ในขณะที่อีกพากันหนึ่งระบุว่า ชาวโรฮีนจาเป็นผู้อพยพมาจากเบงกอล (บังคลาเทศ) ในช่วงที่อังกฤษปกครอง และบางส่วนก็มาในช่วงที่เมียนมา ได้รับเอกราช และช่วงสงครามกลางเมืองในบังคลาเทศ

นักวิชาการประวัติศาสตร์กลุ่มนี้ ซึ่งเป็นฝ่ายกระแสหลัก ของรัฐบาลเมียนมาชี้ว่า มุสลิมอาจเข้ามาอยู่อาศัยในอารกันตั้งแต่ ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15 ในยุคสมัยอาณาจักร มรัคอุ (Mrauk U) แต่ไม่สามารถระบุจำนวนได้แน่ชัด ต่อมาภายหลังจากสงคราม Anglo-Burmese ในปีคริสต์ศักราช 1826 เมื่ออังกฤษเข้าปกครอง อารกันและอพยพผู้คนจากเบงกอลเข้ามาใช้แรงงาน จำนวนประชากร ของมุสลิมก็คิดเป็น 5% ของชาวอารกันในขณะนั้น (ค.ศ. 1869) แต่หลังจากนั้นไม่นาน จำนวนประชากรโรฮีนจาได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว บันทึกลับสำมะโนประชากรของอังกฤษ ระหว่างปีคริสต์ศักราช 1872 และ 1991 ระบุว่า จำนวนประชากรมุสลิมในยะไข่ เพิ่มขึ้นจาก 58,255 คน เป็น 178,646 คน ต่อมาในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง เกิดการปะทะ รุนแรงระหว่างกองกำลังมุสลิมที่อังกฤษติดอาวุธให้กับกองกำลัง ชาวพุทธยะไข่ ทำให้ความขัดแย้งเพิ่มทวีขึ้น ครั้นเมื่อนายพลเนวิน ทำรัฐประหารสำเร็จ ในปีคริสต์ศักราช 1982 จึงปฏิเสธความเป็นพลเมือง เมียนมาของชาวโรฮีนจาทันที

กล่าวโดยสรุป ชาวโรฮีนจา คือ ชนกลุ่มน้อยมุสลิมที่มีถิ่นกำเนิดอยู่ในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา และแม้ว่ารากเหง้าของชาวโรฮีนจาปัจจุบัน จะเป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากชาวมุสลิมอาหรับและเปอร์เซียที่มาตั้งรกรากในดินแดนอารกัน ตั้งแต่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 7 หรือจะเข้ามาในช่วงรุ่งโรจน์ของจักรวรรดิโมกุลหรือสุลต่านแห่งเบงกอล ในคริสต์ศตวรรษที่ 15 หรือกระทั่งจะเพิ่งเป็นแรงงานอพยพเข้ามาในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ตามคำอ้างของรัฐบาลเมียนมาหรือไม่ หากแต่ชาวโรฮีนจาก็ถือกำเนิดและมีถิ่นฐานอยู่ในประเทศเมียนมาปัจจุบันมาเป็นศตวรรษ แม้จะมีเหตุให้พวกเขาต้องลี้ภัยไป (บังคลาเทศ) และอพยพกลับ (ยะไข่) อยู่บ่อยครั้งก็ตาม ปัจจุบัน พวกเขาไม่เพียงต้องกลายเป็นกลุ่มคนไร้สัญชาติไม่ได้รับการรองรับว่า เป็นพลเมืองหรือเป็นชนกลุ่มน้อยใด ๆ หากยังไร้แผ่นดินให้อาศัยด้วย เพราะรัฐบาลเมียนมายังคงยืนยันกรานว่าชาวโรฮีนจาอยู่ในประเทศอย่างผิดกฎหมาย ในขณะที่ประเทศเพื่อนบ้านส่วนใหญ่ ก็ปฏิเสธที่จะให้พวกเขาไปพึ่งใบบุญพักพิงเช่นกัน

■ บริบททางด้านเศรษฐกิจของโรฮีนจาในประเทศไทย

ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาเก็บข้อมูลอาชีพหลัก ๆ ของชาวโรฮีนจาในประเทศไทย 2 อาชีพด้วยกันคือ อาชีพขายโรตีสี่ ซึ่งเป็นอาชีพที่มีมากที่สุด และขายไม้มือสอง มีอยู่ประมาณ 18 ร้านในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นอาชีพที่ถือว่าใหญ่เป็นลำดับต้น ๆ ของการประกอบอาชีพในกลุ่มโรฮีนจา

ตารางแสดงสัดส่วนรายได้เฉลี่ยอาชีพของชาวโรฮีนจาในประเทศไทย

อาชีพหลัก	รายได้เฉลี่ย ; บาท/ครัวเรือน/ปี
ขายไม้มือสอง	500,000
ขายโรตี	180,000
รวมทั้งหมด	680,000

อาชีพทั้งสองมีความแตกต่างกันในการหาค่าเฉลี่ยของรายได้จริง อย่างเช่น อาชีพขายโรตี สามารถรู้กำไรขาดทุนในหนึ่งวันได้เลย แต่อาชีพขายไม้มือสอง มีการลงทุนซื้อไม้มือสองมาเก็บไว้แล้วรอการขายไป และซื้อเข้ามาเพิ่มใหม่ ทำให้การหารายได้เฉลี่ยต่อวัน ต่อเดือน และต่อปี ได้ยากไม่แน่นอน ในที่นี้ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาและหาค่าเฉลี่ยในแต่ละรายการจากการใช้ชีวิตจริงของโรฮีนจาทั้งสองกลุ่ม

จากต้นทุนวัสดุที่ใช้ในรอบหนึ่งวันจะขายได้ประมาณ 800-1000 บาทต่อวัน เริ่มขายเวลา 5 โมงเย็นถึง ห้าทุ่ม กำไรวันละ 300-500 บาทต่อวัน แล้วแต่จำนวนลูกค้าในแต่ละวัน

ในส่วนอาชีพค้าไม้มือสอง มูฮัมหมัด ซากีร์ ชาวโรฮีนจาที่ทำอาชีพนี้ มาสองปีกว่า ได้บอกขั้นตอนและรายละเอียดเท่าที่จะสามารถบอกได้ว่า ต้องใช้เงินลงทุนในการซื้อบ้านเก่าทั้งหลังที่บอกขายในราคา 3-5 แสนบาท จากนั้นต้องจ้างช่างมาถอดส่วนประกอบต่าง ๆ ของบ้านให้ได้รับความเสียหายน้อยที่สุด แล้วลำเลียงไม้ด้วยรถกระบะที่ต้องเขานำมาเก็บ และคัดแยกไว้ที่โรงเก็บไม้ ต้องจ่ายค่าขนส่งเที่ยวละประมาณ 300-500 บาท แล้วแต่ระยะไกลใกล้ และยังต้องจ่ายให้กับเจ้าหน้าที่ส่วนต่าง ๆ

ที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายไม้เหล่านี้อีกจำนวนหนึ่ง (ไม่สามารถบอกสังกัดและจำนวนเงินได้) ไม้ส่วนใหญ่จะมีลูกค้ามาซื้อไปทำเป็นเฟอร์นิเจอร์หรือซ่อมแซมบ้าน ซากีร์ บอกว่า เขาต้องจ่ายภาษีการค้า ปีละ 5,000 บาท เมื่อนำไม้มาเก็บสะสมไว้แล้วก็รอลูกค้ามาซื้อซึ่งไม่แน่นอน แล้วแต่ช่วงความต้องการ แต่ต้นทุนทุกอย่าง เขาต้องจ่ายเป็นเงินสด ซึ่งเมื่อต้องการจะหาค่าเฉลี่ยเป็นรายได้ต่อวัน ต่อเดือน และต่อไปไม่ถายนัก ต่างกับอาชีพขายโรตี่

ตารางแสดงรายได้สุทธิ

รายการ	รายได้เฉลี่ย	ค่าใช้จ่าย	รายได้สุทธิ
อาชีพค้าไม้มือสอง	500,000	341,400	158,600
อาชีพขายโรตี่	180,000	105,660	74,340

ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย หากติดขัดบางครั้งจะแก้ปัญหาโดยการประหยัดเป็นอันดับแรก รองลงมาจะกู้ยืมจากญาติ/เพื่อนบ้านและหาอาชีพเสริม อาจกล่าวสรุปได้ว่า กลุ่มโรฮีนจาที่ประกอบอาชีพหลัก สองอาชีพนี้ มีรายได้เลี้ยงครอบครัวตลอดระยะเวลาสิบปีหรือมากกว่านั้นในการดำรงชีวิตในประเทศไทย

■ เส้นทาง การส่งเงินกลับบ้านให้ญาติในอาร์กัน

เมื่อกลุ่มมุสลิมโรฮีนจาประกอบอาชีพในประเทศไทย เก็บเงินได้จากรายได้สุทธิ และบางส่วนเก็บเป็นเงินออม ซึ่งน้อยมากในกลุ่มอาชีพขายโรตี่ แต่ในกลุ่มค้าไม้มือสอง ส่วนใหญ่แล้วจะใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการซื้อไม้เก่ามาเก็บไว้รอการขายต่อไป ส่วนใหญ่แล้วมุสลิมโรฮีนจา

จะส่งเงินกลับบ้านในต่างวาระกัน อย่างเช่น หากช่วงไหนมีรายได้จากการขายโรตี่ได้มาก พวกเขาจะส่งเงินกลับบ้านเป็นประจำทุกเดือน และในวาระเทศกาลทางศาสนา วันอีด เดือนรอมฎอน หรือเมื่อทางบ้านมีกิจกรรมพิเศษ แต่งงาน คนที่ทำงานนอกประเทศพม่าจะส่งเงินกลับบ้าน และเส้นทางการส่งเงินอาจจะต่างออกไปจากการโอนเงินธรรมดา

ผู้วิจัยได้รับข้อมูลเส้นทางการส่งเงินที่ไม่ธรรมดาของกลุ่มโรฮีนจา เมื่อเขาต้องการส่งเงินกลับบ้านดังต่อไปนี้

1. มีโรฮีนจาคนหนึ่ง (ขอสงวนชื่อ) เป็นที่ยอมรับในกลุ่มว่าเป็นคนที่ซื่อสัตย์ เมื่อส่งเงินผ่านเขาแล้ว จะถึงมือผู้รับแน่นอนจึงทำให้เขาได้รับการไว้วางใจจากกลุ่มโรฮีนจาทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ จนกระทั่งได้กลายเป็นธุรกิจส่วนตัวของเขา ที่ทำความร่ำรวยได้ โดยมีลูกค้าไม่ต่ำกว่าหนึ่งพันคน

2. อัตราการส่ง โดยปกติ จะส่งเงินไปครั้งละไม่ต่ำกว่า 100,000 จาต โดยลูกค้าต้องโอนเงินเข้าบัญชีในประเทศไทย 3,200 บาท เท่ากับ 100,000 จาต (ส่วนต่างคือ ผลกำไรของธุรกิจ) ซึ่งค่าเงินอาจจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละช่วงเวลา แต่จะมีส่วนต่างไม่น้อยกว่าคนละ 400 บาท ต่อคนต่อครั้งของการโอนเงิน

3. เมื่อลูกค้า (โรฮีนจา) โอนเงินให้เขาแล้วพร้อมบอกชื่อที่อยู่ผู้รับปลายทาง ภายในหนึ่งวันจะได้รับเงิน โดยมีกระบวนการให้ลูกค้าอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งอยู่ในรัฐอารกัน จ่ายเงินให้ผู้รับปลายทาง โดยผู้รับจะต้องนำหลักฐานที่มีชื่อตัว ชื่อบิดา ให้ตรงกับทางฝ่ายลูกค้าระบุ

4. เมื่อตัวแทนฝ่ายไทยได้เงินแล้ว ก็จะนำเงินส่วนนั้นไปซื้อสินค้าให้ครอบครัวกับจำนวนเงินที่ตัวแทนในรัฐอาร์กันจ่ายเงินไป และในตัวสินค้าจากฝั่งไทยก็จะทำกำไรให้กับคู่ค้าทางพม่าได้อีกด้วย

5. กระบวนการตรวจสอบว่า เงินถึงมือผู้รับหรือไม่โดยการโทรศัพท์ติดต่อประสานกันระหว่างผู้ส่งเงินนอกประเทศพม่า กับญาติที่อยู่ในประเทศพม่า ซึ่งได้เงินครบตามที่ส่งไปให้จริง ๆ

กระบวนการนี้ อาศัยความซื่อสัตย์การไว้วางใจกันในกลุ่มโรฮีนจาด้วยกัน เมื่อก่อนมีผู้ประกอบการหลายคน แต่ในที่สุด ระยะเวลา ก็จะพิสูจน์ว่าคนไหนซื่อสัตย์ จะได้รับความไว้วางใจทำธุรกิจนี้ได้ยืนนานตลอดไป

ชาวโรฮีนจาส่วนใหญ่ จะมีประสบการณ์ในการเดินทางเคลื่อนที่ เพราะจะต้องดิ้นรนเดินทางออกจากบ้านเกิดของตนเอง ที่มีความขัดแย้งทางด้านศาสนา ที่ชาวโรฮีนจานับถือศาสนาที่แตกต่างจากศาสนาประจำชาติ และยังเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ถูกกดขี่มากที่สุดในประเทศพม่า ชาวโรฮีนจาจึงจำต้องจากบ้านเกิดของตนมาเพื่อหาชีวิตใหม่ ในการหาชีวิตใหม่ ชาวโรฮีนจาจะต้องแสวงหาพื้นที่ที่สามารถอยู่รอดได้ จึงมีประสบการณ์ในการเดินทางที่มีความหลากหลาย ซึ่งจะแตกต่างกับตอนที่อยู่บ้านเกิดที่ไม่มีประสบการณ์อะไรเลย สำหรับชาวโรฮีนจาบางคนแล้ว การเดินทางเคลื่อนที่ไปหลายที่ไม่่ว่าจะเป็นประเทศไทย ลาว รวมถึงจีน จึงทำให้ชาวโรฮีนจามีประสบการณ์และได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เช่น ได้เรียนรู้ภาษาเมื่อเวลาถูกจับ จนทำให้ชาวโรฮีนจาคิดว่าการถูกจับกุมเป็นเรื่องธรรมดาของพวกเข่า ในการเดินทางแต่ละครั้งก็จะเดินทาง

ไปหลายที่จนถึงที่อยู่ปัจจุบันในประเทศไทย ส่วนชาวโรฮีนจาที่อาศัยอยู่ในประเทศอื่น ๆ ก็จะมีกลยุทธ์การต่อรองกับกลุ่มคนต่าง ๆ เมื่ออยู่ในประเทศไทยบางคนก็ไม่มีบัตร จึงเลือกที่จะเข้าไปเป็นแรงงานแล้วให้นายจ้างพาไปทำบัตร และยังได้รับความช่วยเหลือจากนายจ้าง แต่สำหรับบางคนแล้วยังถูกนายจ้างแจ้งจับและต้องการที่จะเป็นอิสระเมื่อเวลาถูกจับก็จะถูกส่งไปยังชายแดน เพื่อที่จะส่งไปยังประเทศบ้านเกิด แต่ชาวโรฮีนจาก็จะดิ้นรนเพื่อเอาชีวิตรอดและกลับมาอยู่ในประเทศไทยเหมือนเดิม ประสบการณ์ที่อยู่ชายแดนก็จะขอความช่วยเหลือ แต่เมื่อรู้ว่าเป็นชาวมุสลิมก็จะไม่ได้รับความช่วยเหลือ ทำให้ชาวโรฮีนจาต้องต่อสู้กับการเอาชีวิตรอดจากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จะเห็นได้ว่าการที่มีความแตกต่างทางด้านศาสนาก็จะเป็นกำแพงกั้นระหว่างชาวพุทธกับชาวมุสลิมอยู่ตลอด ในการที่กลับเข้ามาอยู่ในประเทศไทยชาวโรฮีนจาก็จะเลือกจ่ายเงินให้กับเจ้าหน้าที่ เพื่อที่จะได้รับความคุ้มครองและการใช้ชีวิตในการประกอบอาชีพให้มีความสะดวก และจะไม่ได้ถูกรบกวนจากเจ้าหน้าที่ เพราะในบางครั้งจะมีเจ้าหน้าที่จากกลุ่มอื่นเข้ามาจับกุม แต่ก็ได้รับการคุ้มครองจากเจ้าหน้าที่ ที่ได้รับเงินจึงทำให้ชาวโรฮีนจาเลือกที่จะจ่ายเงินให้กับเจ้าหน้าที่ เพื่อที่จะแลกกับการใช้ชีวิตที่สงบในประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม เมื่อชาวโรฮีนจาออกมาเคลื่อนไหวให้กับชาวโรฮีนจาที่เป็นข่าวในปัจจุบัน ภาครัฐและคนอีกหลาย ๆ ส่วนก็จะมองว่าชาวโรฮีนจาเป็นปัญหา จึงทำให้ชาวโรฮีนจาต้องอยู่สงบและจะออกมาเคลื่อนไหวอย่างเงียบ ๆ ในบางเวลาเพื่อที่จะช่วยเหลือพี่น้องที่ถูกจับ

การสร้างเครือข่ายทางสังคมของผู้พลัดถิ่นชาวโรฮีนจาที่ได้ข้ามแดนเข้ามาทำงานอยู่ในประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในประเทศไทย กลุ่มคนเหล่านี้มักจะกระจายอยู่จังหวัดต่าง ๆ ที่อยู่ตามภาคเหนือจะไม่อยู่รวมกัน เนื่องจากมีพื้นที่ประกอบอาชีพ (ขายโรตีส) อยู่ในเมืองและตามตลาดที่มีความเจริญและมีคนมาก ๆ ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้มีข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่การทำมาหากิน จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้อยู่กระจ่ายกันตามจังหวัดต่าง ๆ ไม่สามารถอยู่รวมกันได้ แต่ชาวโรฮีนจาก็ยังมีการรวมตัวกัน และติดตามรับรู้ความเป็นอยู่ของกันและกัน จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะเรียนรู้วิธีการสร้างเครือข่ายทางสังคมของชาวโรฮีนจาที่มีอะไรเป็นตัวกลางที่สามารถให้พวกเขาอยู่ด้วยกัน ช่วยเหลือกัน ทั้งที่มีข้อจำกัดในพื้นที่ในการทำมาหากินที่ใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยจะแบ่งประเด็นการศึกษาการสร้างเครือข่ายเป็น 2 ประเด็น

1. การสร้างเครือข่ายชาวโรฮีนจาในประเทศไทย
2. การสร้างเครือข่ายกับญาติพี่น้องที่อยู่ประเทศพม่าหรือประเทศอื่น ๆ

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ว่า การสร้างเครือข่ายของชาวโรฮีนจากับคนมุสลิมที่อยู่ในประเทศไทย ก็จะเป็นความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายในระดับนี้ มีการสร้างเครือข่ายสร้างความสัมพันธ์ทั้งแรงงานพม่ามุสลิม ที่ทำให้ตนเองรวมกลุ่มนี้ได้เวลาเข้าไปละหมาดหรือทำพิธีทางศาสนา และมีการสร้างเครือข่ายกับคนไทยมุสลิมเพื่อที่จะหาพื้นที่ทางสังคมให้ตนเองและถูกยอมรับมากยิ่งขึ้นในสังคมใหม่ ๆ และสร้างเครือข่ายกับนายหน้า ที่สามารถช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ได้

โดยเฉพาะการเชื่อมต่อกับเจ้าหน้าที่ เพื่อที่จะได้รับการคุ้มครองและ
ทำมาหากินได้สะดวก ในการสร้างเครือข่ายในระดับนี้จึงมีความสำคัญ
กับชาวโรฮีนจามาก เพราะได้รับความช่วยเหลือและเพื่อที่จะได้รับ
การยอมรับจากสังคมใหม่ ๆ โดยใช้ศาสนาเข้ามาเป็นตัวเชื่อมในการสร้าง
เครือข่าย

การสร้างเครือข่ายกับญาติพี่น้องที่อยู่พม่าหรือประเทศต่าง ๆ
จะเห็นได้ว่า ชาวโรฮีนจาที่ข้ามแดนเข้ามาทำงานในประเทศไทยก็ยังคง
มีญาติพี่น้องที่อยู่ในประเทศพม่า หรือบางคนก็ได้ข้ามแดนไปทำงาน
ที่ประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศจีน ประเทศมาเลเซีย การสร้างเครือข่าย
กับญาติพี่น้องที่อยู่ในประเทศพม่า ก็จะทำให้ชาวโรฮีนจาที่อยู่ในประเทศ
ไทยรับรู้ข่าวสาร โดยจะติดต่อผ่านทางโทรศัพท์ ทำให้รู้สถานการณ์
ต่าง ๆ ที่อยู่ในประเทศพม่า ในการที่ติดต่อกับญาติพี่น้องที่อยู่ประเทศ
พม่า จึงทำให้ฮุนเซ็นที่มีพี่น้องอยู่เป็นจำนวนมาก จึงยกระดับตัวเองขึ้น
มาเป็นตัวกลางในการกระจายข่าวให้เพื่อน ๆ ชาวโรฮีนจาที่อยู่อื่นได้
รับรู้ด้วย นอกจากการรับรู้ข่าวสารที่อยู่ในบ้านเกิดแล้ว ชาวโรฮีนจา
ที่อยู่ในประเทศไทยยังคอยช่วยเหลือญาติพี่น้องที่ถูกจับกุมอยู่ภาคใต้
ที่ข้ามแดนเข้ามาใหม่อย่างที่เป็นข่าวในปัจจุบัน

ชาวโรฮีนจา ถือเป็นมนุษย์และบุคคลตามนิยามของปฏิญญา
สากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ที่ต้องได้รับการคุ้มครอง
สิทธิต่าง ๆ ตามที่กฎบัตรรับรองแน่นอน รัฐไทยในฐานะที่มีพันธกรณี
อยู่กับกฎบัตรสิทธิมนุษยชน ย่อมมีหน้าที่ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
และงดเว้นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของชาวโรฮีนจา แต่ชาวโรฮีนจามีใช้
พลเมืองสัญชาติไทย ถึงแม้ชาวโรฮีนจาไม่ใช่พลเมืองไทยและมีปัญหา

ทางเอกสารยืนยันในความเป็นสัญชาติพม่า แต่การจัดการปัญหาผู้อพยพชาวโรฮิงจาจะต้องไม่ละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ รัฐที่มีกฎหมายเป็นเครื่องมือสูงสุดในการปกครองประเทศตามหลัก “นิติรัฐ” จะต้องใช้กระบวนการแก้ไขปัญหโดยไม่ขัดกับหลักความยุติธรรมของกฎหมาย คือ แนวทางที่นำไปสู่การสร้างบรรทัดฐานในการจัดการปัญหาคนต่างด้าว คนไร้สัญชาติ

รัฐบาลพม่า ได้วางหมากแห่งการแบ่งแยกทางโครงสร้างไว้อย่างหนาแน่น จนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสองกลุ่มศาสนาในดินแดนส่วนใหญ่ของรัฐยะไข่ แทบจะไม่มีทางเป็นไปได้อีกเลย และยิ่งตอนนี้เมื่อชาวมุสลิมถูกกักบริเวณและไม่อาจมีส่วนร่วมในทางการเมืองทุกรูปแบบ แล้วไม่ปรากฏเหตุการณ์ความขัดแย้งรุนแรงใด ๆ ขึ้นอีก ก็ยิ่งตอกย้ำอคติที่ฝังหัวชาวพุทธยะไข่ ที่มองว่านี่คือ บทพิสูจน์ถึงความเป็นคนนิยมความรุนแรงของชาวมุสลิม ที่เป็นฝ่ายจุดประเด็นความขัดแย้งทั้งหมดที่ผ่านมาในอดีต

ถ้าคำถามคือ ในอนาคตคนสองกลุ่มนี้จะสามารถอยู่ร่วมกันโดยสันติได้อย่างไร คำตอบที่ได้จะมีสองด้าน นั่นคือ ทางหนึ่งรัฐบาลต้องพยายามที่จะยุติการแบ่งแยกทางกายภาพและการกักกันชาวมุสลิม (ซึ่งหากเป็นจริงตามข้อมูลจาก MRF ส่วนนี้กำลังมีการดำเนินการอยู่) และทุ่มเทพัฒนารัฐยะไข่อย่างเต็มที่ แม้แต่องค์กรพัฒนาเอกชนและหน่วยงานให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ ก็ควรเพื่อแผ่ความช่วยเหลือไปถึงชาวพุทธยะไข่ จะได้ไม่เต็มใจแห่งความระแวงชาวมุสลิมให้เพิ่มขึ้นในใจชาวพุทธ ส่วนอีกด้านหนึ่ง ทั้งชาวพุทธและมุสลิมยะไข่ ก็ควรยืนหยัดเคียงข้างกันอีกครั้ง

มาเลเซียและไทยมีกรอบการทำงานทางการเมืองที่คล้ายคลึงกัน ในเรื่องผู้อพยพโรฮิงจา กล่าวคือ พวกเขาจะไม่ได้รับการยอมรับในฐานะ ผู้ขอลี้ภัยหรือผู้ลี้ภัย แต่จะเป็น “แรงงานข้ามชาติที่ผิดกฎหมาย” ถึงแม้ว่าในประเทศมาเลเซียที่ซึ่ง UNHCR ยังได้รับอนุญาตให้ดำเนินการ และออกสถานภาพ ผู้ลี้ภัย (ซึ่งประเทศไทยได้ยกเลิกสิทธิดังกล่าว ในปี 2005) ผู้อพยพโรฮิงจาในมาเลเซียก็ไม่ได้รับอนุญาตให้ทำงาน ถูกต้องตามกฎหมาย และไม่มีโอกาสที่จะแก้ไขการเป็นคนไร้สัญชาติของ พวกเขา นอกจากนี้ ยังมีบางส่วนแตกต่างที่เกี่ยวข้องที่ว่า มีผู้อพยพ ชาวโรฮิงจาจำนวนมากกว่าในประเทศมาเลเซีย ชุมชนชาวโรฮิงจาจึงได้ จัดตั้งโครงสร้างและมาตรการบางอย่าง เพื่อบรรเทาสิ่งที่ขาดตกบกพร่อง ของรัฐบาลมาเลเซีย ชาวโรฮิงจาหลายคนที่เราได้พูดคุยด้วย กล่าวถึงชีวิต ที่ยากลำบากจากการไม่มีสิทธิพลเมือง หรือแม้กระทั่งเอกสารแสดงตน ใด ๆ ในประเทศมาเลเซีย การไม่มีเอกสารทำให้พวกเขาเข้าไม่ถึงบริการ การดูแลสุขภาพ อีกทั้งยังมีความเสี่ยงกรณีพวกเขาจะถูกจับโดยตำรวจ มาเลเซีย ด้วยเหตุนี้หลายองค์กรโรฮิงจาจึงยกระดับความพยายาม ที่จะบรรเทาที่รัฐบาลมาเลเซียขาดตกบกพร่อง โดยการสร้างระบบ ออกเอกสารประจำตัวให้กับสมาชิกของพวกเขาเอง

เป็นที่น่าตั้งข้อสังเกตว่า หากองค์กรโรฮิงจาที่แตกต่างกัน สามารถทำงานร่วมกันเป็นปึกแผ่น จะมีโอกาสมากขึ้นที่พวกเขาจะประสบความสำเร็จในการปรับปรุงสถานการณ์ที่เป็นอยู่ของผู้อพยพโรฮิงจา หรือไม่ เหตุผลที่กล่าวเช่นนั้นก็เพราะในความเป็นจริง แนวคิดที่ว่า แบบนี้ เท่านั้น คือ ชาวโรฮิงจา แท้จริงแล้ว คำว่า “โรฮิงจา” ที่เราใช้เรียกกันทั่วไปก็เพื่อสื่อสารให้โลกตระหนักถึงปัญหาที่ต้องประสบ และการดิ้นรน

ของชาวมุสลิมในรัฐอาร์กัน ซึ่งคนเหล่านี้ก็มาจากกลุ่มย่อย ๆ หลายกลุ่ม
อีกที ซึ่งบางครั้งก็แข่งขันกันเอง ซึ่งนี่เองคือ การเกี่ยวเนื่องกับตัวตนของ
การเป็นโรฮีนจา กล่าวคือ จากหลักการที่ว่าตัวตนของคนมีหลายชั้น
ในชั้นที่กว้างสุดแต่ก็คลุมเครือที่สุด จะถือว่าคนเหล่านี้เป็นมุสลิมโรฮีนจา
จากอาร์กัน ในชั้นถัดไปที่มีการจำแนกให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น จะถือว่า
คนเหล่านี้เป็นชาวมุสลิมโรฮีนจาจากเมืองต่าง ๆ กัน ที่มีภาษาพูดท้องถิ่น
โรฮีนจาเป็นของตนเอง เป็นต้น เมื่อผนวกความแตกต่างเหล่านี้ เข้ากับ
ประสบการณ์การอพยพซึ่งต้องอาศัยความเชื่อใจ และการพึ่งพาญาติ
พี่น้องและเพื่อนสนิทเพื่อที่จะอยู่รอด จึงไม่น่าแปลกใจที่ชุมชนย่อย ๆ
เหล่านี้จะรวมกลุ่มกันเอง เมื่อพูดถึงตัวตนของโรฮีนจาผู้อพยพส่วนใหญ่
จะรู้สึกโหยหาภาพความยิ่งใหญ่จากแหล่งกำเนิดของตน พวกเขาถือว่า
รัฐอาร์กันเป็น “บ้านเกิด” และพวกเขาต้องทนทุกข์ทรมานอย่างมาก
จากการสูญเสียมัน พวกเขายังมีความคิดที่ว่าพวกเขาจะต้องกลับมา
ต่อสู้และปกป้องดินแดนของบรรพบุรุษของพวกเขา ซึ่งพวกเขามีสิทธิ
ครอบครองอย่างถูกต้อง ชาวโรฮีนจาทุกคนที่เราได้พูดคุยด้วยกล่าวไว้
อย่างชัดเจนว่า มันเป็นความปรารถนาที่สูงที่สุดของพวกเขาที่จะกลับไป
รัฐอาร์กัน และพวกเขาไม่ต้องการที่จะอยู่ในฐานะผู้อพยพในต่างประเทศ
บางคนก็คิดเสียใจที่ได้ออกจากพม่ามา เพราะพวกเขาตระหนักได้ว่า
เขาจะไม่ได้มีวันกลับไปอีกแล้ว

เราได้สังเกตเห็นว่าสมาชิกส่วนใหญ่ของชุมชนโรฮีนจาในประเทศ
มาเลเซียอยู่ในสังคมแบบชนาน แทบจะไม่มี การติดต่อกับคนมาเลเซีย
และมีหลายคนที่ยังพูดภาษามาเลย์ไม่ได้ ถึงแม้ว่าพวกเขาจะอาศัยอยู่ใน
ประเทศมาเลเซียมาเป็นเวลาพักใหญ่แล้วก็ตาม เฉพาะผู้นำที่อาศัยอยู่

ในประเทศมาเลเซียเป็นเวลานาน และได้ศึกษาภาษาท้องถิ่นที่ได้ติดต่อกับคนมาเลเซียและเจ้าหน้าที่มากขึ้นสักหน่อย ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าชุมชนโรฮีนจาแน่นแฟ้นมาก ทุกความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมสามารถจัดหาให้ได้ภายในกลุ่ม อีกทั้งคนมาเลเซียก็ยังคลั่งใจต่อกลุ่มผู้อพยพกลุ่มนี้ ดังที่นักศึกษาหนุ่มชาวโรฮีนจาที่ศึกษาอยู่ในปีนังกล่าวไว้ “ไม่มีเพื่อนในท้องถิ่นที่ต้องการที่จะไปไหนมาไหนด้วยกับผม ดังนั้น ผมจึงไม่มีทางเลือกอื่น นอกจากอยู่กับพวกโรฮีนจาด้วยกัน” ผู้อพยพโรฮีนจา ยังมักจะตกเป็นเหยื่อของการล้วงละเมิดจากคนมาเลเซีย ตัวอย่างเช่น ตำรวจและหน่วยงานอื่น ๆ บางครั้งก็ขู่ว่าจะขังหรือส่งตัวกลับ ถึงแม้ว่าพวกเขาจะสามารถแสดงบัตร UNHCR ให้ดูก็ตาม เว้นแต่ว่าผู้อพยพจ่ายเงินสินบน นอกจากนั้น การล้วงละเมิดยังมาจากนายจ้างมาเลเซียที่สามารถปฏิบัติแรงงานข้ามชาติที่ไม่ถูกกฎหมายก็ได้ เช่น ไม่จ่ายค่าจ้าง ทารุณกรรมทางกาย เป็นต้น และด้วยเหตุผลนี้ทำให้เข้าใจว่าทำไมชุมชนโรฮีนจาจึงยังมีความคลั่งใจกับชาวมาเลเซีย และพยายามที่จะอยู่กับพวกพ้องตนมากกว่า แม้ว่ามันจะเป็นเรื่องดีที่ว่าองค์กรโรฮีนจาพยายามที่จะตอบสนองความต้องการการศึกษาของบุตรหลานของตนด้วยความพยายามของตนเอง แต่การไม่มีการเข้าถึงครูผู้สอนภาษามลายูที่มีคุณภาพที่พวกเขาเหล่านั้นจึงติดอยู่ในวงสังคม เด็กไม่สามารถเข้าสู่สังคมในวงกว้างของมาเลเซียแน่นอนว่า นี่เป็นความล้มเหลวของรัฐบาลมาเลเซีย ที่ไม่เต็มใจที่จะสนับสนุนการศึกษาให้ผู้อพยพ เมื่อเราถามตัวแทนของโรงเรียนว่าพวกเขายินดีที่จะให้ความร่วมมือกับหน่วยงานมาเลเซียหรือเอ็นจีโอหรือไม่ ครูในกัวลาลัมเปอร์กล่าวว่า พวกเขาพร้อมอย่างเต็มที่ที่จะให้ความร่วมมือ ในขณะที่ชุมชนในปีนังดูไม่ได้สนใจความคิดนี้นัก

ในทางกลับกันเราได้เห็นตัวอย่างความร่วมมือระหว่างโรฮีนจาและคนมาเลย์ที่เกิดประโยชน์สำหรับทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องกัน ได้แก่ ชุมชนในอลอร์สตาร์ที่ได้รับการสนับสนุน โดย MAPIM ชาวโรฮีนจาและชาวมุสลิมมาเลย์เข้าร่วมมัสยิดเดียวกัน และเด็กได้รับการศึกษาที่เหมาะสมและการสนับสนุนซึ่งจะทำให้มันง่ายขึ้นสำหรับพวกเขา ที่จะปรับตัวเข้ากับสังคมมาเลเซีย

5. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การแก้ไขปัญหาในระยะยาว (ภายใต้กรอบการทำงานของรัฐบาลไทย)

1. รัฐบาลควรแสดงจุดยืนและบทบาทการให้การสนับสนุนต่อกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนการเข้าไปมีส่วนร่วมในเวที การระดมความคิดเห็น ซึ่งประกอบด้วยผู้เกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วนของสังคม อาทิ นักวิชาการ ภาคประชาสังคม ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรงในปัญหามุสลิมโรฮีนจา ทั้งมีปัจจัยแห่งความสำเร็จอยู่ที่การกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน และเพื่อให้สามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่เห็นผลเป็นรูปธรรมโดยเร็ว

2. ระดมความคิดของนักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องในแต่ละด้าน เพื่อให้ข้อเสนอแนะการแก้ไขปัญหาในระยะยาว นำเสนอต่อรัฐบาล

3. ประสานการทำงานระหว่างภาครัฐ องค์กรเอกชนอิสระ (NGOs) และสื่อมวลชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดี และเกิดความร่วมมือในอีกมิติหนึ่ง

4. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ต้องเคร่งครัดในการปฏิบัติงาน

5. ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและแนวทางของภาครัฐ เพื่อนำไปสู่การประสานความร่วมมือของทุกฝ่ายในการแก้ปัญหาาร่วมกัน

6. การแก้ไขปัญหาสิทธิประโยชน์จากรัฐ ควรดำเนินการพร้อมกันใน 3 แนวทาง

แนวทางที่ 1 (Track I) ดำเนินการโดยความริเริ่มของหน่วยงานและเครื่องมือภายใต้การควบคุมของภาครัฐ

แนวทางที่ 2 (Track II) ดำเนินการโดยความริเริ่มของภาควิชาการ

แนวทางที่ 3 (Track III) ดำเนินการโดยภาคประชาสังคม (Civil Society Organization: CSO)

ในการดำเนินการของแต่ละแนวทาง ให้มีการประสานความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ นักวิชาการ ภาคประชาสังคม NGOs อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง รวมทั้งการแสวงหาความร่วมมือในระดับพหุภาคีเพื่อแบ่งเบาภาระของไทย ที่ต้องแบกรับแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายในประเทศกว่า 2 ล้านคน ทั้งนี้ เพื่อให้ได้แนวทางการแก้ปัญหาที่ครอบคลุมในทุกมิติ และจากทุกมุมมองของทุกภาคส่วนในสังคมทั้งในระดับชาติและภูมิภาค อย่างแท้จริง

ระบบบูรณาการการเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ย้ายถิ่น อันเนื่องมาจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษา จังหวัดสงขลา

ดร.ไกรยส ภัทราวาท

1. ความสำคัญของการศึกษา

ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตลอดทศวรรษที่ผ่านมา ได้สร้างความเสียหายให้แก่ชีวิตและทรัพย์สินเป็นมูลค่าที่ไม่สามารถประเมินได้ และยังส่งผลกระทบต่อพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และ 4 อำเภอในจังหวัดสงขลา ทั้งในเชิงโครงสร้างประชากร เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับชาติ จากการบันทึกของฐานข้อมูลเหตุการณ์ชายแดนใต้ (Deep South Incident Database: DSID) พบว่าตลอด 12 ปี 9 เดือนที่ผ่านมา ระหว่างเดือนมกราคม 2547 และจนถึงเดือนกันยายน 2559 มีเหตุการณ์ความไม่สงบ อันเนื่องมาจากปัญหาความขัดแย้งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวนทั้งสิ้น 15,896 ครั้ง ซึ่งก่อให้เกิดการเสียชีวิตของประชาชนจำนวน 6,745 คน บาดเจ็บจำนวน 12,375 คน (ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้, 2559) โดยในปัจจุบัน สถานการณ์ความขัดแย้งดังกล่าวก็ยังไม่มีความที่คาดว่าจะสงบลงโดยง่าย แม้ว่าผู้นำประเทศ ผู้นำกองทัพและทุกส่วนราชการได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทั้งทางการเมืองและทางทหารมาแล้วกว่า 12 ปี แต่ยังคงมีประชาชนบาดเจ็บเสียชีวิต และทรัพย์สินทางราชการและเอกชนถูกเผาทำลายอยู่รายวัน ทำให้มีประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นคนไทยมุสลิมหรือชาวไทยพุทธ อพยพย้ายถิ่นออกจากพื้นที่ความขัดแย้งเป็นจำนวนมาก

จนก่อให้เกิด หมู่บ้าน ชุมชน และวัดสร้างขึ้นเป็นจำนวนมากในพื้นที่ซึ่งมีความรุนแรงสูง จนนำไปสู่ความกังวลในสังคมไทยถึงความเป็นไปได้ในการสูญเสียดินแดนส่วนนี้ ให้แก่กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบที่เรียกครองอิสรภาพให้แก่รัฐอิสลามปัตตานี ซึ่งถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2452

แม้ว่าประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจะต้องย้ายถิ่นฐานออกมาจากภูมิลำเนาในพื้นที่ความขัดแย้งจะได้รับสิทธิประโยชน์ทั้งด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ และด้านสังคมสงเคราะห์ตามกฎหมายของประเทศหลายฉบับ ครอบครัวของผู้ได้รับผลกระทบเหล่านี้ มักประสบความเดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนและพอเพียงเพื่อให้ครอบครัวสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุขและมั่นคง แต่การศึกษาของโครงการวิจัยที่สนับสนุนโดย สกว. (ไกรยส ภัทราวาท, 2558) พบว่าการเข้าถึงสิทธิประโยชน์เหล่านี้ มักจะประสบปัญหาความล่าช้าและไม่เพียงพอต่อความต้องการที่แท้จริง ของผู้ได้รับผลกระทบเหล่านี้เท่าที่ควร อันเนื่องมาจากปัญหาในการสื่อสาร และการส่งต่อข้อมูลระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ประสบเหตุ ด้วยเหตุที่ยังไม่มีระบบบูรณาการและการประสานงาน ข้อมูลการช่วยเหลือที่เป็นทางการอย่างเป็นระบบ การสูญเสียสิทธิประโยชน์หรือความล่าช้าในการเข้าถึงนี้ ทำให้ประชาชนที่ประสบความสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินจากเหตุการณ์ความไม่สงบเหล่านี้ ได้รับผลกระทบในการเยียวยาทางจิตใจและทางร่างกาย แก่สมาชิกครอบครัวที่เหลืออยู่ รวมถึงส่งผลกระทบต่อการเริ่มต้นชีวิตใหม่ในพื้นที่ใหม่ที่ได้อพยพมา

ดังนั้น โครงการวิจัยระบบบูรณาการการเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ย้ายถิ่น อันเนื่องมาจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้^๑ มีเป้าหมายทางวิชาการในการสร้างองค์ความรู้และฐานข้อมูลทางสถิติที่สำคัญต่อการศึกษานโยบายการพัฒนาบูรณาการการเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ย้ายถิ่น อันเนื่องมาจากปัญหาความไม่สงบ โดยเน้นการเชื่อมโยงโครงข่ายข้อมูล และการทำงานของหน่วยงานที่มีอยู่แล้ว ให้สามารถบูรณาการการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดเวลาที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องใช้ในการเข้าถึงตัวผู้ประสบเหตุ เพื่อเริ่มดำเนินการเยียวยา และลดช่องว่างทางด้านข้อมูลและสารสนเทศที่จำเป็นแก่การเยียวยา ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนผู้ประสบเหตุ

ผลการศึกษาวิจัยดังกล่าว จะช่วยสร้างองค์ความรู้เชิงระบบและฐานข้อมูลที่จำเป็นในการพัฒนาระบบสารสนเทศ เพื่อสนับสนุนการบูรณาการการเยียวยา และการติดตามประเมินผลการเยียวยา กับประชาชนได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ เนื่องจากเยียวยาเป็นกระบวนการสำคัญในกระบวนการสร้างสันติสุขในพื้นที่ความขัดแย้งในระยะยาว ผลการวิจัยของโครงการนี้ จึงมุ่งส่งเสริมเครือข่ายการวิจัยและการพัฒนากระบวนการเยียวยาผู้ประสบเหตุการณ์ความรุนแรง ในพื้นที่ซึ่งจะสนับสนุนการทำงานร่วมกัน ระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนอย่างยั่งยืน เพื่อนำสันติสุขกลับมาสู่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในอนาคตอันใกล้^๒

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

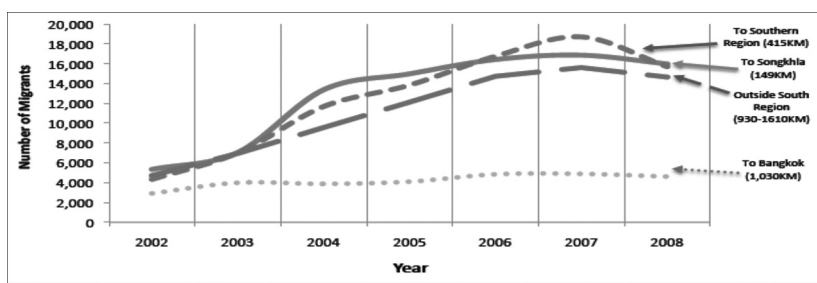
1. ศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบบูรณาการการเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ย้ายถิ่น อันเนื่องมาจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. พัฒนาฐานข้อมูลสนับสนุนการเยียวยาแก่ผู้ย้ายถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้
3. ดำเนินการวิเคราะห์ปัญหาและช่องว่างของกระบวนการการเยียวยาผู้ย้ายถิ่น ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และเสนอแนวทางการปฏิรูปการเยียวยา
4. สนับสนุนการจัดตั้งเครือข่ายการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน ในการสนับสนุนการปฏิรูประบบบูรณาการการเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ย้ายถิ่น อันเนื่องมาจากปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้

3. ขอบเขตการศึกษา

โครงการจะดำเนินการจัดเก็บข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิเกี่ยวกับข้อมูลการย้ายถิ่นประชากร และกระบวนการเยียวยาในพื้นที่จังหวัดสงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส โดยเน้นกระบวนการศึกษาวิจัยในพื้นที่จังหวัดสงขลาเป็นหลัก เนื่องจากเป็นพื้นที่ปลายทางหลักของผู้อพยพจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และมีพื้นที่ 4 อำเภอที่ยังมีเหตุการณ์ความไม่สงบอยู่ เพื่อให้เกิดต้นแบบระบบสนับสนุนการเยียวยาที่สามารถ

ใช้งานได้กับพื้นที่ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไปในอนาคต โดยข้อมูลการย้ายถิ่นระหว่างปี 2545-2551 ดังแผนภาพที่ 1 ชี้ให้เห็นชัดว่าจังหวัดสงขลา เป็นปลายทางหลักของผู้อพยพย้ายถิ่นในช่วงเวลาที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้มาโดยตลอด โดยมีจำนวนผู้ย้ายถิ่นสู่จังหวัดสงขลาโดยเฉลี่ย 14,000-16,000 คนต่อปี

แผนภาพที่ 1 จำนวนผู้ย้ายถิ่นออกจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อปี

สำหรับกระบวนการวิจัยและกระบวนการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จังหวัด ปัตตานี ยะลา นราธิวาส จะอาศัยกระบวนการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่มีเครือข่ายในพื้นที่เป็นหลัก โดยกระบวนการทำงานในพื้นที่จะแบ่งออกเป็นสองส่วน ได้แก่

- กระบวนการทำงานในพื้นที่จังหวัดสงขลา จะดำเนินการโดยทีมนักวิจัยร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่จังหวัดสงขลา เช่น พมจ. เยาวยาอำเภอก และ ปก. เป็นต้น
- กระบวนการทำงานในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส จะดำเนินการเก็บข้อมูลผ่านการใช้แบบสอบถามและแบบฟอร์มการเก็บข้อมูลผ่านเครือข่ายเช่น พมจ. เยาวยาอำเภอก และ ปก. ในพื้นที่ดังกล่าว

4. ระเบียบวิธีของการวิจัย (Research Methodology)

4.1 การวิเคราะห์ปัญหาและช่องว่างของกระบวนการการเยียวยาผู้ย้ายถิ่น¹ ที่ได้รับผลกระทบ

จากสมมติฐานหลักข้างต้น โครงการวิจัยนี้จะใช้วิธีดำเนินการวิเคราะห์ภายใต้กรอบการวิเคราะห์ Principle-Agent Problem ระหว่างหน่วยให้บริการด้านการเยียวยาของภาครัฐ (Humanitarian Relief-Delivery Agent) และประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ (Principle/Affected Citizens) ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ความขัดแย้งทั่วไปในระดับนานาชาติ Rauchhaus (2009) และ Western (2002) ด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อทดสอบสมมติฐานของการวิจัยข้างต้นที่ว่าปัญหาและช่องว่างของกระบวนการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงทั้งในเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพ เกิดจากปัญหาความไม่สมมาตรของข้อมูลสารสนเทศ (Asymmetric Information) ระหว่างผู้ให้บริการเยียวยา (Agent) และผู้รับบริการเยียวยา (Principle) เพื่อศึกษาแนวทางการลดช่องว่างและปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นระบบอย่างยั่งยืน ตามวัตถุประสงค์โครงการนี้ โดยวิธีการดำเนินงานวิจัยหลักได้แก่

1. กระบวนการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis)
ด้วยการใช้ข้อมูลสารสนเทศทุติยภูมิ (Secondary Data)

¹ ผู้ย้ายถิ่นอันเนื่องมาจากการสละถิ่นฐานคือ ผู้ที่ตัดสินใจย้ายถิ่นออกจากภูมิลำเนาเดิมอันเนื่องมาจากการสูญเสียในชีวิตและทรัพย์สินของตนเองและครอบครัวหรือเครือญาติ หรือเพราะมีความเกรงกลัวในความสูญเสียดังกล่าวที่จะเกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัวและเครือญาติในอนาคต

จากรายงานการเยียวยาของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษา ช่องว่าง ของกระบวนการเยียวยาเชิงปริมาณที่จำเป็นต้อง ได้รับการปฏิรูป และเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการเยียวยา ในพื้นที่ อันเนื่องมาจากปัญหาความไม่สมมาตรของข้อมูล สารสนเทศระหว่างผู้รับบริการและผู้ให้บริการ (Asymmetric Information)

ก. กระบวนการวิเคราะห์เชิงปริมาณที่อาศัยกรอบแนวคิด ของปัญหาความไม่สมมาตรของข้อมูลนี้ จะมุ่งหาช่องว่าง ทางข้อมูลสารสนเทศ (Information Divide) ระหว่าง เจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ได้รับผลกระทบ ที่จะช่วยแก้ไข ปัญหาช่องว่างในการเยียวยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งที่สามารถวัดได้ด้วยตัวชี้วัดทางปริมาณ (Quantitative Measures) เช่น เวลาที่ใช้ในการเข้าถึงกระบวนการ เยียวยาทางร่างกาย ทางทรัพย์สิน และทางจิตใจ เป็นต้น รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อเวลาที่ใช้ ในการเยียวยา จะช่วยให้พบแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพ ในกระบวนการเยียวยาในอนาคต

ข. กระบวนการวิเคราะห์เพื่อศึกษาแนวทางการประเมิน ประสิทธิภาพในการเยียวยาของภาครัฐ ตัวอย่างเช่น ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา มีเหตุการณ์ความไม่สงบ จำนวนทั้งสิ้น 15,077 ครั้ง ซึ่งก่อให้เกิดการเสียชีวิต ของประชาชนจำนวน 5,630 คน บาดเจ็บจำนวน 10,570 คน ดังนั้น หนึ่งในวิธีการประเมินประสิทธิภาพการเยียวยา

ของภาครัฐ คือการวิเคราะห์เชิงปริมาณถึงการประเมิน ประสิทธิภาพ ความครอบคลุมและความต่อเนื่อง ในการเยียวยาผู้สูญเสียและครอบครัวที่เหลืออยู่ของผู้ได้รับผลกระทบดังกล่าว ตลอด 10 ปีที่ผ่านมา เพื่อศึกษา แนวทางการปฏิรูปกระบวนการเยียวยาในอนาคต

- ค. การวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจของการเยียวยา ด้านสวัสดิการทางการเงิน และสวัสดิการเพื่อการตั้งตัว และการประกอบอาชีพทั้งจากแหล่งเงินทุนภาครัฐ เอกชน ทั้งในและนอกระบบ ที่ผู้ได้รับผลกระทบใช้ในการเยียวยา และฟื้นฟูผลกระทบจากความรุนแรงและการย้ายถิ่น เพื่อประเมินประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจของการเยียวยา ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน (In Cash and In Kind) ในการตอบสนองความต้องการและความจำเป็น ของผู้ได้รับผลกระทบ รวมทั้งความคุ้มค่าในด้านการลงทุน งบประมาณของภาครัฐ ตัวอย่างเช่นที่ผ่านมาการเยียวยา ด้วยการจัดสรรงบประมาณหลายล้านบาท ซื้อข้าวและแพะ จำนวนมาก เพื่อแจกแก่ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ จากเหตุการณ์ความรุนแรงหลายร้อยคน โดยที่ประชาชน เหล่านี้ไม่ได้ประกอบอาชีพและไม่มีความรู้ทางปศุสัตว์เลย เป็นต้น โดยปัญหาดังกล่าวจะสามารถแก้ไขได้ หากภาค รัฐมีฐานข้อมูลผู้ได้รับผลกระทบที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณเพื่อเยียวยาด้านอาชีพ ตรงตามความต้องการและความจำเป็นสูงสุด

2. กระบวนการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) จากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ได้รับผลกระทบและเจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อศึกษาปัญหาและช่องว่างในการเยียวยา รวมทั้งแนวทางการปฏิรูปคุณภาพการบริการประชาชนผู้ย้ายถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงทั้งในด้านของเวลา และคุณภาพการบริการในมิติต่าง ๆ
 - ก. โครงการวิจัยจะใช้การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มย่อยในการรวบรวมประเด็นเชิงคุณภาพจากประสบการณ์ของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ ที่เป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงประสิทธิภาพของกระบวนการเยียวยาในอนาคต
 - ข. กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาและประเมินปัญหาในกระบวนการเยียวยาของภาครัฐจะช่วยให้เกิดความเข้าใจในจุดอ่อน และปัจจัยเชิงระบบที่สำคัญที่ทำให้กระบวนการเยียวยาของภาครัฐขาดประสิทธิภาพ รวมถึงแนวทางในการปฏิรูปในอนาคต

4.2 การวิจัยพัฒนาฐานข้อมูลสนับสนุนการเยียวยาแก่ผู้ย้ายถิ่นที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง

ในส่วนนี้คณะนักวิจัยใช้กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงพื้นที่ (Area-based Participatory Action Research) เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศที่จะช่วยแก้ไขปัญหา และช่องว่างในการเยียวยาในพื้นที่ผ่านกระบวนการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายนักวิจัยในพื้นที่และผู้ใช้ประโยชน์

จากผลผลิตของโครงการวิจัยในพื้นที่อย่างยั่งยืน โดยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเชิงพื้นที่ จะใช้พื้นที่เป็นฐานในการทำงานร่วมกับองค์กรภาคประชาชน องค์กรภาครัฐ และองค์กรเอกชนในพื้นที่เพื่อส่งเสริมการถักทอความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนข้อมูล ระหว่างหน่วยงาน เพื่อร่วมกันยกระดับคุณภาพการให้บริการเยี่ยมเยียนแก่ประชาชน เพื่อส่งเสริมความยั่งยืนของผลการดำเนินงานโครงการในพื้นที่ เพราะการส่งเสริมความเป็นเจ้าของ การร่วมพัฒนาร่วมใช้ประโยชน์ และร่วมกันรักษาความยั่งยืนของโครงการต่อไปในอนาคต

โดยคณะนักวิจัยใช้ข้อมูลและผลการวิจัยมาสนับสนุนกระบวนการพัฒนาด้านแบบของระบบสารสนเทศ เพื่อสนับสนุนการบูรณาการการเยี่ยมเยียนและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ย้ายถิ่น อันเนื่องมาจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อลดความไม่สมมาตรทางข้อมูลสารสนเทศ (Asymmetric Information) ระหว่าง

- หน่วยงานเยี่ยมเยียนและผู้ได้รับผลกระทบในพื้นที่
- หน่วยงานเยี่ยมเยียนระหว่างกระทรวง ทบวง กรม รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่จำเป็นต้องบูรณาการสารสนเทศของผู้ได้รับผลกระทบ

เพื่อให้กระบวนการเยี่ยมเยียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสนับสนุนให้หน่วยงานเยี่ยมเยียนในพื้นที่สามารถปรับจากงานเชิงรับเป็นงานเยี่ยมเยียนเชิงรุกได้มากขึ้น เช่น การติดต่อกับประชาชนในพื้นที่ ซึ่งลงทะเบียนไว้กับหน่วยงานเยี่ยมเยียนภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ดังกล่าว แทนที่จะรอให้ประชาชนเข้ามาติดต่อกับหน่วยงานด้วยตนเอง

5. สรุปผลการวิจัย

ผลจากการดำเนินงานตลอด 12 เดือนที่ผ่านมา โครงการวิจัยนี้ได้ศึกษาวิเคราะห์ปัญหา ที่เจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐในสังกัดกระทรวงต่าง ๆ ประสบในกระบวนการเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ จากเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะปัญหาการบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานของรัฐด้วยกันเอง และปัญหาระหว่างหน่วยงานของรัฐและประชาชนผู้ต้องการได้รับการเยียวยา ปัญหาเหล่านี้ส่งผลทั้งต่อคุณภาพและความเหลื่อมล้ำในการบริการประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ ซึ่งไม่อาจประเมินมูลค่าได้เป็นตัวเงิน โดยโครงการวิจัยได้นำเสนอกรอบแนวคิดของการวิจัยที่มุ่งวิจัยพัฒนาเครื่องมือสนับสนุนการยกระดับคุณภาพและลดความเหลื่อมล้ำในการเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ย้ายถิ่น อันเนื่องมาจากปัญหาความไม่สงบ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้กรอบแนวคิดการวิจัยที่ว่าช่องว่างด้านข้อมูล สารสนเทศ (Information Asymmetry) มีผลในการสร้างต้นทุนการดำเนินการเยียวยาที่ไม่จำเป็นให้แก่ทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการ เมื่อต้นทุนการดำเนินการเยียวยาสูงเกินกว่าที่ผู้รับบริการจะแบกรับไหว หรือสูงเกินกว่าที่ผู้ให้บริการจะสามารถดำเนินการได้ในทางปฏิบัติ จึงเกิดช่องว่าง (Friction) ของการเยียวยาระหว่างภาครัฐและประชาชน ซึ่งแม้ประชาชนจะต้องการการเยียวยา และภาครัฐมีเจตนารมณ์ในการเยียวยาประชาชนมากเพียงใด แต่ด้วยต้นทุนการดำเนินงานที่สูงเกินความจำเป็นนี้ ทำให้มีประชาชนจำนวนมาก ไม่ได้รับการเยียวยาหรือได้รับการเยียวยาที่ล่าช้าในทางปฏิบัติ หรืออาจกล่าวได้ว่าต้นตอของปัญหาดังกล่าว มาจากการขาดเครื่องมือในการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยา

ทั้งระหว่างหน่วยงานผู้ให้บริการและประชาชนผู้รับบริการ และระหว่างหน่วยงานของรัฐที่จำเป็นต้องทำงานร่วมกัน

จากผลการศึกษาวิจัยดังกล่าว คณะนักวิจัยของโครงการนี้ร่วมกับผู้บริหารหน่วยงานเฝ้าระวังในพื้นที่จังหวัดสงขลา รวม 6 หน่วยงาน² จึงได้ออกแบบและพัฒนาระบบบูรณาการข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการเฝ้าระวังและการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดสงขลาขึ้น โดยมีเป้าหมายในการแก้ไขปัญหาขั้นพื้นฐานของการเฝ้าระวัง และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาความรุนแรง ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ดังต่อไปนี้

1. ต้นทุนการดำเนินงานเฝ้าระวังเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องแบกรับในการเข้าถึงข้อมูลผู้ประสบเหตุ เพื่อเริ่มดำเนินการเฝ้าระวัง
2. ปัญหาต้นทุนการดำเนินการด้านข้อมูลที่ได้รับบริการต้องแบกรับ
3. ปัญหาข้อมูลของประชาชนในมือเจ้าหน้าที่ของรัฐในหน่วยงานต่าง ๆ ไม่เป็นปัจจุบัน
4. ช่องว่างทางด้านข้อมูลและสารสนเทศที่จำเป็นต่อการเฝ้าระวังระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนผู้ประสบเหตุ

² สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ศูนย์เฝ้าระวังจังหวัดสงขลา สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสงขลา สำนักงานยุติธรรมจังหวัดสงขลา สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 12 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1

5. การขาดเครื่องมือเชื่อมโยงโครงข่ายข้อมูลและการทำงานของหน่วยงานที่มีอยู่แล้วให้สามารถบูรณาการการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
6. การขาดการติดตามผลการเยียวยาและคุณภาพชีวิตของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบในระยะยาว
7. ปัญหาในการเรียกใช้ข้อมูลย้อนหลังและความไม่ต่อเนื่องของข้อมูล
8. การขาดองค์ความรู้เชิงระบบ และฐานข้อมูลทางสถิติที่สำคัญต่อการศึกษานโยบายการพัฒนาระบบบูรณาการการเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ย้ายถิ่น อันเนื่องมาจากปัญหาความไม่สงบ
9. การขาดเครือข่ายการวิจัยและการพัฒนาระบบการเยียวยาผู้ประสบเหตุการณ์ความรุนแรง ในพื้นที่ในการสนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนอย่างยั่งยืน

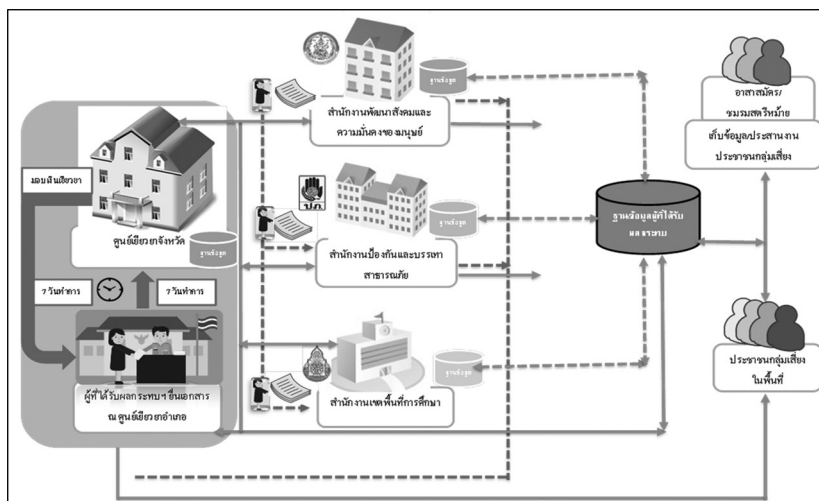
ด้วยเหตุนี้ โครงการวิจัยจึงได้พัฒนาระบบบูรณาการข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดสงขลาขึ้น เพื่อลดต้นทุนของผู้ให้บริการเยียวยาของหน่วยงานของรัฐ ในการเข้าถึงและแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นปัจจุบันของประชาชนกลุ่มเป้าหมาย และลดต้นทุนของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิได้รับการดูแลประชาชนและเจ้าหน้าที่

ของรัฐ เพื่อลดจำนวนประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง ที่หลุดออกนอกระบบการเยียวยาภาครัฐ และจำนวนประชาชนผู้ได้รับการเยียวยาไม่ต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากปัญหาข้อมูลไม่สามาถรกัน ทั้งระหว่างประชาชนและหน่วยงานของรัฐ และระหว่างหน่วยงานของรัฐ ด้วยกันเอง นอกจากนี้ ระบบสารสนเทศที่โครงการได้พัฒนาขึ้นนี้ จะช่วยสร้างองค์ความรู้เชิงระบบของกระบวนการเยียวยาประชาชน ที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานภายใต้สังกัดหลายกระทรวง รวมทั้งข้อมูล สารสนเทศที่สำคัญต่อการศึกษานวทางการพัฒนาระบบบูรณาการ การเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ย้ายถิ่น อันเนื่องมาจากปัญหา ความไม่สงบ และการเชื่อมโยงโครงข่ายข้อมูลและการทำงานของหน่วยงาน ที่มีอยู่แล้ว ให้สามารถบูรณาการการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดเวลาเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องใช้ในการเข้าถึงตัวผู้ประสบเหตุ เพื่อเริ่ม ดำเนินการเยียวยา ลดช่องว่างทางด้านข้อมูลและสารสนเทศที่จำเป็น ต่อการเยียวยาระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐและประชาชนผู้ประสบเหตุ

5.1 ต้นแบบระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบูรณาการ การเยียวยา

คณะวิจัยได้ออกแบบต้นแบบระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุน การบูรณาการฐานข้อมูลการเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหการบูรณาการ ด้านข้อมูลระหว่างหน่วยงานของรัฐ และลดต้นทุนด้านข้อมูลทั้งฝั่ง ผู้ให้บริการและในฝั่งผู้รับบริการให้ต่ำที่สุด โดยอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศ และวิศวกรรมระบบข้อมูลเข้ามาสนับสนุนการพัฒนาต้นแบบดังกล่าว แผนภาพที่ 2 สรุปต้นแบบระบบการบูรณาการด้านข้อมูลดังกล่าว

แผนภาพที่ 2 แบบจำลองต้นแบบการบูรณาการฐานข้อมูลการเยียวยา ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบ ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

5.2 ผลการประเมินประสิทธิภาพการเยียวยาจากการใช้ระบบสารสนเทศ

ผลการทดลองเปิดใช้ระบบสารสนเทศ ระบบบูรณาการข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเยียวยา และการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดสงขลาให้เจ้าหน้าที่จากทั้ง 6 หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องกับการเยียวยาในพื้นที่จังหวัดสงขลาได้ เบื้องต้นพบว่า ระบบสามารถช่วยค้นหาประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง ที่หลุดออกนอกระบบการเยียวยาภาครัฐได้มากถึง 5 คน หลังจากเริ่มดำเนินการได้ประมาณ 1 เดือน

และช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพหน่วยงานของรัฐทั้ง 6 หน่วยงาน
ในการทำงานเยียวยาประชาชนผ่านการลดเวลาร้อยละ 50 ถึง 70
ในการติดต่อประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐที่มีภารกิจ
เยียวยาประชาชนร่วมกัน เพราะการส่งต่อข้อมูลจากที่เคยเป็นระบบ
กระดาษ และระบบการโทรประสานงานเป็นครั้ง ๆ ไป ได้เปลี่ยนเป็น
ระบบการส่งต่อข้อมูลผ่านระบบสารสนเทศแบบ Real-time ซึ่งจะทำให้
ข้อมูลของประชาชนผู้ขอรับการเยียวยาในมือของเจ้าหน้าที่ของรัฐ
ทุกหน่วยงานเป็นปัจจุบันล่าสุดตลอดเวลา ไม่ต้องมีการรอการส่งต่อข้อมูล
เหมือนแต่ก่อน นอกจากนั้นประชาชนยังสามารถประหยัดเวลาได้มากถึง
ร้อยละ 70 ถึง 80 ในการรอรับการเยียวยาของประชาชนจะลดลง
เนื่องจากประชาชนไม่ต้องไปดำเนินการติดต่อประสานงานหรือหาข้อมูลสิทธิ
การเยียวยาด้วยตนเองอีกต่อไป เพราะระบบจะแสดงสิทธิและขั้นตอน
การเยียวยาทั้งหมด รวมทั้งเอกสารที่ต้องเตรียมให้แก่ประชาชน
ได้รับทราบทั้งหมดในครั้งเดียว ทำให้ประชาชนเข้าใจและสามารถ
ดำเนินการตามขั้นตอนทั้งหมดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากกรอบแนวคิดการวิเคราะห์ต้นทุนการเยียวยาที่กำหนดไว้
ในระเบียบวิธีการวิจัย ซึ่งวิเคราะห์ไว้ว่าประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ
จะมีโอกาสได้รับการเยียวยาอย่างต่อเนื่องมากขึ้นหากต้นทุนทั้งฝั่ง
ของประชาชนผู้รับบริการและเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ให้บริการ (C_g และ C_p)
ลดลงจนต่ำกว่ามูลค่าของการเยียวยาที่ประชาชนรับรู้ทั้งที่เป็นตัวเงิน
และไม่เป็นตัวเงิน (V_c และ V_{nc}) หรือเป็นไปตามเงื่อนไขตามสมการที่ 1

$$C_g + C_p < V_c + V_{nc} \quad \text{สมการที่ 1}$$

จากการประเมินของเจ้าหน้าที่สำนักงาน พมจ. ระบบสารสนเทศระบบบูรณาการข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเยียวยา และการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน สามารถช่วยลดต้นทุนทั้งจากฝั่งภาครัฐและภาคประชาชน (Cg และ Cp) ผ่านการลดต้นทุนการดำเนินงานด้านข้อมูลจากระบบกระดาษสู่ระบบดิจิทัล และผ่านการลดต้นทุนการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐ และระหว่างหน่วยงานของรัฐและประชาชนลง รวมทั้งเพิ่มมูลค่าของการเยียวยาทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน (Vc และ Vnc) ที่ประชาชนรับรู้จากการมีระบบลงทะเบียนล่วงหน้าและการสื่อสารประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์และช่องทางการเยียวยาให้แก่ประชาชนในพื้นที่ จากเดิมที่ประชาชนไม่รู้สิทธิของตนเอง ($Vc+Vnc = 0$) และไม่ทราบแนวทางการดำเนินการขอเข้ารับการเยียวยาเลย และ (Cp สูง)

เมื่อระบบสารสนเทศสามารถช่วยลดต้นทุนการดำเนินงานทั้งของประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ราวครึ่งหนึ่ง ($Cg+Cp$ ลดลง 40-50%) และเพิ่มการรับรู้ถึงประโยชน์จากการเยียวยา ($Vc+Vnc$) ราว 10-20% หรือคิดเป็นการเพิ่มอัตราส่วนระหว่างมูลค่าการเยียวยาที่ประชาชนรับรู้ได้เมื่อเทียบกับต้นทุนดำเนินการทั้งฝั่งประชาชนและหน่วยงานของรัฐประมาณร้อยละ 70-80 เมื่อเทียบกับกระบวนการเยียวยาเดิม ($t=1$) ดังแสดงในสมการที่ 2

$$(Vc_2+Vnc_2) / (Cg_2 + Cp_2) / (Vc_1+Vnc_1) / (Cg_1 + Cp_1) = 70-80\%$$

สมการที่ 2

เมื่อเงื่อนไขการตัดสินใจของประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ
จึงเปลี่ยนแปลงเป็นเงื่อนไขตามสมการที่ (1) ส่งผลให้ประชาชนที่
ตกหล่นจากการเยียวยาเข้าสู่ระบบมากขึ้น ส่วนประชาชนที่ได้รับการ
เยียวยาไม่ต่อเนื่อง ก็ได้รับการเยียวยาอย่างต่อเนื่องมากขึ้น
หรือการลดประชากรกลุ่มที่ 2 และ 3 ตามแผนภาพที่ 3 ลง ส่งผลให้
หน่วยงานของรัฐสามารถเยียวยาประชาชนได้มากขึ้น ทั้งในเชิงปริมาณ
และในเชิงคุณภาพ

แผนภาพที่ 3 ประเภทของกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบและมีสิทธิได้รับ
การเยียวยาตามกฎหมาย

5.3 การขยายผลเชิงนโยบายในพื้นที่จังหวัดสงขลา

จากความสำเร็จเบื้องต้นดังกล่าว สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา จึงได้ระดมความร่วมมือระหว่าง 8 องค์กรที่มีภารกิจการเยียวยาประชาชนในจังหวัดสงขลาและหน่วยงานระดับชาติ ร่วมลงนามความร่วมมือในบันทึกความร่วมมือในการสนับสนุนการวิจัยพัฒนาระบบบูรณาการข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการเยียวยาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดสงขลา โดยทุกฝ่ายตกลงที่จะมีความร่วมมือในการสนับสนุนการวิจัยระบบบูรณาการข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการเยียวยาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ จากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. สนับสนุนให้เกิดการวิจัยพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการบูรณาการการเยียวยา และการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ จากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดสงขลา
2. สนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงาน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาระบบสารสนเทศ เพื่อสนับสนุนการเยียวยาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ จากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดสงขลา
3. สนับสนุนการใช้งานระบบสารสนเทศเพื่อส่งเสริมการบูรณาการทำงานเยียวยาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ จากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดสงขลา

4. สนับสนุนและพัฒนาเครือข่ายการวิจัยระบบบูรณาการ การเยียวยา และการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ จากปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดสงขลา
5. สนับสนุนให้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ ประสบการณ์ และการขยายผลการวิจัยพัฒนาระบบสารสนเทศสู่พื้นที่อื่น ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป

ความร่วมมือที่เกิดขึ้นจากผลการดำเนินงานของโครงการวิจัยนี้ จะช่วยสร้างความยั่งยืนในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในจังหวัดสงขลา สามารถขยายผลสู่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อื่น ๆ ต่อไป เพื่อให้ประชาชนทุกคนที่ได้รับผลกระทบ รวมทั้งครอบครัวได้มีหลักประกัน จากภาครัฐเพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งจะเป็นก้าวสำคัญสู่การสร้าง สันติภาพในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในอนาคต

6. ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของการดำเนินงาน

แม้ว่าโครงการวิจัยนี้ จะสามารถดำเนินการได้บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ แต่ก็มีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัด ของการดำเนินงานระหว่างดำเนินการที่สามารถสรุปได้เป็นรายประเด็น ดังนี้

1. ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดสงขลาที่ทวีความรุนแรง มากขึ้นในช่วงที่โครงการนี้ดำเนินการอยู่ในพื้นที่ ทำให้ กิจกรรมที่สำคัญของโครงการ โดยเฉพาะกิจกรรมการเก็บ ข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ไม่สามารถดำเนินการได้ตามแผน จนมีความล่าช้าไป 2-3 เดือน ด้วยเหตุผลความปลอดภัย

ของคณะนักวิจัย และเครือข่ายภาครัฐและอาสาสมัคร
ที่เข้าร่วมโครงการ

2. ระยะเวลาที่จำกัดของโครงการทำให้โครงการวิจัยมีเวลา
ที่จำกัดในการทดลองระบบสารสนเทศได้อย่างเต็มที่
ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมีเวลา 1 เดือน ระหว่างสิงหาคม-
กันยายน 2559 ในการทดลองใช้ระบบอย่างเต็มที่ แต่ช่วง
เวลาที่ปิดโครงการดังกล่าว เป็นช่วงเวลาสิ้นปีงบประมาณ
ทำให้เจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ มีเวลาจำกัดในการทดลองใช้
และให้ความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงระบบ ซึ่งทางคณะวิจัย
หวังว่าจะมีโอกาสดำเนินข้อมูล ประสบการณ์ และคำแนะนำ
จากเจ้าหน้าที่เพิ่มเติมในโครงการวิจัยในอนาคต
3. ความต้องการใช้ระบบสารสนเทศจากหน่วยงานภาครัฐ
ในมิติต่าง ๆ ที่มีมากกว่าขอบเขตการดำเนินงาน เวลา
และงบประมาณที่โครงการนี้จะสามารถตอบสนองได้
ซึ่งล้วนเป็นประเด็นที่สำคัญ เช่น การพัฒนาให้ระบบสารสนเทศ
สามารถแสดงผลเป็นภาษามลายู เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่
มีความเข้าใจและสามารถประสานงานได้ง่ายมากขึ้น เป็นต้น
ประเด็นเหล่านี้ได้รับการบันทึกเพื่อประกอบการพิจารณา
ในการพัฒนาโครงการวิจัยในอนาคต

7. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

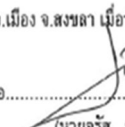
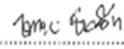
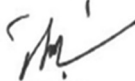
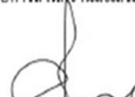
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ที่สามารถเสนอได้จากผลการวิจัยโครงการนี้ คือ

1. ข้อมูลจากระบบสารสนเทศ ที่ได้พัฒนาขึ้นในโครงการนี้ สามารถนำไปใช้สนับสนุนการวางแผนงบประมาณ และนโยบายการแก้ไขปัญหาการเฝ้าระวังประชาชน ในพื้นที่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพ คุณภาพ และความเป็นธรรมในการเฝ้าระวังประชาชนในพื้นที่
2. ระบบสารสนเทศที่ได้รับการพัฒนาขึ้นในโครงการนี้ สามารถขยายผลการดำเนินงานสู่พื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อีก 3 จังหวัดที่เหลือ ได้แก่ นราธิวาส ยะลา และปัตตานี ในอนาคต เพื่อช่วยให้การส่งต่อข้อมูลระหว่าง 6 หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องกับการเฝ้าระวัง สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูล ของประชาชน ที่โยกย้ายถิ่นฐานระหว่างจังหวัด ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง 6 หน่วยงานในอีก 3 จังหวัดชายแดน ภาคใต้สามารถดำเนินการจัดทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ในลักษณะเดียวกับที่จังหวัดสงขลาได้ดำเนินการขึ้นเช่นกัน เพื่อให้เกิดการระดมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ อย่างแท้จริง

4. กรอบแนวคิดและระบบสารสนเทศที่ได้พัฒนาขึ้นในโครงการนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับปัญหาการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ได้ในอนาคต เช่น ปัญหาในระบบการศึกษา และระบบการบริการประชาชนอื่น ๆ ของภาครัฐ
5. หน่วยงานภาครัฐสามารถเปิดโอกาสให้เครือข่ายอาสาสมัครภาคประชาสังคม เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานของรัฐได้มากขึ้น ดังตัวอย่างที่โครงการนี้ได้เปิดโอกาสให้ “สมาคมแบ่งรัก ปันสุข” ซึ่งเป็นสมาคมหญิงmayıที่เสียสามี ให้มาร่วมทำงานกับโครงการในการจัดเก็บข้อมูลสำรวจ และการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าแก่ประชาชน ผู้ได้รับผลกระทบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แผนภาพที่ 4 บันทึกข้อตกลงความร่วมมือในการสนับสนุนการวิจัยพัฒนา
“ระบบบูรณาการข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเยียวยาและการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดสงขลา”

บันทึกข้อตกลงนี้ทำขึ้น ณ โรงแรมบีพี สมิทธาลัย สงขลา อ.เมือง จ.สงขลา เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๙

ลงชื่อ..... (ศาสตราจารย์นายแพทย์สุรพันธ์ จิตพิมลมาศ) ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย	ลงชื่อ..... (นายจรัส ชุมปาน) พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา
ลงชื่อ..... (นายพวงศักดิ์ กุณฑโร) หัวหน้าศูนย์ปฏิบัติการเยียวยาจังหวัดสงขลา	ลงชื่อ..... (นายอานอง ผลมาตย์) หัวหน้าสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดสงขลา
ลงชื่อ..... (นายเชตชาย ช่างเสน) ยุติธรรมจังหวัดสงขลา	ลงชื่อ..... (นางสาวซารัทธ บินเยะ) ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ ๑๒
ลงชื่อ..... (นายณัฐวัตร วัติก) ผู้แทนศึกษาริการจังหวัดสงขลา	ลงชื่อ..... (นายแพทย์สุภกร ปัวสาย) ผู้จัดการสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ และคุณภาพเยาวชน
ลงชื่อ..... (ศาสตราจารย์ ดร.อิสรา กานตีสาน์) ผู้อำนวยการฝ่ายนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ พยาน	ลงชื่อ..... (ดร.ไกรยศ ภัทราวาท) หัวหน้าโครงการระบบบูรณาการข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเยียวยา ผู้เชี่ยวชาญนโยบายด้านเศรษฐศาสตร์การศึกษา สสค. พยาน
ลงชื่อ..... (นายสาธิต ธรรมประดิษฐ์) รองผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา	

อภิธานศัพท

ชะรีอะฮ์ (Shariah)

หลักศีลธรรมและกฎหมายอิสลาม มีที่มาจากคำสอนในคำภีร์อัลกุรอาน และวจนะกับหลักปฏิบัติของศาสนตามูฮัมหมัด

ชะกาต (Zakat)

ทรัพย์สินจำนวนหนึ่ง ที่ศาสนาอิสลามได้บัญญัติให้เจ้าของทรัพย์สินนั้น มีหน้าที่ต้องจ่ายให้แก่บุคคล ซึ่งเป็นผู้มีสิทธิได้รับชะกาตตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่อิสลามได้บัญญัติไว้

ตะกาฟูล (Takaful)

ประกันภัยตามหลักอิสลาม ซึ่งเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

บายอะ บิชะมัน อาญิล
(Bai' Bithaman Ajil)

(การขายแบบผ่อนชำระ) คือ การขายทรัพย์สินลักษณะผ่อนชำระรายงวดภายในระยะเวลาที่ตกลง โดยมีราคาขายเท่ากับราคาราคาทุนบวกด้วยกำไร ตามที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงกัน

มุดอรอบะฮ์ (Mudharabah) (การแบ่งปันกำไร) คือ สัญญาที่ทำขึ้นระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งคือเจ้าของทุน (rab al-mal) หรือผู้ลงทุน ซึ่งอยู่ในรูปเงินลงทุนเท่านั้น และอีกฝ่ายหนึ่งคือผู้ประกอบการ / ผู้เชี่ยวชาญ ที่มีความรู้ความสามารถในการดำเนินธุรกิจ (mudharib) เพื่อดำเนินธุรกิจกัน กรณีที่ธุรกิจมีกำไรกำไรจะถูกแบ่งกันตามสัดส่วนที่ตกลง หากธุรกิจเกิดขาดทุน ผู้ลงทุนจะต้องรับความเสียหายที่เกิดขึ้นจากเงินลงทุน

มูรอบาฮะฮ์ (Murabahah) (การขายแบบบวกกำไร) คือ การซื้อขายทรัพย์สิน ที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงชำระราคาต้นที่ถูกเปิดเผย บวกด้วยกำไรที่ทั้งสองฝ่ายตกลงกัน

ศุกุก (Sukuk) พันธบัตรอิสลามซึ่งไม่ใช่ดอกเบี้ย แต่ใช้หลักการทางการค้าและการลงทุนอื่น ๆ แทน เช่น Murabaha, Ijara, Istisna, or Musharaka

อิญาเราะฮ์ (Ijarah) (การเช่า) คือ การเช่าที่ผู้มีสิทธิในทรัพย์สินตกลงให้อีกฝ่ายหนึ่งเช่าทรัพย์สิน ในอัตราค่าเช่าและระยะเวลาการเช่า ที่ทั้งสองฝ่ายตกลงกัน

คณะผู้จัดทำ

ผู้อำนวยการชุดโครงการวิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนชยา อรุณศ

คณะผู้วิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนชยา อรุณศ

อาจารย์ ดร.สวรัย บุญยमानนท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปภัศร ชัยวัฒน์

อาจารย์ ดร.ศรัณย์ ศานติศาสน์

ม.ล.พงษ์ระพีพร อาภากร

ดร.ปิยวัลย์ ศรีขำ

ดร.พีรพัฒน์ วงศ์ชัยวัฒน์

นางสาวปิยะดา เกตุเรืองโรจน์

นายธานินทร์ สาলাম

ดร.ไกรยส ภัทราวาท

ผู้รวบรวมและจัดทำเล่ม

นางสาวลดารัตน์ วัฒนสาครศิริ

ISLAMIC FINANCE

Centre for Muslim
World Policies

ศูนย์นโยบายโลกมุสลิม

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน

กรุงเทพมหานคร 10330 โทรศัพท์/โทรสาร 02-218 6229

ISBN : 978-616-407-161-2

9 786164 071612